

BENIFAIÓ

~~~~~

CRONOLOGIA HISTÒRICA

Il·lustració 1.- Arxiu de la Séquia Reial del Xúquer, plànol parcel·lari de Joaquín Pérez de Rozas, 1879

DATA ÚLTIMA VERSIÓ: 01/03/2013
Versió 1.2

ENRIC MARÍ GARCIA
Doctor en Història
Cronista Oficial de Benifaió
Correu electrònic: cronista.benifaio@gmail.com

ÍNDEX D'IL·LUSTRACIONS

Il·lustració 1.- Plànol parcel·lari de Joaquín Pérez de Rozas, 1879.	1
Il·lustració 2.- Carta arqueològica de Benifaió. Luis Tormo, 1955.	9
Il·lustració 3.- Fotografia de Nicolau Primitiu Gomez Serrano a l'Ajuntament de Benifaió, juliol de 1922 (detall).	12
Il·lustració 4.- Mosaic de la Font de Mussa (detall).	13
Il·lustració 5.- Torre de Mussa i Torre de la Plaça.	15
Il·lustració 6.- Cellers medievals de Benifaió, sota la casa palau.	31
Il·lustració 7.- Còpia de la sentència de venda	36
Il·lustració 8.- Escut dels Falcó de Belaochaga	37
Il·lustració 9.- Expedient sobre la venda de la "carta de Gràcia" de Benifaió.	39
Il·lustració 10.- Escut dels Falcó de Belaochaga	40
Il·lustració 11.- Restes de la casa-palau dels Falcó de Belaochaga.	53
Il·lustració 12.- Motlló de terme de Benifaió	54
Il·lustració 13.- Dibuix de paviment trobat	69
Il·lustració 14.- Dibuix de paviment romà trobat	70
Il·lustració 15.- Portada de l'expedient troballes arqueològiques 1843.	82
Il·lustració 16.- Plànol de Benifaió amb el traçat del ferrocarril a l'oest.	85
Il·lustració 17.- Inauguració del llavador de la Font de la Carrasca.....	112
Il·lustració 18.- Imatge del Molí de Pons en 1925.	113
Il·lustració 19.- Plànol excavacions 1989.....	123
Il·lustració 20.- Mosaic de la Font de Mussa (dtall)	123

NOTES A L'EDICIÓ DIGITAL

Aquest document pretén ser un document viu i s'ha confeccionat amb la intenció que la Cronologia Històrica de Benifaió siga un instrument de consulta

constantment actualitzat i eficaç, dirigit a tots els que vulguen aprofundir en la Història del nostre poble. Us agraïm de bestreta la vostra participació.

Si coneixeu alguna dada important en la història de Benifaió que no està referenciada en esta cronologia, podeu escriure al correu electrònic que s'indica a la pàgina següent, indicant la data, el fet i la font, i les afegirem d'immediat. L'anotació es farà assegurant la font de la informació, que apareixerà referenciada a peu de pàgina. Quan es procedisca a actualitzar la informació, actualitzarem també la data de l'última versió.

Igualment, si creieu que hi ha algun error o incorrecció, podeu fer-ho saber també al mateix correu electrònic. Procedirem a la seua revisió i si cal a la modificació o cancel·lació de la cita errònia.

Esta font ha estat confeccionada pel Cronista Oficial de Benifaió, Enric Marí Garcia, amb la col·laboració de Luis Galán Campos, Graduat en Història i Medievalista, i el suport de l'Ajuntament de Benifaió, la Regidoria de Cultura, la Biblioteca Municipal i l'Arxiu Municipal de Benifaió.

INDEX

Abreviatures

Introducció

Prehistòria

Romanització

Poblament islàmic

Senyoriu cristià

Segle XVII

Segle XVIII

Segle XIX

Època Contemporània (SS. XX-XXI)

ABREVIATURES

ACA	Arxiu de la Corona d'Aragó
ACV	Arxiu de la Catedral de València
ADPV	Arxiu de la Diputació Provincial de València
AHN	Arxiu Històric Nacional
AMB	Arxiu Municipal de Benifaió
APB	Arxiu Parroquial de Benifaió
APCCCV	Arxiu de Protocols Col·legi del Corpus Christi de València
ARV	Arxiu del Regne de València
BIVALDI	Biblioteca Valenciana Digital
BV	Biblioteca Valenciana
BOPV	Boletín Oficial de la Provincia de València
EC	Enciclopèdia Catalana
FB	Falcó de Belaochaga
POF	Programa Oficial de Festes
PODV	Programa Oficial de la Divina Aurora
RAH	Real Academia de la Historia
RPC	Registre de la Propietat de Carlet

a.C.	abans de Crist
c.	caixa
ca.	circa
cast.	castellà
d. C.	després de Crist
exp.	expedient
f.	full
ff.	fulls
<i>ibídem</i>	en el mateix lloc, ja citat
L	llibre
llat.	llatí
llig.	lligall
ms.	manuscrit
m.	matrimoni
<i>op. cit.</i>	obra citada
p.	pàgina
pp.	pàgines
r.	recte
s.d.	sense data
s.n.	sense numerar
sign.	signatura
ss.	següents
v.	volta
val.	valencià
vol/vols.	volum/volums

- BMG F. BELTRAN, *Benifaió: Un Segle d'Història Gràfica (1870-1970)*. Ajuntament de Benifaió, 1998.
- GFB *Genealogía de la familia Falcó seguida de la de la Casa de Castel-Rodrigo, compuestas según los datos que obran en el archivo de su casa por el príncipe Pío, XVI marqués de Castel-Rodrigo. Las publica el IX duque de Montellano, marqués de Mirabel*. Madrid, febrero 1958.
- DHB E. MARÍ, *Documents per a la Història de Benifaió: els Falcó de Belaochaga (1612-1872)*, Ajuntament de Benifaió, 2002.
- DHF E. MARI, *Benifaió i el ferrocarril: col·lecció documental*. Ajuntament de Benifaió, 2003.

INTRODUCCIÓ

Este document pretén recollir les dades històriques del municipi de Benifaió (Ribera Alta) al llarg del seu temps, de forma cronològica.

La població de Benifaió, d'origen islàmic, disposa d'una història llarga i fecunda. Al seu terme actual es descobreixen poblaments des de finals del paleolític fins a l'Edat del Bronze, i a les immediacions de l'actual nucli urbà, i especialment als voltants de la Font de Mussa, es documenten importants troballes associades a una vil·la romana i una imponent torre vigia d'època islàmica. El nucli urbà actual, d'origen igualment islàmic, compta també amb importants elements del patrimoni del món medieval islàmic i cristià.

Arran la conquesta cristiana, el territori s'incorpora a la corona, que passa a arrendar o cedir els drets (terç delme) amb l'habitual condició de fidelitat i/o de servicis a la corona, o a vendre el senyoriu. Des del segle XIV, sabem que el senyoriu es troba venut per la monarquia, passant a mans dels Matoses / Pardo de la Casta, i després de la Guerra de la Unió, als Lladró de Vidaura / Vilanova, els Alpícat i els Jofré. Per primera vegada, en este estudi, i gràcies a l'aportació del medievalista Luis Galán Campos, trobem, pràcticament continuada, la història del senyoriu en els temps medievals cristians.

Miquel Falcó de Belaochaga va adquirir per subhasta en Cort el poble i la seua jurisdicció en 1612 i en 1615 aconsegueix el títol de noblesa, nomenant-se “baró de Benifaió” nou títol nobiliari concedit pel rei Felip III. En 1623 vincula el senyoriu per estricta agnació i primogenitura a favor del seu fill primogènit, Joan Baptista Falcó de Belaochaga i Alcongell (II baró de Benifaió) i els seus descendents mascles legítims. En la tardana data de 1872, el poble redimeix els censos feudals pel preu de tres-cents mil rals (setanta cinc mil pessetes) a pagar en deu anys, i poble i terme reverteixen a la nació.

Eclesiàsticament, el lloc de Benifaió depenia de la parròquia d'Espioca, junt amb els pobles d'Alginet i Almussafes. Després del despoblament d'Espioca, la parròquia es traslladà a Benifaió. Alginet es va desmembrar de la matriu de Benifaió en 1537, mentre que Almussafes ho va fer definitivament en 1788.

La versió 1.0 incorporava els reculls documentals bàsics de les edicions que s'anoten a peu de pàgina, incloent-hi els llibres editats pels cronistes successius Casimiro Romero, Francesc Beltran (BMG) i Enric Marí (DHB i DHF), sobre els que s'han afegit altres estudis medievals que citen el senyoriu de Benifaió, així com les dades de l'inventari de l'Arxiu de la Séquia Reial del Xúquer i les dades biogràfiques de la Genealogia dels Falcó de Belaochaga (GFB).

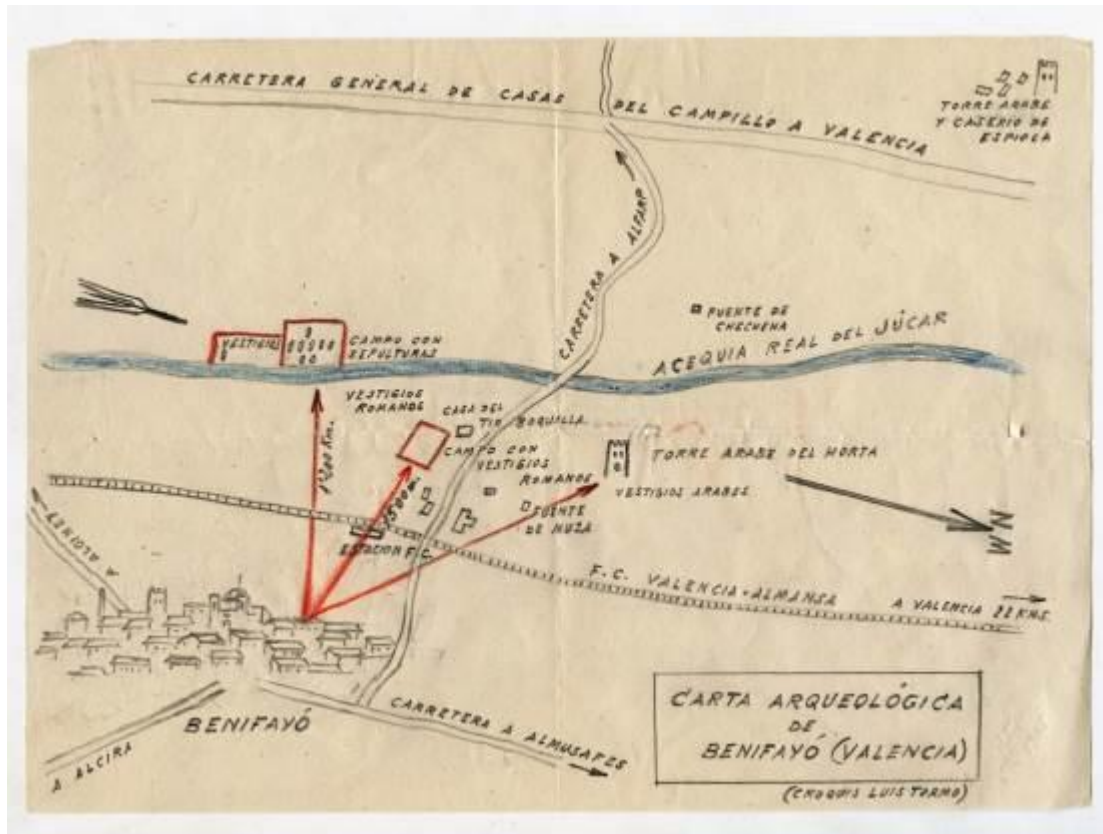
La versió 1.1 incorpora les dades sobre Benifaió recollides del Catàleg de l'Arxiu de la Reial Societat Econòmica d'Amics del País de València (1776-1876).

La present versió incorpora nova bibliografia, corregeix algunes dades segons ens han confirmat, així com les dades arqueològiques, arran l'exposició commemorativa pel centenari de la troballa de l'ara romana de la Font de Mussa.

També s'han incorporat diferents documents sobre els primers barons de Benifaió (S. XVII) procedents de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, així com un variat material gràfic de diversa procedència, recollit a un índex d'il·lustracions.

Pel que fa al segle XX, s'incorporen dades obtingudes dels llibres de festes i del volum *Benifaió: Un Segle d'Història Gràfica (1870-1970)* de Francesc Beltran, editat per l'Ajuntament de Benifaió en 1998.

Il·lustració 2.- Carta arqueològica de Benifaió. Luis Tormo, 1955. Font: Arxiu SIP, Museu de Prehistòria de València.

PREHISTÒRIA

EPIPALEOLÍTIC

Les més antigues pejades de presència humana s'han detectat, fora de l'actual nucli de la població, al límit del terme amb Alfarb, a prop de la Font de Almaguer, on s'han localitzat restes del període eipaleolític, entre 10.000 i 8.000 a.C.¹

ENEOLÍTIC

A les partides de la Paridera i Pla de les Clotxes s'han trobat restes arqueològiques de l'eneolític, així com una destrat pulida, a prop del nucli urbà. A la Font de Mussa aparegueren puntes de fletxa i divers material lític també de període eneolític.²

EDAT DEL BRONZE

S'ha documentat presència humana, datada a l'Edat del Bronze (1.800 a 700 a.C.) a la Font de l'Almaguer, a l'oest del terme de Benifaió.³

---

¹<https://es.wikipedia.org/wiki/Benifay%C3%B3>

²*Ibidem.*

³*Ibidem.*

ROMANITZACIÓ

S. I-IV d.C.

Documentada l'existència d'una vila rústica romana, habitada entre els segles I i IV d.C., segons les troballes numismàtiques i ceràmiques trobades al seu voltant.⁴ La vila s'alçava sobre un petit turó, a prop de la desapareguda Font de Mussa. Encara no ha estat excavada, ja que es troba sobre terrenys particulars.

Existeixen evidències de troballes arqueològiques des del segle XIX, quan el secretari del governador provincial va escriure a l'alcalde de Benifaió en l'estiu de 1843, advertint que havia rebut notícies informant que “en el término de ese pueblo se están haciendo excavaciones las que producen abundantes piedras de monumentos antiguos y que éstas son vendidas para la construcción de obras” i prevenint-li devia suspendre estes vendes i informar a l'autoritat perquè “... en su vista nombrar comisario inteligente que pase a examinar los puntos de que son estraídas las mismas...”⁵

L'any 1922, Nicolau Primitiu Gómez-Serrano dona a conèixer la troballa d'un altar o ara romà amb una inscripció dedicada al déu Mitra,⁶ d'origen persa, déu de la llum i el bé entre els mazdeïstes. El mitraisme s'extengué entre els soldats romans “...sembrando el Imperio de templos (mitraea)”. Com ja s'ha assenyalat “su fiesta principal coincidía con el solsticio de invierno (sol invicto)” i es representava com un home jove amb túnica curta i capell frigi.⁷ Es tracta de la única troballa a la Comunitat Valenciana associada a este culte, i una de les poques que es coneixen a l'Estat Espanyol.

A la inscripció de l'ara de Benifaió pot llegir-se “INVICTO MITRAE LUCANUS SER”. La terminació SER (VUS) serf?, servidor?, potser fa referència a la dedicació de l'ara per part d'un servidor del culte a Mitra.⁸

La importància donada a la troballa en aquell moment va fer que Nicolau Primitiu afegira la imatge al seu ex-libris. Actualment l'ara romana de Benifaió es troba dipositada al Museu de Belles Arts de València. A finals de 2022, per tal de commemorar el centenari de la troballa, l'ara romana de la font de Mussa ha estat cedida pel Museu de Belles Arts de València i exposada al Centre Cultural Enric Valor de Benifaió, prologant-se la donació en 2023. Al temps s'ha presentat una

⁴ F. BELTRAN, *La romanización en las tierras de Benifayó*. Ajuntament de Benifaió, 1983.

⁵ E. MARÍ, “Un document per a la historia de l'arqueologia a Benifaió” *Programa de Festes*, Benifaió 2002, pp. 36-38.

⁶ N. P. GÓMEZ SERRANO, “Estaciones arqueológicas. El “Mithreum” de la Fuente de Muza, en Benifayó de Espioca” *Diario de Valencia*, 6 y 8 de agosto, 1922.

⁷ J. J. SEGUÍ MARCO y L. SÁNCHEZ GONZALEZ, *La romanización en tierras valencianas: una historia documental*, València, UV, 2006.

⁸ VV.AA., *El mosaico romano de “los orígenes de Roma”*. Laila Libros, Barcelona, 2006.

exposició sobre els 100 anys d'arqueologia a la Font de Mussa, amb la col·laboració del Cronista Honorífic Francesc Beltran i del Cronista Oficial Enric Marí.

Il·lustració 3.- Fotografia de Nicolau Primitiu Gomez Serrano a l'Ajuntament de Benifaió, juliol de 1922 (detall). Font: Arxiu personal de Carmen Gómez-Senent.

En 1933 es donaren a conèixer les troballes de diferents soterraments a l'entorn de la vil·la romana, en correspondència de Josep Gadea Beltran a Nicolau Primitiu⁹ i altres intervencions arqueològiques es portaren a terme en 1955 pel mestre Luis Tormo, qui informà a Fletxer Valls. En 1983 es dona també notícia de noves prospeccions arqueològiques en l'entorn de la Font de Mussa per Francesc Beltran y en 1989 es realitza una excavació per part de la Conselleria de Cultura, efectuada per les arqueòlogues Conxa Camps i Adriana Cardete, qui ha facilitat l'informe, plànols i diapositives a l'Arxiu Municipal de Benifaió.

Finalment, l'any 2001, durant els treballs de canalització del gas, aparegué un extraordinari mosaic que cobria una habitació completa de la vil·la romana de la Font de Mussa.¹⁰ Datat entre els segles I i II d.C., d'*opus tessellatum* amb decoració bícroma de motius geomètrics i vegetals, que presenta al centre un medalló polí crom on apareix representat el pastor Fàustul i el seu germà davant la cova on una lloba alletaria a Ròmul i Rem, al·legoria de la fundació de Roma.

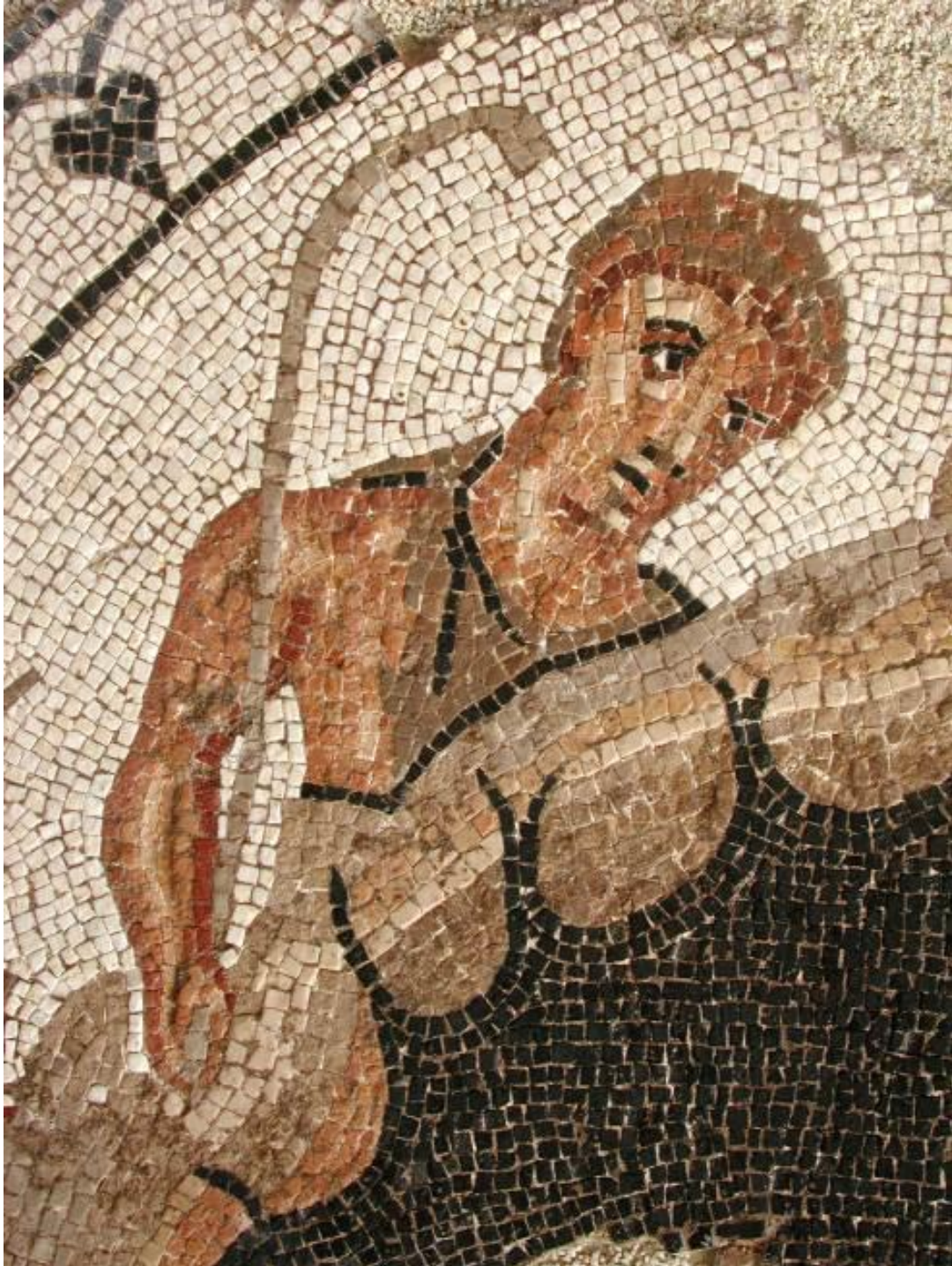
⁹ *Anales de Cultura Valenciana*, 1935, nº 24, p. 183. El document original de Josep Gadea Beltran, ha estat localitzat per Enric Marí al fons personal de Nicolau Primitiu, a la Biblioteca Valenciana.

¹⁰ *Ibidem.* p. 134. y H. BONET; R. ALBIACH; M. GOZALBES, *Romans i visigots a les terres valencianes*. València, Museu de Prehistòria de València, 2003, p. 302.

Es troba actualment exposat a la secció romana del Museu de Prehistòria de València, formant part destacada del seu discurs expositiu.

Potser també usada des d'època romana, existeix una cantera a la partida dels Pedrenyals, a prop de la urbanització Pla de les Clotxes, al oest del terme municipal.

*Il·lustració 4.- Mosaic de la Font de Mussa (detall).
Font: Museu de Prehistòria de València*

POBLAMENT ISLÀMIC

Benifaió, alqueria musulmana, S. XI-XIII

Origen de l'actual nucli urbà de Benifaió, l'alqueria de Benifaió probablement comptaria amb una estacada que abraçaria l'illa de cases entre les actuals places Major, del Progrés i de l'Àngel, dins la qual s'alçava la torre de guaita (actual Torre de la Plaça), una de les més grans i amb un sistema constructiu més complex de les que es coneixen als voltants de València.

TORRE DE LA PLAÇA

“Segons que ens han mostrat les recents troballes arqueològiques, la construcció de la torre de la Plaça s’hauria fet entre els segles XI i XII. El seu primigeni ús seria el de torre vigia i de defensa, de les alqueries més properes, i també formaria part del cinturó defensiu, perifèric, de la ciutat de València.”¹¹ Envoltada de construccions del “castell” (citada ja en 1349) o de la també denominada “casa-palau” senyorial d’origen medieval, en 1977 quedà exempta en tres dels seus quatre costats. La restauració actual de la torre data de 1996.¹² L’entitat de la seua arquitectura interior, amb successió de voltes entrellaçades, la converteixen en un dels millors exemples d’esta mena de construccions de la València islàmica. Hui és visitable i conté una col·lecció museogràfica permanent amb les troballes arqueològiques de la mateixa torre i del propi sistema constructiu. Es troba declarada com a BIC i inventariada en l’Inventari General de Patrimoni de la GV amb el número 46.060-9999-000002, registrada al ministeri amb el número R-I-51-0010523.

TORRE DE MUSSA

Magníficament documentada pel cronista Francesc Beltran i López,¹³ la torre de Mussa o de l’Horta és un preciós exemplar de les anomenades “torres de guaita i defensa” del territori al voltant de la València islàmica. Citada ja per Eximenis al segle XIV i enaltida per les cròniques i escrits de viatges dels segles XVIII i XIX per la seua bellesa (atenent a la proximitat del ferrocarril) aquesta torre ha sigut datada en el període almohade (S. XII) “amb la missió de guaita i defensa del poblament musulmà dels voltants, probablement el Raal de Fayó o l’alqueria de Beniayho,

---

¹¹ F. BELTRAN, *La torre de Benifaió*, Benifaió, Ajuntament de Benifaió, 2000.

¹² Sota la memòria de l’equip d’arquitectes format per Carmen Gradolí, Luis Francisco Herrero, Arturo Sanz y S. Bronchales.

¹³ F. BELTRAN, *La torre de Mussa o de l’Horta*. Ajuntament de Benifaió, Regidoria de Cultura, Imag Impressors, 2018 (quadríptic divulgatiu).

segons les donacions de Jaume I que figuren al *Llibre del Repartiment*, els anys 1238 i 1240”.

Amb base d'aparell de pedra i morter i tres plantes superiors de maçoneria tradicional de tapial, conté una entrada a la cara nord, sobre la qual s'obre una finestra matacà amb arcada de mig punt. A l'interior es conserven tres arcades ogivals (de construcció posterior, probablement del segle XIV o XV) que mantenen l'estructura en buidar-se els primitius sostres interns, ara abatuts. Destaca també l'estructura de les cantonades superiors dels merlets que obrien quatre balconades – matacà.

Conserva l'interior profusament excavat en fornícules, que confirmen la substitució de l'ús de la torre de guaita com a colomer, així com les deixalles a l'exterior de remodelacions per a adaptar-lo al nou ús. La seua pervivència i ús durant el període musulmà cristià s'ha de posar també en relació a la seua situació en el trànsit de ramats i podria tindre una finalitat fiscal.

Com l'anterior es troba declarada com a BIC i inventariada en l'Inventari General de Patrimoni de la GV amb el número 46.060-9999-000003, registrada al ministeri amb el número R-I-51-0010514.

Il·lustració 5.- Torre de Mussa i Torre de la Plaça. Font: Ajuntament de Benifaió

SENYORIU CRISTIÀ

Arran de la conquesta l'alqueria de Benifaió passà a la corona cristiana, que vené el senyoriu i la seua jurisdicció i arrendà o atorgà el terç delme reial a diversos personatges de l'època, amb condicions de lleialtat i serveis típiques.

1238, juny, 13

SENYORIU

El nom de Benifaió apareix al "Llibre del Repartiment" el 13 de juny de 1238, como una de les deu alqueries atorgades pel rei Jaume I als prohoms del seu exèrcit procedents de Barcelona, als quals el rei va prometre dotar dins del terme general de València o compensar en el terme de Morvedre.¹⁴

El nom (Beniayho) prové de l'alqueria àrab i està format per "beni" (fills) y "Hayyén", nom de família musulmana, usual també en terres cristianes.

1259, abril, 9. Montpeller

El rei Jaume I arrenda el terç delme de les alqueries de Benifaió i Alginet a Berenguer Roig per tres anys.¹⁵

1276, octubre, 11

Junt amb les alqueries d'Almussafes i Sollana, es permet als habitants musulmans recuperar les seues heretats quan s'han convertit. Havien estat expulsats de les seues cases i pertinences i se'ls permetia reinstal·lar-se per ordre reial.¹⁶

1284, gener, 1

---

¹⁴ ACA, *Registres de Cancelleria*, 5 (*Donationum Regni Valentie*), f, 24v. També A. FERRANDO (ed.), *El llibre del repartiment*, València, Diputació de València, 1978, vol. I, p. 36. Com asenyala Luis Galan, "l'assentament del llibre està taxat... la qual cosa ens pot indicar que en realitat aquest grup... mai va prendre possessió realment d'aquest lot d'alqueries", vegeu L. GALAN, "Cavallers del rei, senyors de la terra: el llinatge dels Jofré, senyors de Benifaió (1381-1458)", *Actes de la XVIII Assemblea d'Història de la Ribera*. Villanueva de Castellón, 9, 10 i 11 de novembre de 2018, [en premsa].

¹⁵ ACA, *Registres de Cancelleria*, 9, fol. 76.

¹⁶ ACA, *Registres de Cancelleria*, 35, fol. (42)-55.

El rei Pere II d'Aragó (1276-1285) fa donació a Andrea de Arnedo d'un forn i cases al lloc de Benifaió.¹⁷

1304, novembre, 24

“... el 24 de novembre de 1304, Jaume II va lliurar la tercera part del delme de totes les rendes que li corresponien dels llocs de Benifaió i Alginet, mentre visquera, al “lleial” Bartomeu Matoses, ciutadà de València.”¹⁸

És la primera cita dels Matoses com a senyors de Benifaió.

1337, juny 18. València

Testament de Bertomeu Matoses davant el notari de València Bernat Descoll. Marmessors fra Pere Serra, prior del monestir de Predicadors de València i Bernat de Sentboy, ciutadà de València. Hereu, el seu nét Bertomeu Matoses.¹⁹

1338, gener 1

“L'any 1338, mort Bertomeu Matoses, Pere el Cerimoniós fa donació a Pardo de la Casta, mentre visca, del terç delme reial dels llocs de Benifaió, Alginet i Cotes” (...*damos y concedemos a vos, dicho Pardo, mientras viviereis, dicho tercio diezmo de pan, vino, carnage, azeyte, ortalizas y de todas las otras cosas de las quales se acostumbra pagar diesmo en dichos lugares arriba nombrados, como dicho Bartholomé Matoses las percibía en virtud de la antedicha real concesión...*).²⁰

1338, febrer, 22. València

El rei Pere mana al batlle general que pose en possessió a Pardo de la Casta del terç delme concedit el passat 1 de gener, i mane als seus habitants que

¹⁷ ACA, Registres de Cancelleria, 44, f. 246. En altres textos se cita com un forn i dos molins.

¹⁸ Cita de F. BELTRAN “La torre de Benifaió” 2000, citant J. SANCHIS SIVERA, J. *Nomenclátor geográfico-estadístico de los pueblos de la Diócesis de Valencia*. València, 1922, p. 119, i ROIG, P. *Retalls. Història d'Alginet*, 1997, p. 53. Transcripció d'una còpia del segle XVIII a F. BELTRAN, “Ara fa 700 anys. El senyoriu de Benifaió l'any 1304, segons una documentació recuperada” *Benifaió, festes 2004*, pp. 26-29. Bertomeu Matoses testà el 18 d'abril de 1337 davant el notari de València Bernat Descoll, deixà hereu a Bertomeu Matoses, el seu nét. Membre de l'oligarquia valenciana, havia estat nomenat jurat de la Ciutat de València en 1311, 1319, 1324, 1326, 1336, i 1338 (probablement esta data correspon al seu hereu) i justícia criminal en 1320. En 1321 apareix citat com a ciutadà de València i síndich del lloch d'Alginet. Vegeu F. BELTRAN, “Els béns del senyor d'Alginet segons un inventari de 1550”. *Aljannat. Quaderns d'Estudis Locals*, I. Alginet, 2006, p. 47.

¹⁹ Documentació extreta de l'arxiu Cerveró de l'ARV, citant AMV, *Liber Judicialis, Bartolomeu de Villalba*, any 1351, scriptura 4.

²⁰ F. BELTRAN, “Ara fa 700 anys. El senyoriu de Benifaió l'any 1304, segons una documentació recuperada” *Benifaió, festes 2004*, pp. 26-29.

“...den y paguen dicho tercio diesmo de pan, vino y otras cosas arriba indicadas, como al mismo Bartholomé Matoses acostumbraban pagarlas y darlas, y a todos si fuere necesario por imposición de pena, y otros mandatos a qualquiera o qualesquiera hombres de dichos lugares que colecten y recojan el mismo tercio diesmo por dicho Pardo, y de él respondan, satisfaciéndoles el correspondiente salario, como se debe hacer, de tal manera que dicho Pardo haya de tener y haver las predichas cosas íntegramente de tal forma que no se imuten en cosa alguna...”²¹

El cognom dels Pardo de la Casta pot ser l'òlim (en altres temps, abans) dels Matoses, canvi que de vegades esdevenia dins la família, per poder fer-se càrrec de béns vinculats amb condicions de primogenitura i masculinitat que tingueren condicions de canviar noms, cognoms i/o les armes, a falta de primogènits mascles.²² Un exemple d'estos vincles és el que va crear en 1623 el primer baró de Benifaió, Miquel Falcó de Belaochaga. De fet, tornarem a trobar als Matoses com a senyors de Benifaió en 1345.

1340

ESGLÉSIA

“El templo primitivo tendría unas reducidas dimensiones, dada la escasa población del Benifaió de entonces, todo y contar con los feligreses de Almussafes, aunque contaba con un campanario que hubo que restaurarse, a causa de su deficiente estado, en el año 1340.”²³

BERTOMEU MATOSES**Senyor de Benifaió (doc. 1345-1348)**

1345, novembre, 10

SENYORIU

Sentència arbitral al plet iniciat el mateix any entre el senyor d'Almussafes, en Raimon Escorna i els seus vassalls, i el senyor de Benifaió, en Bertomeu Matoses i els seus, amb motiu de dirimir els límits del terme i per les aigües de reg procedents de la font del Raval. S'emeteren poders als procuradors Sancho de Tena, per part d'Almussafes, i Arnald de Plana, notari de València, per part de Benifaió. Els procuradors d'ambdues poblacions nomenaren àrbitres a

²¹ *Ibídem*.

²² Un exemple d'estos vincles és el que va crear en 1623 el primer baró de Benifaió, Miquel Falcó de Belaochaga, amb motiu de la donació *propter nuptias* al seu fill i primogènit, Joan Baptista Falcó de Belaochaga.

²³ F. BELTRÁN, *Aproximación histórica y guía del templo de Sant Pere Apòstol Benifaió*, Ajuntament de Benifaió, Regidoria de Cultura (quadríptic divulgatiu).

Jaume Desplugues, Joan Escribà, Mateu Llançol i Galceran Fabra. Este conflicte es va reproduir en 1482, 1537, 1580, 1615 i 1704.²⁴

1346, octubre, 18

En Bertomeu Matoses, citat com a “senyor del lloch de Benifayó”, apareix en la venda del lloch d’Alginet al noble don Ramon de Moncada, davant el notari Vicent de Aurí, per setanta mil sous.²⁵

1347/8

“Al final de la Guerra de la Unió (1347-1348), Bertomeu Matoses (nét) va ser condemnat a mort per Pere el Cerimoniós, per la seua militància unionista, i el seu senyoriu va ser confiscat. Benifaió va ser venut pel rei a Maria Lladró de Vidaure per 110.000 sous.”²⁶

MARIA LLADRÓ DE VIDAURE
Senyora de Benifaió (doc. 1349)

1349, novembre, 9

SENYORIU

²⁴ L. DUART, *Señorío de Almusafes. Colección de documentos históricos*. València, Sucesor de Vives Mora, 1964. Cita com a font ARV, Reial Audiència, Procesos, part 3ª, num. 1.628, any 1615.

²⁵ F. BELTRAN, “Els béns del señor d’Alginet segons un inventari de 1550”, *Aljannat. Quaderns d’Estudis Locals*, I, Alginet, 2006, pp. 41-57. El 12-9-1342 se cita altre document a “mosén” Benthomeu Matoses, notari Galceran Beniure, venent la tercera part del lloch d’Alginet per vint mil sous, sense assenyalar la qualitat de senyor de Benifaió.

²⁶ A. FURIÓ, “Senyors i senyories al País Valencià al final de l’Edat Mitjana”. *Revista d’Història Medieval*, 8, pp. 109-151, la cita a la p. 130. També A. FURIÓ, *El camperolat valencià ...*, pp. 941-993. També se cita Benifaió respecte a les senyories que canviaren de mans constantment a l’Edat Mitjana “Poques eren, en efecte, les famílies nobilianes que aconseguien perpetuar-se durant dues o més generacions al capdavant d’unes senyories tan ínfimes en terres i tan mesquines en rendes i drets. En la Ribera del Xúquer, del centenar de llinatges que se succeïren en les diverses senyories locals durant un període de gairebé tres segles, des de la conquesta fins a les Germanies, només quatre s’hi mantingueren durant almenys tota una centúria: els Montagut, vinculats al’ Alcúdia des del 1238; els Castellví, senyors de Carlet des de la segona meitat del segle XIV; els Eslava, titulars de Carcer des de 1329; i els Centelles, establerts a Catadau, Alfarb i Aledua, del 1353 al 1494. La resta, és a dir, la immensa majoria, a penes perduraven uns pocs anys o, com a molt, unes poques dècades al cap d’unes senyories efímeres i esquives. Al nord, Llombai i Catadau canviaren cinc vegades de mans abans de caure definitivament en les dels Borja el 1494, Torís conegué almenys quatre famílies senyoriales diferents abans de passar també a poder dels Borja el 1497 i Montserrat, Real de Montroi, Alginet, **Benifaió**, Almussafes, Soliana, Albalat, Cotes i Pardines experimentaren un tràfec similar de senyors durant els darrers dos segles i mig de l’edat mitjana. Cit. pp. 125-126.

“María Ladrón de Vidaura compra el señorío de Benifaió, el 9 de noviembre de 1349, con el mero y mixto imperio y la jurisdicción civil y criminal sobre el castillo y la villa del lugar.”²⁷

“El rei Pere IV (1319-1387) se'l va confiscar, i va tornar a vendre-lo el 1348 (sic per 1349), com a senyoriu, a Maria Ladron de Vidaura per 110.000 sous, amb el terç delme i la propietat del castell, els seus vassalls, forns, molins i d'altres regalies”.²⁸

“María Ladrón de Vidaura adquirió el señorío el 9 de noviembre, reinando el mismo Pedro III. ... En primer lugar, se vende con derecho a perpetuidad a favor de María Ladrón, para ella, sus sucesores o bien para aquellos que se quisieran considerar como tales, con la única condición expresa de mantenerse fieles al Rey y a todo cuanto se había acordado.... Los bienes y pertenencias incluidos en la compra son, como reza el mismo documento (el original está en latín)... “todo lo bueno mueble e inmueble, tanto lo estático como lo que está en movimiento, y también el derecho universal... el castillo y villa de Benifaió, con todas sus tierras y pertenencias, y así se indica una detallada exposición que se refiere a hombres y mujeres, todos los que en este momento habitan el pueblo, y también, los futuros habitantes, hornos, molinos, los mimbres y palomares, las huertas y los ganados de corderos, los montes y los árboles, los terrenos cultivados y los eriales, llanos, hierbas, pastos, fuentes... el firmamento, además del mercado y todos los siervos y servidores. En el último apartado, se hace constar que la tercera parte de todas las rentas pertenecen al rey, el tercio diezmo...”²⁹

RAMON DE VILANOVA I LLADRÓ DE VIDAURE **Senyor de Benifaió (ca. 1350-)**

Ramon de Vilanova i Lladró de Vidaure (? – 1402?), vescompte de Xelva, alt funcionari reial, fill de Ramon de Vilanova i de Maria Lladró de Vidaura i nét de Vidal de Vilanova, educat a la cort de Pere el Cerimoniós. Fou conseller, camarlenc i algutzir de Pere el Cerimoniós, i actuà com a missatger entre el seu avi, malalt, i el rei durant les qüestions de la Unió Valenciana (1347). Prengué part en la Batalla de Mislata (1348). Anà en ajut d'Alfons XI de Castella al setge de Gibraltar (1349), però, descontent, s'en tornà... **Entre alguns béns, posseí els drets del lloc aragonès de Pinseque, comprats a la seva mare, la qual li donà també Benifaió (1350).** Aconseguí de l'arquebisbe de Saragossa el lloc de Betxí, a canvi del de Luesia... (1568).³⁰

²⁷ A. M. BLASCO, *La lucha antifeudal en Benifaió*, RPC, *Real Carta Ejecutoria*. Ayuntamiento de Benifaió, t. 30, f. 168. On es troba una còpia extreta de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, pel seu arxiver, Pròsper de Bofarull i Mascaró, en defensa dels drets territorials dels darrers Falcó.

²⁸ <http://paisvalenciapobleapoble.blogspot.com.es/2017/08/benifaio-la-ribera-alta.html>.

²⁹ A. M. BLASCO, *op. cit.*, p. 14.

³⁰ EC, sense citar la font.

“El Ramón de Vilanova debe ser Ramón -Lladró de Vilanova i de Vidaurre, Señor de Benifaió y Betxí, camarlengo y tesorero real, fallecido entre 1402/08”.³¹

“...Se escribió a Joan Eximen de Montornés por su lugar de Benicássim. A Pere Maça o a su lugarteniente de Albalat (de la Ribera). A Berenguer Dalmau por su lugar de Catarroja. A Francesc Solanes, lugarteniente de la reina Elionor, en El Puig. A Pere Dostales, batle de Puçol por el obispo N'Uc de Valencia. A Joan Fernández Munyoz por su lugar de Torre d'En Romaní. A Berenguer Ballester procurador de Olfo de Próxita en Almenara. **A Ramon de Vilanova por su lugar de Benifaió ...**³²

1369

SENYORIU

El senyoriu de Benifaió es troba encara en mans de Ramon de Vilanova i Lladró de Vidaure, vescomte de Xelva, fill de Maria Lladró de Vidaure.³³

1375, octubre, 9

PARRÒQUIA

Alginet s'erigeix com a vicaria, “...amb l'obligació de satisfer al rector d'Espioca la primícia sencera del seu terme; per la seua part la parròquia d'Espioca quedava obligada a pagar al vicari d'Alginet 5 lliures a l'any, per a la seua sustentació. Alginet també corresponia econòmicament al manteniment del seu vicari amb l'aportació de 10 lliures, l'any...”.³⁴

1379

POBLACIÓ

“Tomàs Ferrando y Johan Ferrando eran vecinos de Benifaió en 1379”.³⁵

FAMÍLIES ALPICAT I JOFRÉ

³¹ *Hidalguia*, vol 33, p. 17.

³² *XV Congreso de Historia de la Corona de Aragón, 1: El poder real en la Corona de Aragón, siglos XIV-XVI*, Zaragoza (1996), p. 90.

³³ L. GALAN, “Cavallers... *op. cit.*

³⁴ F. BELTRAN, “Documents sobre la parroquia de Benifaió. La desmembració d'Alginet”. *Benifaió Festes 2005*, pp. 33-35.

³⁵ <http://www.blasonari.net/apellido.php?id=489>. Cognom Ferrando [consultat el 14-06-2019].

Senyors de Benifaió (doc. 1385-1612)

Els Alpicat estan documentats com a senyors de Benifaió des de 1385 en la figura de Bernat d'Alpicat, membre d'una família de reconeguts juristes de València. Tanmateix, encara no sabem com passà el senyoriu de les mans de Ramon de Vilanova, fill de Maria Lladró de Vidaure, als nous propietaris. Cal saber que l'adquisició del senyoriu de Xelva per part de Vilanova es produeix en 1385 per la considerable suma de 26.000 lliures, i que el títol del vescomtat homònim és de 1390. Este fet pot fer-nos suposar que el senyoriu de Benifaió passara per venda de Ramon de Vilanova a Bernat d'Alpicat, jurisconsult, advocat de la ciutat de València i vicecanceller de l'infant Martí (fem esment a la proximitat reial d'ambdós personatges), en una data anterior, pròxima a 1385, per sanejar l'economia de Vilanova i fer front a les noves despeses que suposaven l'adquisició del nou senyoriu i l'obtenció del nou títol nobiliari.

BERNAT D'ALPICAT (+1392)
Senyor de Benifaió (doc. 1385-)
Hereta el senyoriu de Benifaió el seu fill

Savi en dret.
 Advocat de la ciutat de València.
 Vicecanceller de l'infant Martí.

1385, gener 21

SENYORIU

Apareix documentat com a senyor de Benifaió en un conflicte d'aigües amb el lloc d'Almussafes, quan “els homes de Benifaió, amb el suport del senyor Bernat d'Alpicat, savi en dret, decideixen construir un molí i la corresponent sèquia per al desguàs, res no impedirà la presentació el 21 de gener de 1385 d'una denúncia per la part contrària en veure's perjudicada”.³⁶

JOAN D'ALPICAT
Senyor de Benifaió (doc. 1396-1397)
Hereta el senyoriu la seua filla Isabel d'Alpicat

1396

SENYORIU

Data que ens dona un document de 1419 (un deute reclamat per la seua filla Isabel d'Alpicat davant del justícia Civil de la ciutat de València l'import del

³⁶ F. GARCIA-OLIVER, *Cistercencs del País Valencià. El monestir de Valldigna, 1298-1530*. Ed. Eliseu Climent, Biblioteca d'Estudis i Investigacions, núm. 38, Tres i Quatre, 1998, p. 58.

qual va ser llegat a ella per son pare) en què aquest any que Joan d'Alpicat va fer un préstec ja se l'anomena "*dominus loci de Benifayó*".³⁷

1397, octubre, 17

Testament de Joan d'Alpicat, davant el notari Pere de Locas, en el qual el senyoriu de Benifaió passa a la seua filla major, Isabel d'Alpicat, menor d'edat. És curador testamentari el seu oncle Francesc d'Alpicat, canonge i paborde de la seu de Lleida, per la minoria d'edat d'Isabel.³⁸

ISABEL D'ALPICAT
Senyora de Benifaió (1397-1437)

1405, març 9 – maig, 21.

SENYORIU

Es documenta que al terme de Benifaió els Alpicat cobraven 10 sous de cens per cada jovada en els conreus de vinya³⁹ i que tenien dret a la huitena part dels fruits de les oliveres.⁴⁰

1406, novembre, 14

Leonor de Bonastre cobra, en nom dels seus fills, 500 sous anuals de censal de mossèn Ramon de Vilanova, senyor d'Onil.⁴¹

1412, març, 3

La carnisseria de Benifaió és arrendada pel curador d'Isabel d'Alpicat, per nou lliures, informant que l'any anterior el preu era de nou lliures i mitja.⁴²

1413/1419

³⁷ ARV, *Protocols*, protocol d'Andreu Puigmichà, nº 1.888, 29 de desembre de 1419.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ *Ibidem*, ARV, *Protocols*, Martí Barberà, 202.

⁴⁰ *Ibidem*, ARV, *Protocols*, Martí Barberà, 3002.

⁴¹ *Ibidem*, ARV, *Protocols*, Francesc Escolà, 27.697.

⁴² *Ibidem*, ARV, *Protocols*, Martí Barberà, 3007.

Els Jofré obtenen el senyoriu de Benifaió pel matrimoni de Jaume Jofré (3) amb Isabel d'Alpicat, en data incerta, entre 1413 i 1419. Antecedents dels Jofré:

1. Misser Jaume Jofré (+1381) llicenciat en lleis
En 1358 treballa per a la ciutat de València.
Vinculat a la parròquia de Sant Bertomeu.
m. amb Teresa Sabata (+ ca. 1418)

Fills: Jaume Jofré (2) m. Elionor de Bonastre, filla dels senyors de la Vall de Laguar (creditora de Ramon de Vilanova).

Altres fills: Nicolau⁴³ i Margarida (m. Mossén Galceran de Montsoriu)

2. Jaume Jofré m. Elionor de Bonastre.
Diversos càrrecs des dels 1380.
1401 Procurador del Patrimoni de la Partida Sobirana de la ciutat de València.
Alcaid del Castell de Xèrica.
Testament 16-6-1401 davant Jaume de Sant Vicent. Mor camí a les Corts obertes pel rei en la vila de Sogorb a mans dels Soler, per la seua militància en el bàndol dels Centelles.

Fills, Lluís i Jaume (3), hereus universals en parts iguals, i Manuel, clergue beneficiat en la capella de Sant Gregori de la Seu de València.

3. Jaume Jofré m. Isabel d'Alpicat (1413/9).⁴⁴
Atestat en la guerra contra Castella 1429-1430.
Apareix en convocatòries de Corts de la dècada de 1420.
Administrador en el tercer trienni (1425-1428) de la Diputació del General del Regne de València.

JAUME JOFRÉ (+1440/1452)

**Senyor de Benifaió (ca. 1413/9 – 1440/1452) per casament amb Isabel d'Alpicat
Hereta el senyoriu el seu fill Lluís Jofré**

m. Isabel d'Alpicat, senyora de Benifaió, entre 1413 i 1419.

1424

SENYORIU

⁴³ És ja cavaller en 1405, ocupa càrrecs municipals des de 1390 i patró de naus des de 1402. Mor a principis de 1423.

⁴⁴ Filla major i hereva del difunt Joan d'Alpicat i neboda del savi en drets, misser Guillem d'Alpicat, advocat del braç militar del Regne de València.

Es documenta en 1424 Jaume Jofré com a tutor dels hereus de Nicolau Jofre.⁴⁵

1426, agost, 22

El senyor de Benifaió nomena un batlle, Jaume Guillén.⁴⁶

1435, abril, 28

PARRÒQUIA

El 28 d'abril de 1435 Joan Ferrando, menor de dies, jurat de Benifaió, i Bernat Mestre, jurat d'Almussafes, contracten amb Gonçal Peris de Sarrià el retaule major per a l'església de Benifaió i els parroquians d'Almussafes, dedicat a sant Pere Apòstol. El pintor es comprometé a fer el treball al seu obrador de València i una vegada acabat portar-lo a Benifaió, abans de la vespra de Nadal de l'any següent.

El retaule devia tindre catorze pams d'alçada (aproximadament 316 cm.) amb el banc, tabernacle i polseres. En la taula central hi havia la imatge de l'apòstol "mossèn Sent Pere d'atzur fi", i a sobre la imatge de la Verge Maria amb el seu fill, i en la taula cimera allò que disposés mossèn Nicolau Jofré, germà i procurador de Jaume. El preu de l'obra fou de seixanta-tres lliures.

Apareix com a senyor de Benifaió **Jaume Jofré**, en el contracte que firmaren els pobles de Benifaió i Almussafes amb el mestre de retaules Gonçal Peris Sarrià, perquè bastira el retaule major de la parroquial de Benifaió, dedicat a Sant Pere.⁴⁷

1436, març, 26. València

Gonçal Sarrià, pintor i mestre de retaules de València, confessa haver rebut del justícia i els jurats de la universitat de Benifaió i d'Almussafes, primer sis lliures i després cinc lliures, per mà de l'honorable Nicolau Jofré, cavaller, de les seixanta-tres que li devien per la confecció d'un retaule sota l'advocació de Sant Pere, fet per a la parròquia de Benifaió.⁴⁸

⁴⁵ M. MIQUEL JUAN, *Retablos, prestigio y dinero: Talleres y mercado de pintura en la Valencia del Gótico Internacional*. València, PUV, 2008.

⁴⁶ L. GALAN, "Cavallers...", *op. cit.*, APCCCV, notari Andreu Polgar, 23.195.

⁴⁷ J. ALIAGA MORELL, *Els Peris i la pintura valenciana medieval*. València, Ed. Alfons el Magnànim, IVEI, 1996, p. 215. A.C.P.V. *Protocols*. Andreu Polgar, nº 23.202. Tesi doctoral A. MOCHOLÍ. *Estudi dels documents dels pintors i altres artífexs valencians segles XIII, XIV i XV (1238-1450)*, València, UPV 2009, dirigida per Joan Aliaga Morell.

⁴⁸ APCCCV. Andreu Polgar, nº 23.207. Saralegui va anotar la possibilitat que el retaule de Benifaió fora el que acabà a Sueca, on queda una taula, mentre que la resta ha quedat en mans privades i possiblement desmembrat, dins la família dels barons de Càrcer.

1436, juliol, 13. València

Gonçal Sarrià, pintor i mestre de retaules, reconeix haver rebut del justícia i jurats de la universitat de Benifaió i Almussafes dotze lliures, de les seixanta tres que val el retaule de l'església de Benifaió, per mà de l'honorable Jaume Jofré, cavaller, senyor del lloc de Benifaió.⁴⁹

1437**SENYORIU**

Testament d'Isabel d'Alpicat, senyora de Benifaió.⁵⁰ Mor hores després.

1439, juny, 21**PESTA**

Any de la pesta. Mor Nicolau Jofré en el lloc de Benifaió.⁵¹

1440, agost, 13**SENYORIU**

Contracte matrimonial de Lluís Jofré, fill de Jaume Jofré (3), senyor de Benifaió, amb Aldonça Escorna.⁵²

LLUIS JOFRÉ**Senyor de Benifaió (1440/1452 -)**

Hereu de Jaume Jofré en el senyoriu de Benifaió
m. amb Aldonça Escorna (cunyada d'Ausiàs March).

1457, febrer, 7**POBLACIÓ**

Notícia de l'accidentada mort del batlle de Benifaió, qui va ser degollat amb la seua dona i el seu fill de cinc anys, per uns lladres que entraren a robar en la seua casa "que hera molt rica".⁵³

⁴⁹ *Ibidem.*

⁵⁰ L. GALAN, "Cavallers...", *op. cit.*, p.12 .

⁵¹ L. GALAN, "Cavallers...", *op. cit.*, APCCCV, notari Andreu Polgar, 23.303, 21 de juny de 1439.

⁵² L. GALAN, "Cavallers...", *op. cit.*, APCCCV, notari Andreu Polgar, 23.303.

⁵³ Notícia relatada en el Dietari de Melcior Miralles, capellà d'Alfons el Magnànim. 70. DEL BATLLE DE BENIFAYÓ. Coincideix en el temps amb la gran secada de 1455-1456-1457 i així com la notícia de l'anada de tants valencians a Roma, i a Nàpols, on es trobaven el papa Calixte i el

1458, finals**SENYORIU**

Lluís Jofré, senyor de Benifaió documentat en una incidència entre els termes de Benifaió i Almussafes, en el que és protagonista en capturar una ovella del carnisser d'Almussafes que pasturava per terres ermes del bovalar que tradicionalment compartien ambdues poblacions.⁵⁴

NICOLAU JOFRÉ**Senyor de Benifaió (doc. 1506-)**

Hereu de Lluís Jofré en el senyoriu de Benifaió.
m. amb Joana Stelles.

Disposen de casa a València, carrer de Sant Bertomeu, llindant amb la casa del bisbe de Tortosa, don Alfons d'Aragó i de la de don Gapar de Castellví, señor de Carlet.

1488**DEMOGRAFIA**

A la taxa de les corts d'Oriola de 1488 a Benifaió es registren 48 focs.⁵⁵

1490**DEMOGRAFIA**

A les actes de cort del braç militar de 1490, es registren a Benifaió novament 48 focs.⁵⁶

1493-1496**DEMOGRAFIA**

Novament al *Cens de viles i llocs del Regne*, Benifaió apareix amb 48 focs.⁵⁷

Magnànim, respectivament “e los més són tornats endeutats e ab prou congox[e]s.” M. MIRALLES, *Crònica i dietari... ed. a cura de Mateu Rodrigo*, pp. 236-237, notícies 70-72 i 73.

⁵⁴ GARCIA-OLIVER, F, *Cistercencs...*, op. cit. p. 68.

⁵⁵ ARV, *Reial*, 650, ff. 31r-36v, “Focs braç militar Corts de Oriola (1488)”. Esta i les dues següents cites están incorporades al TFM de R. VALLDECABRES, *Els valencians de 1510. Edició dels llibres registre 514 BIS I 514 TER DE LA SECCIÓ DE Cancelleria Reial de l'Arxiu del Regne de València*, Universitat de València.

⁵⁶ ARV, *Reial*, 652, ff. 22r-89v, “Actes de cort del braç militar, any 1490”.

⁵⁷ ARV, *Mestre Racional*, 10222, ff. 29r-44r, “Cens de viles i llocs del Regne (1493-1496)”.

1506, maig, 22

SENYORIU

“La parte trasera de la casa de Alfonso de Aragón [bisbe de Tortosa] se abría a un patio, que posteriormente se ampliaría al adquirir en 1506 una casa derruida o solar que era a su vez parte de la casa principal de Nicolau Jofré, señor de Benifayó, que se encontraba en la misma calle de san Bartolomé. La otra pared del patio lindaba con la casa de Gaspar de Castellví, señor de Carlet, que tenía fachada a dicha calle, a la que daría nombre, frente al cementerio de la parroquia de san Bartolomé. Esto configuraba una manzana con al menos tres casas nobles importantísimas, la del obispo de Aragón, la del señor de Benifayó y la del señor de Carlet.”

A peu de pàgina continua: “Por noticias procedentes de la documentación de APPV, Gaspar Martí, sign: 22 de mayo de 1506, en que se indica que **Nicolau Jofré y Joana Stelles y sus hijos** venden a Alfonso de Aragón **unas casas en la parroquia de San Bartolomé en la calle llamada de Sent Berthomeu, donde está su casa principal** y otras casas derruidas y patio contiguo, que lindan con el huerto del obispo. Estas últimas son las que venden a Alfonso de Aragón, teniendo en cuenta que lindaban con el huerto del obispo y también con la casa del noble Gaspar de Castellví, señor del lugar de Carlet. Estas casas nos terminan de mostrar la manzana de casas de la que estamos tratando”.⁵⁸

1510, setembre, 5. València.

Segona sessió de cort, amb la crida general d'elaboració del cens. El mateix dia, es va remetre una còpia de la crida per fer la descripció i nòmina de les cases, veïns, habitants i bestiar de totes les ciutats, viles i llocs del Regne de València, entre d'altres “al noble Nicolau Jofré, senyor de Benifaió”.⁵⁹

1510

DEMOGRAFIA

Entre les “ciutats, viles e lochs del braç militar” del cens de 1510, a Benifaió es registren 54 cases y 975 caps de bestiar. A raó de 4 sous per casa, es pagaren 216 sous.⁶⁰ Cal fer esment que el ramat registrat supera en molt als

⁵⁸ M. GÓMEZ-FERRER i J. CORBALÁN, “La casa del obispo de Tortosa, Alfonso de Aragón. Un palacio valenciano en la encrucijada entre dos siglos (XV-XVI)” *Ars Longa*, nº 13, 2004, pp. 11-31, la cita a la p. 13.

⁵⁹ R. VALLDECABRES, *Els valencians de 1510. Edició dels llibres registre 514 BIS i 514 TER de la secció de Cancelleria Reial de l'Arxiu del Regne de València*, TFM Universitat de València, p. 32.

⁶⁰ Ve intitulat “Sumari del manifest de les cases y bestiars dels vehins e habitants de ciutats, viles e lochs del Regne de València, alqueries e lochs de la contribució de aquella, lo qual fonch fet en lo any mil D deu per lo donatiu e servey de cent deu mília lliures, offert a la magestat del rey nostre senyor en les corts generals per aquell celebrades en la vila de Monçó”. ARV, *Reial*, 514 ter i 514 bis, publicat per R. VALLDECABRES, *Els valencians de 1510...*, op. cit., p. 124.

poble dels voltants, fet que demostra la importància ramadera de Benifaió a principis del segle XVI.

1513, desembre, 13

PARRÒQUIA

La seu parroquial d'Espioca es trasllada a Benifaió, amb la seua jurisdicció eclesiàstica (Alginet i Almussafes).⁶¹

Decret de desmembrament de la parròquia d'Almussafes de la matriu de Benifaió-Espioca.⁶² Va ser temporal, ja que en 1617 l'església d'Almussafes s'havia convertit altra vegada en annexa o filial de la de Benifaió.⁶³

1537, agost, 2

PARRÒQUIA

Acta d'erecció de la parròquia d'Alginet, desmembrada de la matriu de la parroquial de Benifaió, amb obligació perpètua de pagar al rector de Benifaió 10 lliures l'any.⁶⁴

1564-66

REGISTRES

Apareix el poble de Benifaió en la llista dels pagaments en concepte de composicions o multes per “fets de Germania”, en concepte de les quals el poble devia pagar 105 lliures.⁶⁵

1565

DEMOGRAFIA

Es registren a Benifaió 45 focs, aproximadament 200 habitants.⁶⁶

JERONI JOFRÉ, nomenat JERONI SLLAVA DE JOFRÉ

⁶¹ F. BELTRAN, *Aproximación...*, op. cit.

⁶² L. DUART, *Señorío de Almusafes...*, op. cit., p. 253.

⁶³ *Ibidem*.

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ M. de VICIANA, *Crónica de la Ínclita y coronada ciudad de Valencia y de su Reino*. València, 1564-66, Quarta Part, f. 223 (re-edició facsímil per la Universitat de València, 1972, vol. 4, p. 450).

⁶⁶ R. VALLDECABRES, *Els valencians de 1510...*, op. cit., p. 123.

Senyor de Benifaió (doc. 1585-)

Hereu de Nicolau Jofré en el senyoriu de Benifaió
m. amb Andreua Vilarragut i de Jofré

Apareix citat com Gerónimo Sllava y de Jofré, señor de Benifayó.⁶⁷

1585

SENYORIU

A l'anomenat *Llibre del bé i del mal*, a les legitimacions "...hechas por el señor rey don Felipe II en el mismo año 1585", al número 79, apareix "Don Miguel Jofré, hijo de don Gerónimo Sllava y de Jofré, señor de Benifayó, siendo éste casado, tuvo a aquel con una muger suelta".⁶⁸

1586

SENYORIU

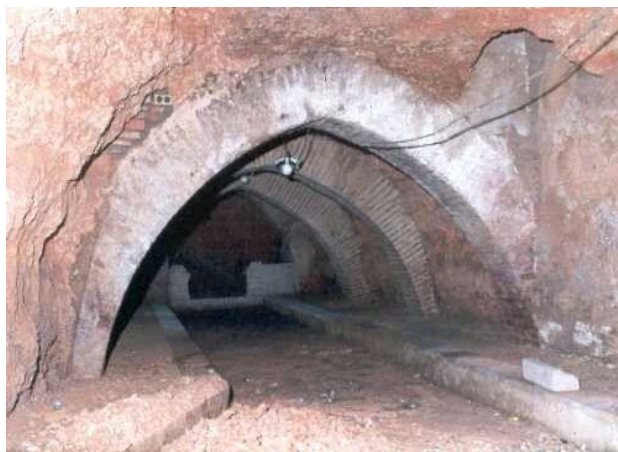
Expedient de ferma de dret, de Jeroni Esllava i de Jofré, senyor de Benifaió, contra Benifaió. Es tracta de la petició davant el portantveus general governador de la ciutat de València, reclamant el dret de possessió i jurisdicció sobre el lloc de Benifaió, ja que havia sofert per part dels seus habitants diverses pertorbacions i molèsties. Aquest document es troba lligat entre els processos de governació dels mesos de maig i agost de l'any 1600, per fer constar tal dret davant l'hereu del llavors senyor de Benifaió, Jeroni Jofré, el seu fill Miquel, segons consta a la nota que apareix al full que s'insereix davant, on es llig: *Ferma de dret del senyor de Benifaió, Jeroni Jofré, per assegurar-se els drets feudals sobre el poble*.⁶⁹

⁶⁷ DOÑATE, "Llibre del be i del mal". *Ligarzas*, vol 7-8, 1975, pp. 129 i 138.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 129.

⁶⁹ E. MARÍ, "Els Jofré contra Benifaió. Una visió del poder del senyor a través d'un procés de ferma de dret". *Programa Oficial de Festes Benifaió 2001*, Ajuntament de Benifaió, pp. 30-33.

Il·lustració 6.- Cellers medievals de Benifaió, sota la casa palau. Fons: Ajuntament de Benifaió

MIQUEL JOFRÉ**Senyor de Benifaió (doc. 1600-1605)****Perd el senyoriu per deutes, confiscat per la Reial Audiència.****Compra el senyoriu Miquel Falcó de Belaochaga i Monsorís en 1612)**

Fill legitimat i hereu de Jeroni Jofré en el senyoriu de Benifaió.
m. amb Caterina Figuerola.

1600, 25 d'agost i ss. – València (DHB,⁷⁰ doc 001)**SENYORIU**

Reclamació davant la Reial Audiència del senyor de Benifaió, Miquel Jofré, sobre un conflicte jurisdiccional amb el terme de Llombai, partida de l'Almaguer, per la possessió de terres amb plantació de garroferes, que tots dos senyorius pretenien, demanant la intervenció del justícia d'Alginet, perquè recollira i adjudicara la collita d'acord amb el Reial Consell.

Davant la Reial Audiència de València, Alfons Salelles, procurador del duc de Gandia, denuncia que el senyor de Benifaió, Miquel Jofré, entrà dins el terme del marquesat de Llombai, partida de l'Almaguer, a 29 d'agost de 1600, i portà a les pressons de Benifaió als vassalls Vicent Viari i Josep Vizah, conversos del marquesat de Llombai, i els maltractà.⁷¹ 75 ff., s.n., val.⁷²

⁷⁰ Com assenyalen a les abreviatures, E. MARÍ, *Documents per a la Història de Benifaió: Els Falcó de Belaochaga (1612-1872)*. Benifaió, Ajuntament de Benifaió, 2002.

⁷¹ Apareixen també els testimonis dels llauradors de Llombai Pere Sans, Dídac Ortiz de Cortaça, Pere Pérez Moya, i els conversos d'Alfarb Nofre i Jaume Cassim i Jeroni Arrata, a més dels denunciants Vicent Viari i Josep Vizah, denunciants, Miquel Jofré d'Esllava, senyor del lloc de Benifaió, així com el procurador del duc de Gandia, Alfons Salelles.

⁷² AHN, NOBLEZA. *Osuna*, llig. 578-3(17).

SEGLE XVII

1603, abril, 30 (DHB 002)

SENYORIU

Sentència condemnatòria a favor de Carles de Borja, duc de Gandia, contra l'administrador del segrest del comptat d'Oliva i els seus fidejussors. Es condemna a Josep Vallès, Ramon Pujades, Joan Mercader, Bernabé de Borja, Miquel de Borja, Lluís Pallàs, **Jeroni Jofré (senyor de Benifaió)**, Onofre Lluís Garcia, Guillem Ramon Garcia, Jeroni Cabanyelles, Francesc de Borja, Joan Jofré, Gaspar Cristòfol Pertusa, Vicent Honorat Vidal i Àngela Vallès, cònjuges i hereus, al pagament conjunt d'un deute superior a les 46.000 lliures, calculat a data de 1 de gener de 1595. Miquel Jofré hagué de fer front al deute de son pare Jeroni.⁷³

1605, maig, 26 (DHB 003)

Concòrdia i capítols entre el duc de Gandia i comte d'Oliva, Carles de Borja i Centelles, i Miquel Jofré, senyor de Benifaió, pel qual este s'obliga a donar la possessió del senyoriu de Benifaió a Carles de Borja i a pagar en 15 anys el deute reconegut de 17.857 lliures, 2 sous i 3 diners, heretat de son pare.⁷⁴

1609 (DHB 004)

DEMOGRAFIA

Notes sobre Benifaió al cens de Caraçena. Segons la *Relación de las casas de christianos viejos y nuevos que ay en las ciudades, villas y lugares deste Reyno de Valencia... año 1609*, a Benifaió es registren 62 veïns, tots considerats cristians vells.⁷⁵

1609 (DHB 005)

DESCRIPCIONS - DEMOGRAFIA

Notes sobre Benifaió a la crònica d'Escolano. Seguint Gaspar Joan Escolano, Benifaió comptaria amb més de 60 veïns, en data no coneguda, però considerada sempre anterior a l'expulsió dels moriscos, i sense especificar la seua adscripció religiosa.⁷⁶

⁷³ ARV, *Reial Audiència*, Sentències, nº 1161.

⁷⁴ APCCCV, nº 5967.

⁷⁵ BERNAT I MARTÍ, J. S. i BADENES MARTÍN, M. A., *Crecimiento de la población valenciana (1609-1857)*, València, Ed. Alfons el Magnànim – Diputació de València, 1994, p. 139.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 160.

1612, febrer 12 (DHB 006)

SENYORIU

Esriptura de protest, feta per mosén Josep Santos, prevere, como a procurador de **don Miquel Sllava de Jofré, cavaller, “senyor de dit lloch de Benifaió”** i de doña **Caterina Figuerola i de Jofré, cònjuges**, als jurats i justícia d’aquest lloc, per no haver-li volgut donar la possessió del poble sense provisió i manament de la Reial Audiència, a don Pere de Borja, cavaller de l’ordre de Montesa i de Sant Jordi d’Alfama, comanador de la comanda d’Atzeneta i procurador del duc i comte Carles de Borja.⁷⁷

MIQUEL FB I MONSONÍS (+1638)**Senyor de Benifaió (1612-1638) per sentència dela Reial Audiència**

m. a) Vicenta Alcongell i b) (cartes nupcials davant Joan Baptista Gasull 4/11/1611, matrimoni 1623) Marquesa de Castro y Garín (testa davant Antonio Juan de Trujillos 12/2/1648 declarant-se vidua, publicat 21/3/1648.

Al plet d’hidalguia iniciat en 1613, relata que els seus ascendents eren: Joan de Belaochaga, tercer avi, senyor de la casa de Belaochaga, “hijosdalgo de solar conocido” i infançons, casat amb Teresa de Belaochaga. Tingueren per fill a Miquel FB, fugit d’Arràtia a Sogorb, “per ocasió de certa desgràcia y rinya que tingué”, on casà amb Caterina Falcó y de Belaochaga, i tingueren per fill a Miquel Falcó Belaochaga, que casà amb Leonor Falcó y de Belaochaga, que tingueren per fill a Miquel FB, casat amb Beatriu Monsonís, pares del suplicant, Miquel FB i Monsonís.

Adquireix per Cort el senyoriu de Benifaió en 1612 per 27.000 lliures. Fa donació del senyoriu al seu primogènit Joan, amb motiu del seu matrimoni amb doña Joana Anna Ferrer, filla de Pere Ferrer, en 1623.

«Don Miguel FB, Señor del lugar de Benifayó de Espioca o de Falcó, que adquirió en 1612 de Don Miguel Jofré, su primo (sic). En 1614, probó ser descendientes los Belaochaga del linaje de su apellido de la merindad de Ratia o Arratia, en la Anteiglesia de Dima, en Vizcaya, donde eran hidalgos de sangre y solar conocido, muy antiguo, obteniendo en su virtud, al año siguiente, título de noble, por Real Despacho firmado en Valladolid de propia mano del rey Felipe III, en 1 de agosto de 1615. Al casarse su hijo primogénito don Juan con doña Juana Ferrer, hija del virrey de Mallorca (sic) (1623), le hizo donación del señorío de Benifayó y de otros bienes. Por su testamento, hecho en Valencia a 28 de mayo de 1630, entregado al día siguiente al notario Francisco Mallent y abierto a presencia de su viuda doña Marquesa de Castro y de sus hijos, en 2 de marzo de 1638, instituye un vínculo o mayorazgo en orden de primogenitura varonil, y a falta de éstos, con obligación para la hembra heredera de tomar, ella y sus descendientes, el

⁷⁷AHN, NOBLEZA, *Osuna*, llig. 578-3(18).

nombre y armas de los FB, en cabeza de don Félix FB y Castro, hijo suyo y de su segunda mujer, la antes mencionada doña Marquesa.

m. a) VICENTA ALCONCHELL

m. b) MARQUESA DE CASTRO Y GARÍN (+1648), hermana de don Alonso de Castro, señor del lugar de Annahuir. Cartas nupciales ante Juan Bautista Gasull, notario, 4 de abril de 1611. El matrimonio se verificó solamente en 1623. Testó doña Marquesa ante Antonio Juan de Trujillos, en 12 de febrero de 1648, declarándose viuda y nombrando heredero a su hijo don Félix. Se publicó el 21 de marzo de aquel mismo año.»⁷⁸

Miquel FB tingué dos fills de la primera esposa, Joan Baptista i Francesc FB i Alcongell, i un tercer, Fèlix FB i de Castro, del segon matrimoni.

Els Falcó tingueren soterrament a l'església del convent de caputxines de València.⁷⁹

1612, febrer, 16 (DHB 007)

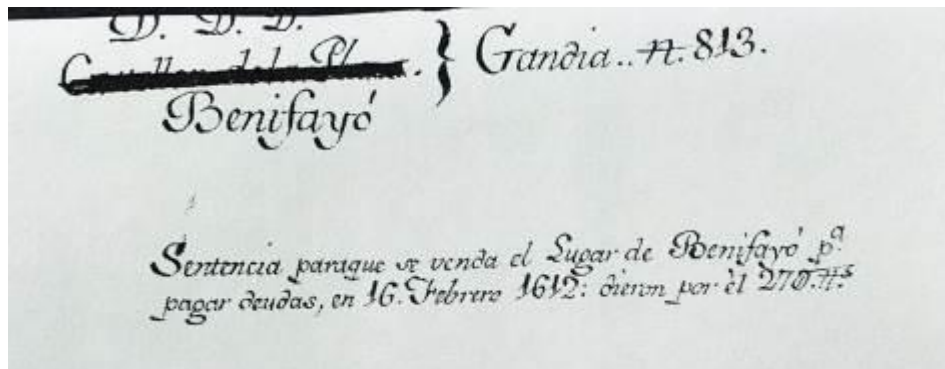
SENYORIU

Sentència perquè es vengués el lloc de Benifaió, a instància dels creditors de Miquel Jofré, com a hereu de Jeroni Jofré (entre els quals es trobava el duc de Gandia, Carles de Borja) contra el senyor de Benifaió, l'esmentat Miquel Jofré. Pronunciada pel virrei Carrillo de Toledo, marquès de Caracena. Publicada per Francesc Pau Alreus. Comprà per Cort el senyoriu de Benifaió Miquel FB, pel preu de 27.000 lliures. Aquest import va ser distribuït pel pagament d'una part dels creditors, ja que el deute exigít no va ser cobert per aquesta xifra. La compra per Cort del senyoriu de Benifaió eximia de responsabilitat per deutes hipotecaris dels antics senyors, els Jofré, al nou propietari, en Miquel FB.⁸⁰

⁷⁸ GFB.

⁷⁹ “Como el Beato Señor Arzobispo Don Juan de Ribera era tan amante del instituto de la Religion Capuchina, intentó su piadoso afecto traer a esta Ciudad Religiosas del mismo Orden, y conduciendo a Valencia algunas Religiosas de Cataluña, de la misma Observancia, en el año 1609, y erigiéndoles Convento baxo la invocacion de Santa Clara, junto al Colegio de San Fulgencio del Orden de San Agustin, en la calle de Ruzafa, son egemplar de virtud, y verdaderas imitadoras de su Padre San Francisco de Asis y San Felix de Cantalicio” P. ESCLAPÉS, *Resumen Historial de la fundación y antigüedad de la ciudad de Valencia de los edetanos*. València, Antonio Bordázar, 1738.

⁸⁰ ARV *Reial Audiència, Sentències*, nº 7254. Existeix copia a AHN, NOBLEZA, *Osuna*, llig. 578-3(19). Els Falcó conservaren còpia “un libro empergaminado que se titula: venta de Benifayó a D. Miguel Falcó”, vid DHB doc 95).

Il·lustració 7.- Còpia de la sentència de venda del senyoriu de Benifaió (detall). Font: AHN, Secció Noblesa

1612, febrer, 17 (DHB 009)

L'endemà de la sentència de la venda del senyoriu de Benifaió, Carles de Borja, duc de Gandia, compra la carta de gràcia del lloc de Benifaió a Miquel Jofré per 1.600 lliures. Venda realitzada davant el notari Domènec Oromig, de València.⁸¹

1613, desembre, 4 (DHB 010)

Inici del plet d'hidalguia a instància de Miquel FB, senyor de Benifaió, davant el procurador patrimonial de Sa Majestat a València, Josep Miquel Monraval, sol·licitant el reconeixement de privilegi militar, que li fou denegat si no era proclamat i armat segons furs. Testimonis recollits a Sogorb i Biscaia, llocs de residència familiar i origen de la nissaga, respectivament.⁸²

⁸¹ APCCCV, n° 22.959 notari Domènec Oromig.

⁸² ARV, *Procesos Madrid*, P-694.

Il·lustració 8.- Escut dels Falcó de Belaochaga. Font: GFB

1614, octubre, 22 (DHB 010)

Rèplica de Miquel Falcó insistint en el caràcter militar i privilegis de la infançonia biscaina, acompanyant certificat de llinatge i armes dels Belaochaga, de mà de Dídac d'Urbina, "rei d'armes" pel qual coneixem la primera descripció de les armes dels FB.⁸³

És l'escut que encara es conserva a la cantonada de la casa-palau dels falcó a Benifaió.

1615, abril, 10

Miquel FB demana "merced de nobleza" al vicecanceller d'Aragó, oferint una limosna de 18.000 rals per a les obres del convent de les monges franciscanes de l'Ascensió de Lerma.⁸⁴

1615, maig, 9. Toledo

El rei accepta donar la mercè de noblesa al senyor de Benifaió, "concurriendo en su persona las partes y calidades necessarias y con que ante todas cosas

⁸³ *Ibidem*. "Traen por armas un escudo partido en quatro quarteles: en el primer y postrer quartel, en cada uno, en campo azul, una lisonja de oro, y en ella una àguila de gules rampante, y en los otros dos quarteles, en campo de plata, en cada uno un puerco javalí de sable, andante, y estas son sus armas..."

⁸⁴ ACA. CONSELL D'ARAGÓ. *Secretaria de València*, ll. 642, nº 21.

acuda con los diez y ocho mil reales que ofrece de limosna para las obras del convento de las monjas franciscanas de la Ascensión de Lerma” i ordena es despatxe.⁸⁵

1615, maig, 27. Madrid

El duc de Lerma, protegit del rei Felip III, ordena es despatxe milícia i noblesa “como se acostumbra”.⁸⁶

1615, juny, 27. Valladolid (DHB 011)

Comissió del rei Felip III al marquès de Caracena perquè arme cavaller a Miquel FB, senyor de Benifaió.⁸⁷

1615, juliol, 6. Palau Reial de València (DHB 011)

El Marqués de Caracena arma cavaller a Miquel FB.⁸⁸

1615, agost, 1. Valladolid (DHB 012-013)

BARONIA

Concessió del títol de noblesa a Miquel FB, senyor de Benifaió.⁸⁹ Concessió del privilegi militar, atorgat pel rei Felip III a favor del senyor de Benifaió, ara “don” Miquel FB, després d’haver estat armat cavaller.⁹⁰

1617, desembre, 12. València (DHB 014)

BARONIA

Capítols signats per la venda de la carta de gràcia del lloc de Benifaió entre els procuradors del duc de Gandia, don Carles de Borja, com a venedor, i els procuradors del doctor Francesc de Paz, doctor de la cambra de Sa Majestat. Document adjunt al procés per la venda de la carta de gràcia pel duc de Gandia contra Baltasar Vidal de Blanes i Jaume Forés, per preu de 3.400 lliures.⁹¹

---

⁸⁵ *Ibidem.*

⁸⁶ *Ibidem.*

⁸⁷ ARV, *Real*, n° 383 f. 211-212v.

⁸⁸ *Ibidem.*

⁸⁹ ARV, *Real*, n° 383, ff. 218r-221v.

⁹⁰ ARV, *Real*, n° 384, ff. 243v-250v.

⁹¹ AHN, NOBLEZA, *Osuna*, llig. 578-3(21).

1620, febrer, 26 i altres, fins 1623. València. (DHB 015)

BARONIA

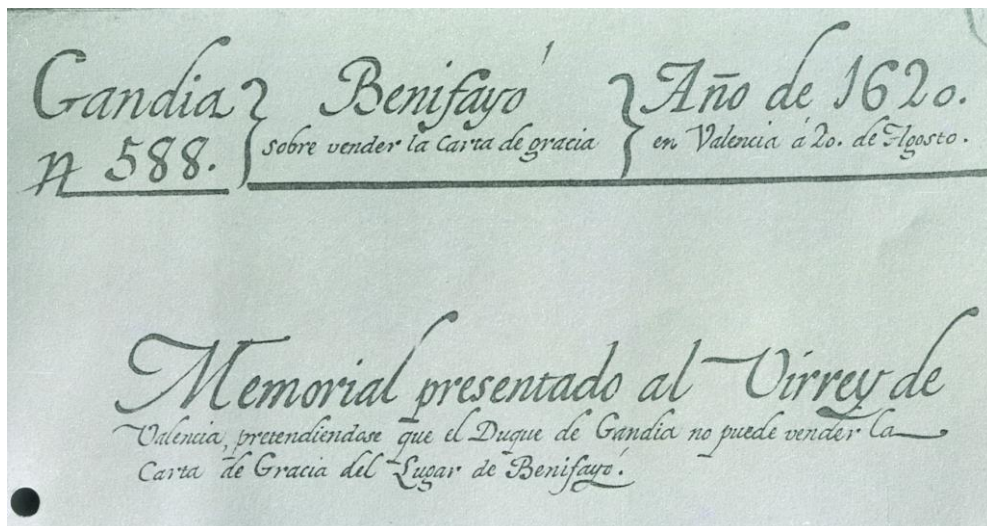
Plet sobre la venda de la carta de gràcia del lloc de Benifaió, iniciat a instància del duc de Gandia, per no haver-se consumat la venda que havien contractat Baltasar Blanes i Jaume Forés per ordre del doctor Francesc de Paz.⁹²

A la Coberta: "...Pleyto sobre su venta. Año de 1620 a 1623. En Valencia, desde 26 de febrero. Proceso seguido por el señor duque de Gandía, contra el señor don Francisco Paz, y sus fiadores, sobre: que habiendo tratado de comprar dicho Paz del señor duque el derecho de recobrar el lugar de Benifayó, vendido con carta de gracia a don Mguel Falcó, a que se obligaron por el citado Paz, y de su orden Baltasar Blanes y Jayme Fores a pagar 3.400 libras, ahora pretendían no estar obligados a su cumplimeto; pero fueron condenados por la Real Audiencia en el año 1623. Auditor: el doctor don Melchor Sisternes. Escribano: Damián Fabra, notario".

1620, juliol, 27 (DHB 016)

BARONIA

"Benifayó. Sentencia sobre su carta de gracia. Año 1620, en Valencia, a 27 de julio. Privilegios de pertenencia. Copia simple de la sentencia pronunciada por la curia de la gobernación de Valencia en 27 de julio de 1620, a favor del señor duque, en la oposición propietaria de la carta de gracia de la venta del lugar de Benifayó, por el crédito de 1.500 libras que sobre él tenía: fue publicada por Pablo Alreus, escribano de mandatos".⁹³

Il·lustració 9.- Expedient sobre la venda de la "carta de Gràcia" de Benifaió. Font: AHN, Secció Noblesa.

⁹² AHN, NOBLEZA, Osuna, llig. 578-3(20).

⁹³ AHN, NOBLEZA, Osuna, llig. 578-3(24).

1620, agost, 20 (DHB 017)

BARONIA

Súplica de Blanes i Forés pretenent que el duc de Gandia no podia vendre la carta de gràcia de Benifaió. Dirigida a don Melcior Sisternes.

“Sobre vender la carta de gracia. Año de 1620, en Valencia a 20 de agosto. Memorial presentado al virrey de Valencia, pretendiéndose que el duque de Gandía no puede vender la carta de gracia del lugar de Benifaió”.⁹⁴

1620, agost, 31 (DHB 018)

BARONIA

“Benifayó. Sobre su venta y carta de gracia. Año de 1620, en Valencia a 31 de agosto. Satisfacción a la súplica puesta sobre la venta de la carta de gracia del lugar de Benifayó, que con poder del señor duque de Gandía, habían hecho Blasco Tello y el doctor Bonavida”.⁹⁵

Il·lustració 10.- Escut dels Falcó de Belaochaga, a la cantonada de la casa Palau de Benifaió. Fotografia Enric Marí

⁹⁴ AHN, NOBLEZA, Osuna, llig. 578-3(22).

⁹⁵ AHN, NOBLEZA, Osuna, llig. 578-3(23).

1621, febrer, 24 (DHB 019)**BARONIA**

Don Miquel FB, senyor de Benifaió, ven i transporta a Pere Blanc, agricultor d'Aldaia, setze cafissades, dotze de les quals de vinya, en el terme de Manises, partida de la Foia, per huit-centes lliures, moneda de València, tingudes sota directa senyoria de Felip Albert Vidal i de Boil. Enregistrat davant el notari Francesc Almenara.⁹⁶

1621, juny, 20**PARRÒQUIA-ESGLÉSIA**

S'obren els fonaments de la nova fàbrica de la parroquial de Sant Pere de Benifaió, essent rector mossèn Mateu Joan de Montagut.⁹⁷

1623**BARONIA**

Don Miquel FB és elegit “administrador de la carn”, entre els oficis de la ciutat de València.⁹⁸

Ca. 1623 (DHB 020)

Memorial aportat pel duc de Gandia al plet per la carta de gràcia del lloc de Benifaió, contra Baltasar Vidal y Jaume Forés “Sobre la venta de carta de gracia. ... Memoriales en derecho sobre el pleyto que llevó el señor duque en la Real Audiencia de Valencia contra don Baltasar Vidal de Blanes y Jayme Forés, fiadores del doctor Francisco de Paz, de 3.400 libras, por la venta que su excelencia le había hecho de la carta de gracia del lugar de Benifayó en el año 1617, a cuya paga fueron condenados”.⁹⁹

1623, febrer, 23 (DHB 021)

Sentència publicada per Pau Alreus, en el plet iniciat pel duc de Gandia, Carles de Borja, contra Baltasar Vidal de Blanes i Jaume Forés, per la venda

---

⁹⁶ APCCCV, n° 631.

⁹⁷ *Las Provincias*, 15-8-1925, p. 3, sense citar la font, recollit per F. BELTRAN, *Aproximación...*, op. cit.

⁹⁸ A. FELIPO, *La oligarquía municipal de la ciudad de Valencia. De las Germanías a la insaculación*. València, IAM, Diputació de València, 2002, p. 207.

⁹⁹ AHN, NOBLEZA, *Osuna*, llig. 578-3(21).

de la carta de gràcia del lloc de Benifaió. Enric d'Àvila i Guzmán, marquès de Povar, lloctinent i capità general de la ciutat i regne de València, en nom del rei, sentenciava amb condemnaació a Blanes i Forés al pagament de tres mil quatre-cents lliures per la venda de la carta de gràcia del lloc de Benifaió.¹⁰⁰

JUAN BAUTISTA FALCÓ DE BELAOTXAGA I ALCONGELL (+1646)
SEÑOR DE BENIFAIÓ (1623-1646) Hereda el título su hijo

«Citado como primogénito y como Señor de Benifayó en el testamento de su padre. Sucedió por cesión de éste, en 1623, con ocasión de su casamiento, en este señorío y en otros bienes. Nació en Valencia en 1601, siendo bautizado en la parroquia de San Nicolás. Falleció en 1646.

m. (Licencia Nubendi, 2/5/1623) (Cartas nupciales recibidas por Francisco Mallent, notario, 1/5/1623) doña JUANA FERRER DE CARDONA Y DEL MILÁ, hija de don Pedro Ferrer y Crespí de Valldaura, virrey de Mallorca (sic), caballero de la Orden de Calatrava, y de doña María Aloya del Milá y del Milá, hija de los señores de Massalavés y Peranchet.»¹⁰¹

1623, maig, 1

BARONIA - VINCULACIÓ

En contemplació del matrimoni del seu fill Joan Baptista, el senyor de Benifaió, en Miquel FB, promet donar-li després del casament seixanta mil lliures, en concepte d'allò que li correspondria pel dot de la seua mare. Li atorga el lloc de Benifaió, incloent-hi totes les millores que don Miquel Falcó va realitzar en aquell poble, després de la seua compra en Cort, tant a la casa com al castell, amb la facultat de nomenar oficials i nomenar-se "senyor de Benifaió".

Consta que comprà el lloc de Benifaió, així com totes les "botes dels cellers, gerres per a tenir mil arrobes d'oli, quatre mules de la llauro, dos charrions y tots los demás adrezos de llauro". Promet pagar joies, vestits i diners a donya Joana Anna Ferrer, i abillar-la de tot allò necessari per al matrimoni amb el seu fill Juan Baptista. Institueix vinculació de béns. Firma acta de capítols matrimonials don Pere Ferrer, cavaller de Calatrava, d'una part, i don Miquel, senyor de Benifaió, de l'altra, davant Francesc Mallent, notari, l'1 de maig de 1623.¹⁰²

1623, maig, 18 (DHB 023)

¹⁰⁰ ARV, *Reial Audiència, Sentències*, nº 11.056.

¹⁰¹ GFB.

¹⁰² Informació extreta de l'arxiu Cerveró de l'ARV on apareix la signatura ACV, llig. 2523:41. Amb la signatura 2526 del mateix arxiu ACV 2526 apareix en l'inventari de l'ACV la notació "Benifayó de Falco. Tierras de Doblas y Aniversarios".

BARONIA

Concòrdia pel plet de la carta de gràcia del lloc de Benifaió, signada entre Carles de Borja, duc de Gandia i el seu fill, el marquès de Llombai, d'una part, i Violant de Paz, filla del doctor Francesc de Paz, de l'altra. Final del llarg plet per la carta de gràcia de Benifaió, on destaca la participació de Violant de Paz, fet que delata la participació inicial del doctor Francesc de Paz en la iniciativa de la compra i recuperació del senyoriu de Benifaió, que havia estat adquirit en Cort per Miquel FB, en 1612.¹⁰³

1624, maig, 2 (DHB 024)**BARONIA**

Capbreu atorgat davant el notari Crespí Pérez Calvillo, per don Joan FB, senyor de Benifaió, a favor del capítol i canonges de la Seu de València, per la possessió del lloc de Benifaió on declara “que deté y posseheix lo dit lloch de Benifayó, sobre lo qual lloch fa y respon cascun any a la dita administració de dobles y aniversaris, cent sous annuals y perpetuats, sens lluyisme ni fadiga, tots anys pagadors en lo dia y festa de Sent Miquel de setembre, en una paga, lo qual lloch de Benifayó ha pertanygut al dit confessant ab acte de donació a d'aquell, feta en contemplació de matrimoni, per don Miquel Falcó de Velaochaga (sic), son pare, ab acte rebut per Francés Mallent, notari, al primer de lo mes de maig del any propassat mil sis-cents vint-y-tres...”¹⁰⁴

1625, maig, 19 (DHB 044)

Naix Félix FB i de Castro, fill més jove del primer senyor de Benifaió i de la seua segona esposa, Marquesa de Castro.¹⁰⁵

1626, gener, 5

Don Pere Ferrer i donya Maria Milà, conjuges, confesen deure a don Miquel FB, absent, 150 lliures d'un préstec gracios, les quals se entenen i comprenen una partida de taula, sens raons, i un albarà fet i fermat per lo dit don Pere, i prometen pagar-les tot a una i quan volgués el dit don Miquel.¹⁰⁶

1628, octubre, 24 (DHB 025)

---

¹⁰³ AHN, NOBLEZA, *Osuna*, llig. 578-3(20).

¹⁰⁴ ARV, *Diversos. Fons en Dipòsit*, n° 466. (olim c. 29 n° 22).

¹⁰⁵ Del seu testament, ARV, *Protocols notarials*, n 17789, notari Francesc Sanchis, 29-5-1715.

¹⁰⁶ ARV, *Protocols notarials*, Francesc Mallent, 1626. Al mateix protocol i data, Pere Ferrer atorga poders generals a Sebastià Díaz de Ontiveros, “vecino y morador de la villa de Madrid.

Procés de ferma de dret, iniciat per don Otger Català de Valeriola, contra don Miquel FB, per la possessió de dos sèquies i dos tarquimers al lloc d'Aldaia, partida anomenada del Rec del Divendres, sobre les quals havia estat pertorbat pel senyor de Benifaió, posseïdor de terres en aquell terme i paratge. Es prengueren testimonis de diferents llauradors d'Aldaia.¹⁰⁷

1629, febrer, 25

PARRÒQUIA - ESGLÉSIA

Dedicatòria del nou temple de Sant Pere de Benifaió, a càrrec de mosén Català, prior del convent de predicadors de València, cerimònia en la qual contrauen matrimoni don Ferran Girón de Rebolledo, senyor d'Andilla, amb Anna Maria FB, filla dels senyors de Benifaió.¹⁰⁸

1630, maig, 28 (GFB)

BARONIA

“Por su testamento, hecho en Valencia a 28 de mayo de 1630, entregado al día siguiente al notario Francisco Mallent y abierto a presencia de su viuda doña Marquesa de Castro y de sus hijos, en 2 de marzo de 1638, instituye un vínculo o mayorazgo en orden de primogenitura varonil, y a falta de éstos con obligación para la hembra heredera de tomar, ella y sus descendientes, el nombre y armas de los Falcó de Belaochaga, en cabeza de don Félix Falcó de Belaochaga y Castro, hijo suyo y de su segunda mujer, la antes mencionada doña Marquesa.”¹⁰⁹

1630, maig, 29 (DHB 026)

Testament de don Miquel FB, entregat en plica a Francesc Mallent, notari de València i publicat pel mateix notari l'11 de març de 1638, tres dies després de la seua mort. Instituí hereu al seu fill menut, Fèlix, fill del testador i de la seua segona esposa, Marquesa de Castro. Tenia també altres dos fills, Joan Baptista, el primogènit (senyor de Benifaió) i Francesc FB.¹¹⁰

¹⁰⁷ ARV, *Governació, processos criminals*, c. 4495, exp. 1895.

¹⁰⁸ *Las Provincias*, 15-8-1925, sense citar la font, recollit també per F. BELTRAN, *Aproximación...*, op. Cit. A l'article s'assenyala que “la referida iglesia fue construida a expensas del pueblo, sin que nadie ayudase a su construcción, lo que da idea de la profunda fe de los vecinos”. Per altra banda la Genealogia (GFB) diu: “Doña Ana m. (en Benifayó el 25 de febrero de 1629) con don Fernando Díez Girón de Rebolledo y Vallterra. Barón de Andilla, hijo de don Miguel Girón de Rebolledo y Artés, Villarasa y Mir, señor de Andilla, y de dona Ángela Vallterra, Blanes, Santàngel y Centelles, hija del IV barón de Torres Torres, Viudo don Fernando de dona Ana Falcó, pasó a segundas nupcias con dona Ana María de Sapena y Pérez de Arnal, celebrades en Andilla el 31 de agosto de 1648.

¹⁰⁹ GFB.

¹¹⁰ Notícia extreta de l'arxiu Cerveró de l'ARV, sense indicar signatura.

1630, maig 29 (DHB 027)

Miquel FB, anomenat ací Miquel Falcó de Monsonís i de Belaochaga (afegint el cognom de sa mare), per mitjà del notari Baptista Mallent, demana davant el justícia civil de la ciutat de València, li siga reconegut per a ell i els seus descendents, el tracte i privilegis de noblesa que els corresponen per ser descendents dels Monsonís de Gerp, vegueria i ciutat de Balaguer, bisbat d'Urgell, al Principat de Catalunya, i refereix la genealogia de la família materna.¹¹¹

1631, octubre, 25 (DHB 028)

Sentència del justícia civil de València a favor de Miquel FB i els seus descendents, davant la pretensió de reconeixement de noblesa, per ser descendent per línia materna dels Monsonís de Gerp.¹¹²

1634, gener (DHB 029)

L'estament militar de la ciutat de valència acorda establir una taxa entre els seus membres, proporcionalment a les seues possibilitats econòmiques, entre els nobles, barons, cavallers i generosos que vulguen contribuir, per fer front a les despeses per a prosseguir els plets davant les instàncies necessàries, per tal d'aconseguir entrar a formar part dels "oficis majors" de la ciutat. En aquesta llista apareixen Miquel FB, Francesc Falcó i Joan Falcó, amb l'anotació de pagament de dues lliures cadascun.¹¹³

1638, març, 8 (DHB 030)

Mor Miquel Falcó, senyor de Benifaió, a la parròquia de Sant Esteve, sent soterrat al convent de Predicadors fins que tinguera sepultura pròpia.¹¹⁴

1646, octubre, 28 (DHB 031)**DEMOGRAFIA**

"Vecindario del reino de Valencia, justificado con testimonio de los escribanos de las poblaciones, hecho en el año 1646". Consta que a Almussafes es registren 59 cases, a Benifaió 54 i a Sollana 44.¹¹⁵

---

¹¹¹ ARV, *Justícia Civil*, n° 4542.

¹¹² ARV, *Justícia Civil*, n° 4542.

¹¹³ A. FELIPO, *Insaculación y élites de poder en la ciudad de Valencia*. València, Ed. Alfons el Magnànim, IVEI, 1996, p. 62.

¹¹⁴ ACV, n° 651; 221v.

¹¹⁵ ARV, *Generalitat*, n° 4825, ff. 35, 166 i ss. (la certificació de Benifaió, f. 168 i ss.

JOSÉ (FRANCISCO)??? FB Y FERRER (+Benifaió, 9/11/1707) (SENYOR DE BENIFAIÓ (1646-1707) Hereta el títol el seu fill

«Accedió en la Baronía de Benifaió como acredita un Privilegio de que se hace mención en el Archivo de la Casa, pero que ha desaparecido. Está además citado como Señor de dicho lugar en la partida de bautismo de su nieta doña Josefa-María-Manuela, de quien fue padrino. Testó en Valencia, ante Lorenzo Llop, notario, y falleció en Benifayó el 9 de noviembre de 1707,¹¹⁶ siendo enterrado en la iglesia de dicho pueblo amortajado con el hábito de San Francisco.»

m. (Valencia, parroquia de San Martín, 9 de julio de 1653) con ESMERIA DE CASPE Y BUYSSON, de opulenta e hidalga estirpe regional.»¹¹⁷

1645. València, sense data.

BARONIA

Durant la celebració de les Corts, Joan Baptista FB i la seua esposa Joana Ferrer, demanen al rei la concessió de la jurisdicció suprema i “*título gubernatoris*” sobre el senyoriu de Benifaió “que dista tres leguas de la ciudad de Valencia” així com la conceció d’un hàbit militar per a un dels seus fills “el que nosotros eligiéremos”. Detallen els serveis reials de la família, així sabem que Pere Ferrer, pare Joana, va ser per 8 anys patge del rei Felip, i després serví per 14 anys a les guerres d’Itàlia i Flandes. Després serví també a les Corts de Monçó de 1626 en l’estament eclesiàstic com a subdelegat del comanador de Betxí i després estigué per 3 anys com a governador de Menorca, on va morir. El germà de Joana, Jacint Ferrer, va morir a Tortosa, en les guerres de Catalunya. Joan Baptista Falcó va servir entre 1618 i 1622 en Itàlia i al present assisteix a Corts. Confesen tindre nou fills.¹¹⁸

1648, febrer, 12 (DHB 032)

Testament de Marquesa de Castro i Garín, vídua de Miquel FB. Fa hereu universal al seu fill Fèlix FB, davant el notari Joan de Trujillo.¹¹⁹

1648, març, 1

Mor Marquesa de Castro, vídua de don Miquel Falcó, mare de Félix Falcó.¹²⁰

¹¹⁶ ACCCPV, notari Llorenç Llop, 1707, nº 12400 y 6882.

¹¹⁷ GFB.

¹¹⁸ ACA, CONSELL D’ARAGÓ, Secretaria de València, ll. 891, nº 145.

¹¹⁹ ARV, *Manaments i emparees*, 1648, ll. 4, mà 37, f. 2.

¹²⁰ *Ibidem*.

1648, juny, 6

Les actes de Corts de 1645 apareixen firmades entre altres, per “Don Johannis Baptistae Falcó de Belaojaga, domini loci de Benifayó...” així com per “Don Michaelis Falcó de Belaojaga.”¹²¹

1653, febrer, 21 (DHB 033)**REGALIES**

Capítols corresponents a l'arrendament del lloc de Benifaió entre els senyors, Josep FB i sa mare, Joana Ferrer, vídua de Joan Baptista Falcó, i el mercader de sedes Joan Corella. Consta que els Falcó habitaven a la ciutat de València. L'arrendament es fa per sis anys (quatre de ferm i dos de respir), per preu de huit-centes cinquanta lliures, pagadores per mesades anticipadament, a raó cascun mes de setanta lliures, setze sous i huit diners, (és a dir, 850 lliures l'any) pagadores en plata o menuts.¹²²

1655, juny, 2 i ss. (DHB 034)**BARONIA**

Procés iniciat per don Fèlix Falcó com a hereu de Miquel FB, contra el comte de Parcent, qui pretenia que don Fèlix pagara els deutes, superiors a diuit mil lliures, per l'arrendament de les cises de la ciutat de València, de l'oli, vi i altres mercaderies, que Constantí Sernezio, compte de Parcent, tenia arrendades junt amb Miquel Falcó i altres. Fèlix Falcó pretenia la divisió del deute entre tots els conobligats, que no consta ni quins ni quants n'eren.¹²³

1666-1706. València

Don Fèlix FB, fill menor del senyor de Benifaió, don Miquel Falcó, és insaculat per a sortejar els oficis majors de la ciutat de València. Des d'aquesta data exercirà una fecunda carrera al govern municipal del Cap i Casal. Electe com a “cap de taula” del portal de Sant Vicent, en 1666, prohom del quitament i jurat en 1668, novament cap de taula i justícia criminal 1669, administrador de les carns en 1671, 1675, 1678, 1680 y 1682, novament jurat en 1684, “caixer de gros” en 1687, va estar insaculat en l'administració del “pastim” en 1689 i novament nomenat com a administrador de les carns en 1690 i 1692; administrador del “pastim” en 1696 y 1699, justícia civil en 1700, administrador del “pastim” 1703, jurat en 1704 i cap de taula en la sisa

¹²¹ LL. GUIA, *Cortes del reinado de Felipe IV. II. Cortes valencianas de 1645*. València, UV, Dep. d'Història Moderna, 1984, p. 207.

¹²² APCCCV, n° 8985, notari Josep Navarro.

¹²³ ARV, *Reial Audiència, Procesos*, part 1ª, lletra F, n° 1887, llig. 193.

del vi, en 1705. Resultà extret de les llistes en 1706 per la seua filiació borbònica.¹²⁴

1666, abril, 7 (DHB 035)

Don Josep FB, senyor de Benifaió, constitueix dot de 415 lliures a favor de la seua germana Lluciana FB, monja del convent de Santa Caterina.¹²⁵

1667, octubre, 9 (festivitat de Sant Donís) Benifaió.

PARRÒQUIA - ESGLÉSIA

Es trasllada el Santíssim de l'altar del Crist al nou sagrari, fet a expenses dels esposos Jaume Corella i Esperansa Grau "natural de la villa", amb grans festes "precedidas del baile típico de gitanos". Oficià el llicenciat Miquel Bosch, rector d'Alginet i predicà "mosén Enrique del Remedio" de València, amb la participació de l'orquestra de Catarroja.¹²⁶

1676 (DHB 036)

BARONIA

Expedient d'insaculació en la bossa de nobles i cavallers, iniciat per don Josep FB i Ferrer, senyor de Benifaió, davant els síndics, oïdors i advocats de la ciutat de València, sol·licitant ser inclòs a la bossa d'insaculació per raó de demostrar la suficient renda (400 lliures), on especifica que "...és verdader señor y poseidor del lloch de Benifaió y exercix la jurisdicció alfonsina en dit lloch, el qual poseix per sí y per sus sucesors per temps molt antic..." així com "... que lo dit poble, en les ocasions que se à arrendat, és estat per més de 800 lliures cascan any..." també "... que finit dit arrendament [a Corella per 850 lliures] lo ha tengut y té per son conte y fa de renta més de 1.000 lliures franques..." acabant "... que lo poble de Benifayó és franch y no respon cosa alguna...".¹²⁷

1677-1700

Don Josep FB i Ferrer, senyor de Benifaió és inhabilitat per deutor a concórrer als oficis majors de la ciutat de València.¹²⁸

¹²⁴ A. FELIPO, *Insaculación y élites de poder en la ciudad de Valencia*. València, Ed. Alfons el Magnànim, IVEI, 1996,.

¹²⁵ Notícia extreta de l'arxiu Cerveró de l'ARV, sense signatura.

¹²⁶ *Las Provincias*, 15-8-1925, p. 3, recollit per F. BELTRAN, *Aproximación...*, op. cit.

¹²⁷ AMV, *Espedients d'Insaculació*, sign. T-4, nº 129, publicat en A. FELIPO, *Insaculación...*, op. cit. pp. 96-98.

¹²⁸ A. FELIPO, *Insaculación...*, op. cit., p. 149.

1678, setembre, 13 i 14. Benifaió i València

Baralla entre el senyor de Benifaió, Josep FB i el seu fill Antoni, amb el vergueta de la Batlia General de València, Antoni Adell, a l'hostal de Benifaió, regentat per Nicolau Marí.¹²⁹ L'endemà, el senyor de Benifaió anà a València per queixar-se davant el batlle general Marqués de la Casta, qui el va empresonar personalment a les Torres de Serrans.¹³⁰

El 14 de setembre es data la denúncia criminal del Tribunal de la Batlia de València, contra Josep Falcó i el seu fill, Antoni, amb un detallat informe dels fets.

1678, setembre, 27. València.

Fèlix Falcó de Belaochaga, oncle del senyor de Benifaió, Josep FB, remet el memorial d'este a don Jeroni Dalmau i Casanate, secretari reial al Consell d'Aragó, reclamant satisfacció a la queixa, demanant-li l'apadrine i assegurant que el marqués de Castellnou "primo hermano de su madre de don Joseph" el recolzarà.

En el mateix dia el batlle general, marqués de la Casta, eleva memorial al rei amb la versió per la qual l'havia pres, a instància del virrei, en trobar al senyor de Benifaió a la porta de sa casa.

1678, octubre, 4. Madrid

Es dona compte de la presó del senyor de Benifaió, Josep FB, i es mana escriure al Marqués de la Casta, batlle general de València, demanant-li templança i advertint l'excés que suposa l'empresonament personal de Falcó.¹³¹

1678, octubre, 12.

Reial Despatx "desaprobando VM. la acción del marqués [de la Casta, batlle general] en el modo que la executó, y mandándole evocar la causa a la Real Audiencia, donde se administre justicia".¹³²

1678, octubre 25. València.

---

¹²⁹ ACA, CONSELL D'ARAGÓ, ll. 0797, n° 059.

¹³⁰ *Ibidem*.

¹³¹ *Ibidem*.

¹³² *Ibidem*.

El virrei Rocabertí, acusa rebut del Reial Despatx de 12 d'octubre i reté la carta al batlle i l'evocació a la Reial Audiència que comporta, queixant-se al rei de la desconfiança que suposaria l'evocació de la causa per als tribunals valencians.

1684, abril, 24.

Josep FB, senyor de Benifaió, demana al rei li permeta presentar-se als oficis majors de la ciutat de València, deixant al racional la facultat de retenir el pagament dels salaris mentre continue el deute que manté amb la ciutat pels arrendaments de les carns. Cita que manté tres fills al servei del rei en Catalunya i Milà. Per ella sabem que te feta cessió transportació i venda a favor de la ciutat de València de l'arrendament de Benifaió, mentre no estiga plenament reintegrat del deute. (no especifica l'import).¹³³

1689, juliol, 28. València

Mor Isabel Moliner i Vilarrassa, esposa de don Francesc FB, fill del senyor de Benifaió, sense deixar descendència.

“Morí dita doña Isabel Moliner azeleradament, per falta de respiració, en 28 de juliol, dit any 1689, y com no tenia fetes cartes, les i feren fer, y consecutivament testament, rebut per Andreu Oller, notari, y deixà hereu al dit don Francisco Falcó, son marit, a fer a sa voluntat. Però com la dita Vicenta Giner, sa agüela, deixà dispost que, faltant sens fills (com no els tingué) succehís lo dit Joseph Moliner, son germà, el qual el mateix dia de sa mort obtingué declaració de haver succehit *iure vinculi*, y en virtut de la qual prengué posesió don Vicent Roig, mon fill, com a procurador de dit Joseph Moliner, tots los quals actes rebé Ignàcio Soriano, notari. Y lo dit don Francisco Falcó prengué después poseció com a hereu de dita sa muller, y enbargat (sic) per la dita doña Isabel Villarrasa, sa mare, per lo dit seu augment de dot, lo cabildo per lo que se li restà a deure y el convent de la Esperansa per un crèdit que no sé lo que conté, y fonch declarat per la Real Audiència a favor del dit don Francisco Falcó, si bé tinch entés no estava la causa ben instruhida per part de dit Joseph Moliner, pues el motiu fonch que no constava ser dits béns de la dita Vicenta Giner, y ne apel·là d'ella, y al present està per declarar, y si es revoca quedarà camí per entrar a demanar al dit Joseph Moliner dits mos crèdits, después de satisfets als que tenen enbargat, per lo que resta dit. De tot lo qual que deixe advertit, podran veure, així dit don Vicent Roig com sos fills, no haver estat en mi omició el no haver-o demanat, sinó impossibilitat fins tant ves camí sert per a poder-o obtenir, pues si hagués de portar plet en cada hu dels acrehedors, majorment en ser casi tots anteriors, perdria el temps, y gastaria més de lo que se me déu, y morint yo ans de declarat, y camí cert per a poder-o obtenir, podrà fer-o dit don Vicent, si els advocats lo y aseguren, encara que per la experiència, li asegure que els plets de ordinari, gasta hu en ells més de lo que inporta lo que demana.”¹³⁴

¹³³ ACA, CORONA D'ARAGÓ, Secretaria de València, ll. 924, n° 169.

¹³⁴ E. MARÍ, *El llibre de família dels Roig de València. La transmissió de la memòria a través d'un llibre de compte i raó*. Tesi de Màster inèdita, UV, 2010. BV, Ms. 51.

“A pesar del distanciamiento, don Francisco Roig dejó como cabeza de familia y en defensa de los intereses sucesorios de su hijo Vicente Roig, la noticia del casamiento en 1686, contra la voluntad de la familia, de su sobrina Isabel Moliner y Vilarrassa **con el hijo del barón de Benifaió, Francisco Falcó de Belaochaga**,¹³⁵ así como las acciones judiciales contra ella que emprendió la familia, encabezada por la viuda, Vicenta Giner.¹³⁶ Cabe recordar que el ennoblecimiento de los Roig se había producido solo una generación antes, para remarcar que este enlace fue rechazado por la familia Roig por cuestiones económicas, aludiendo por dos veces a la escasa capacidad económica de Falcó “encara que era un gran cavaller”.¹³⁷

1690, març, 13

D. Josep Falcó de Belaochaga Ferrer i Milà, senyor del lloc de Benifaió, demana que no se li tinga en compte l'espera que te concedida per a poder ser insaculat en la bossa de nobles de la Ciutat de València, atenent a les pagues anuals de les esperes que te concedides, a càrrec de l'arrendador del lloc de Benifaió, i en consideració als quatre fills que te servint a Milà i Catalunya, i atenent que els salaris afavoririen el pagament del deute.¹³⁸

1692, abans de febrer, 26 (DHB 037)

DEMOGRAFIA

Segons la “*Real Pragmática sanción, para que en este Reyno de Valencia se forme un nuevo Batallón, con nombre de Milicia efectiva de la Custodia del Reyno, de número de 6.000 hombres de Infantería, y 1.300 Cavallos...*” promulgada el 26 de febrer de 1692, el lloc de Benifaió comptaria amb 48 veïns.¹³⁹

¹³⁵ “Després, dita doña Isabel Moliner, estant com estigué en casa del doctor Folch, cosí de dit don Francisco Ortí, després de la mort de Matheu Moliner, que fonch en lo any 1673, per no haver yo volgut ser son curador per les rahons que més havant explicaré, se volgué casar, com se casà a disgust de tots, en don Francisco Falcó, que encara que era un gran cavaller, no tenia cosa alguna, ni menys son pare, que poder-li donar” *Ibídem* [369].

¹³⁶ “No obstant les poques conveniències de dita Isabel Moliner, incistí en casar-se en don Francisco Falcó, fill del senyor de Benifayó, contra voluntat de sa mare, y de tots los parents, perquè encara que era un gran cavallers, no tenia son pare que poder-li donar un real, per molts fills que tenia, y ben empeñat. Y la dita sa mare, sentida de lo que havia obrat, la executà per algunes pagues caigudes de dit augment de dot, li posà secrest y el obtingué per la Real Audiència, sots audició de Donato Sanchis, per lo mes de abril o maig 1689, tres anys après que casà, publicat per Vicent Pareja, escrivà de manament, y dita sa mare apelà”. APCCCV, n° 8.055, notario Luís Ribes.

¹³⁷ E. MARÍ, *El llibre de família dels Roig de València. La transmissió de la memòria a través d'un llibre de compte i raó*. Tesi de Màster inèdita, UV, 2010.

¹³⁸ ACA, CONSELL D'ARAGÓ, Secretaria de València, ll. 929, n° 16.

¹³⁹ Publicat en J. S. BERNAT I M. A. BADENES, *Crecimiento de la población valenciana (1609-1857)*, València, Ed. Alfons el Magnànim, Diputació de València, 1994, p. 196.

1692, març, 9. Mallorca (DHB 038)

POBLACIÓ

Antoni Regal, mestre vidrier de Benifaió, renuncia a una casa i terres en aquest poble, amb domini directe de don Fèlix FB, davant el notari mallorquí Joan Cervera. Antoni Regal atorgà poders a favor del senyor de Benifaió, don Josep FB en data 9 de març de 1692 perquè tractara sobre la renúncia del bé.

1692, setembre, 9.

BARONIA - CLIMATOLOGIA

D. Josep Falco de Beleochaga i Ferrer, senyor del lloc de Benifaió, atenent a les moltes plagues de l'any anterior, que han afectat el poble "...en el castillo y casa propia, como en los hornos de coser pan y el de vidrio, molino de hazer aseyte y carnicería, que todas son anexas a la señoría, y estas necessitan de remedio pronto, sin poderse excusar, pues sin ellas el lugar está sin rentas y el suplicante sin poder acudir a las obligaciones de muger y seys hijos..." demana que la Ciutat de València aporte tècnics (expertos albañil y carpintero a visurar las obras precisas y necessàries que actualmente le estan asiendo y las que estuvieren por hazer...) i que taxades, permeta pagar-les de les rendes del poble que estan cedides al pagament del deute, allargant el plaç de l'espera concedida. Consta que tenia un deute de 8.000 lliures, que s'estava pagant 550 lliures a l'any de les 700 que produïa l'arrendament del poble, per la qual cosa sols li restaven 150 lliures "...y de estas ha de sustentar toda la familia, no es posible el poder acudir al reparo de las obras precisas y necessarias que se le ofrecen."¹⁴⁰

1693, abril, 2

BARONIA

Don Josep Falcó de Bealochaga i Ferrer, senyor del lloc de Benifayó, demana al rei que ordene a la Ciutat evite executar a l'arrendatari del lloc de Benifaió. L'arrendador ha pagat al señor els imports de "las obras que ya tiene echas y las que se hizieren por ser presisas y nesesarias para mantener las rentas de dicho lugar", que ja en te entregades algunes, motiu pel qual no ha fet front al compromís del pagament del deute pendent a la Ciutat.¹⁴¹

1693, abril, 28

Don José Falcó de Bealochaga y Ferrer, señor del lugar de Benifayó, demana s'ordene a la Ciutat de València que detinga les instàncies i execucions al suplicant i demés obligats en el deute, atenent que ha interposat un plet a la

¹⁴⁰ ACA, CONSELL D'ARAGÓ, Secretaria de València, ll. 931, nº 75.

¹⁴¹ ACA, CONSELL D'ARAGÓ, Secretaria de València, ll. 932, nº 49.

Ciutat pel cobrament de dos censos de deu mil lliures cadascú a Anibal Buyson, en 1629, i que absent i sota tutela l'hereu Francesc Aníbal Buysson havia deixat de cobrar els drets de la qual causa interposada en 1686, segueix el suplicant. De forma que el deute reclamat a la Ciutat puja a 25.000 lliures, mentre que el que la Ciutat reclama al suplicant puja a 7.000 lliures, a raó del pagament acordat de 550 lliures l'any.¹⁴²

Il·lustració 11.- Restes de la casa-palau dels Falcó de Belaochaga. Fotografia Enric Marí

---

¹⁴² *Ibídem.*

SEGLE XVIII

1702, novembre, 22. Benifaió de Falcó (DHB 039)

BARONIA - AMOLLONAMENT

Amollonament de termes dels pobles d'Almussafes i Benifaió, atorgat pels seus respectius senyors, el monestir de la Valldigna i don Josep FB i Ferrer, davant el notari Pere La Puebla. Foren nomenats experts per part d'Almussafes el llaurador Antoni Beltran, de setanta anys i per Benifaió Miquel Duart, llaurador de seixanta anys. Consta present el fill primogènit del senyor de Benifaió, Joan FB, qui acompanyà la comitiva en el reconeixement del terme, per impediment de son pare. Es reuneixen en el “palàcio” de Benifaió.¹⁴³

Il·lustració 12.- Motlló de terme de Benifaió

¹⁴³ ARV, *Manaments i empares*, 1703, ll. 2, mans 15-16, ff. 45-2.

1704

BARONIA

Don Josep FB, senyor de Benifaió, renuncia a la insaculació per a poder ser sortejat als oficis majors de la ciutat de València.¹⁴⁴

JOAN FB Y CASPE, PRIMOGENIT DE DON JOSEP FB Y FERRER, GERMÀ D' ANTONI FB Y CASPE, no hereta el títol de baró de Benifaió.

Primogènit de Josep FB i Ferrer, en 1702, quan encara vivia son pare, va acompanyar la comitiva per a l'amollonament entre els termes de Benifaió i Almussafes, per impediment de son pare.

Quan mor son pare, el senyor de Benifaió, en novembre de 1707, el senyoriu va ser confiscat, ja que el fill primogènit Joan FB es trobava al bàndol austriacista i fugit a Barcelona. Va recobrar el senyoriu el seu germà Antoni.

“... hallándose su hijo primogénito don Juan con los enemigos desde que entraron en este Reyno, y haviendo passado con ellos a Barcelona...”

ANTONI FALCÓ DE BELAOCHAGA Y CASPE. SENYOR DE BENIFAIÓ (1707-?) Hereta el títol el seu germà FRANCESC

“Nacido hacia 1659. Sentó plaza en el Tercio de Saboya en 3 de diciembre de 1683, a los 24 años de edad. El rey Carlos II le nombró Capitán Vivo del Tercio de Valencia en 1 de enero de 1691, sirviendo muchos años a SM. en Milán y en Cataluña. Fue caballero de la Orden de Montesa y sucedió a su padre en el Señorío de Benifayó en 1707. Murió soltero y sin sucesión.”¹⁴⁵

1707, novembre, 11 (DHB 040)

BARONIA

Consulta del Consell sobre el memorial de Vicent FB i Blanes (fill de don Fèlix FB, pretenent el relleu de la “media anata” del corregiment de Burgos i que li siga pagat el sou del càrrec de “capa y espada” que serví a València, abans que aquesta ciutat fora controlada pels seguidors austriacistes.¹⁴⁶

1708, juny, 18

BARONIA - SUCCESSIÓ

¹⁴⁴ A. FELIPO, *Insaculación...*, op. cit., p. 149.

¹⁴⁵ GFB.

¹⁴⁶ AHN, *Consell d'Aragó*, llig. 6802, n° 2.

“Muy señor mío: pocos días á, que murió en esta ciudad don Francisco Falcó (sic por José), que poseía por vía de vínculo y mayorazgo el lugar de Benifayó, y más heredades, y haviendo echo causa a don Juan Falcó, su hijo primogénito, por estar en el partido enemigo, pasé luego al punto a embargar toda la hacienda que recaía en dicho don Juan. Y con esto don Antonio Falcó, su hermano segundo, acudió a la Chancillería y sacó despacho para entrar en estos bienes, y con él pasó a echar bando en el lugar, mandando a los vezinos no pagasen al arrendador que ai puesto por este juzgado. Y viendo quan contra el servicio era este bando, y las operaciones de don Antonio, y que si a esto se abría la puerta nos callara en tierra de enemigos, quien en esta no aia dejado heredero o inmediato sucesor, ... mandar recoger el despacho, y citar a don Antonio para que viniese a dar cuenta, suspendiendo por ahora proceder contra él como debiera, por haver sido leal, y por esperar a ver las órdenes que hubo para lo que ejecutó. Y aunque no dudo que la Chancillería entraría [a] conozer sin introducirse en el conocimiento de cosa confiscada (por estar inivida) sin embargo siempre es de reparo que este tiempo sépase avía las pretensiones de mayorazgos de los ausentes y que por tales sean confiscados. Vuestra señoría lo pondrá en noticia de Su Magestad por si sobre esta materia me quisiera mandar otra cosa más de su servicio. Dios guarde a VS muchos años como puede y le suplico. Valencia, y junio 18 de 1708. Melchor Raphael de Macanaz.¹⁴⁷

1708, juliol, 10. València

BARONIA - SUCCESSIÓ

Por fin y muerte de don Joseph Falcó en 9 de noviembre 1707, último poseedor del mayorazgo que instituyó su abuelo don Miguel del lugar de Benifayó, y otros bienes, hallándose su hijo primogénito don Juan con los enemigos desde que entraron en este Reyno, y haviendo passado con ellos a Barcelona, don Antonio Falcó, quien se hallava inmediato a la successión, dio pedimiento en la provincia de don Francisco Despuig, alcalde del crimen de esta chancillería, refiriendo el hecho y ofreciendo información, pidió que como successor en el mayorazgo de que era incapaz su hermano por el delito cometido de lesa magestad, y assí se havía de quitar de en medio, le tocava a él, que se hallava inmediato por la mayoría de edad, y que en consecuencia se le dicesse la possession de los bienes. Diosse la información y verificados los extremos de que al tiempo de differirse la successión estava con los enemigos el primogénito, y que el inmediato era don Antonio, y estudiado el punto, siguiendo las doctrinas bien fundadas del señor don Luis de Molina, Antonio Gómez, Roxas, Mieres, Castro Palao, Torre, Antúnez y otros, se dio auto a fin de que se le dicesse la possession como no estuviesse ocupada y sin perjuicio de los derechos del fisco de Su Magestad.¹⁴⁸ Hasta aquí como de hecho proprio puede assegurar don Francisco, bien que después de entendido que el poder haviente de don Antonio pareció en el Juzgado de don Melchor Maccanaz a fin de que no se embarazasse su cumplimiento y en casso de no estar hecho el auto legítimamente se supliesse, y presentando copia feeeficiente del auto dado por don Francisco, pidió su execución de que se dio traslado al

¹⁴⁷ AHN, *Estado*, leg. 346. Agraïm a la professora Carmen Pérez que ens ha donat esta notícia.

¹⁴⁸ Al marge en l'original, les referencies dels autors.

fiscal, sin que a don Francisco se le aya notificado inhibición ni pedido los autos originales, y asy ahora no se a dado auto alguno por el juez de confiscaciones. Pero el fiscal de aquel tribunal pidió los fundamentos en que don Francisco apoyó su auto, que se le franquearon llanamente sin que en el dilatado tiempo que a passado, aya tenido otra noticia de este pleito. Valencia, julio 10 de 1708. Don Francisco Despuig.¹⁴⁹

1710, juny, 20. Burgos

BARONIA

Mor Vicent FB i Blanes, fill de don Fèlix FB.¹⁵⁰

1711, València

BARONIA

Fèlix FB demana es registre la clàusula testamentària al seu favor, per part del seu fill Vicent FB i Blanes, qui havia mort a la ciutat de Burgos el 20 de juny de 1710, segons certificat del notari burgalés Matias Calleja.¹⁵¹

FRANCESC FB Y CASPE (+ 1714 sense succeció)
SENYOR DE BENIFAIÓ (-1714) Hereta el títol el seu germà

“Sucedió a su hermano Antonio en el señorío de Benifayó. Falleció hacia el año 1714, sin dejar sucesión.

m. (1689) doña **Isabel Moliner y Villarasa** (Cartas matrimoniales 27 de julio de 1689) (sic, ja que segons altres notícies, el matrimoni es produeix en 1686).¹⁵²

Isabel Moliner pertanyia al clan dels Roig, d'on coneguem que el matrimoni es va produir fora del consentiment familiar, com ho deixà explicitat D. Francesc Roig i Dou (1631-1692 al llibre de família (1688-1692) i al testament (1692):

“...No obstant les poques conveniències de dita Isabel Moliner, incistí en casar-se en don Francisco Falcó, fill del senyor de Benifayó, contra voluntat de sa mare, y de tots los parents, **perquè encara que era un gran cavallers, no tenia son pare què poder-li donar un real, per molts fills que tenia, y ben empeñat.** Y la dita sa mare [d'Isabel Moliner], sentida de lo que havia obrat, la executà per algunes pagues caigudes de dit augment de dot, li posà

¹⁴⁹ AHN, *Estado*, leg. 346

¹⁵⁰ ARV, *Real Justícia*, vol. 783, n° 291, fol. 314.

¹⁵¹ *Ibidem*.

¹⁵² GFB.

secrest y el obtingué per la Real Audiència, sots audició de Donato Sanchis, per lo mes de abril o maig 1689, tres anys après que casà, publicat per Vicent Pareja, escrivà de manament, y dita sa mare apelà.”¹⁵³

1712/1713 (DHB 042)

DEMOGRAFIA

Seguint el “Vecindario de Campoflorido” de caràcter econòmic –doncs valdria per a assignar la recaptació municipal de l’equivalent, fet que ha portat a dubtar de les seues dades-, el poble de Benifaió comptaria amb 42 contribuent.¹⁵⁴

1714, abril, 24 i 30. València (DHB 043)

BARONIA

Manament perquè es done a don Fèlix FB despatx excusant-lo per la seua edat, d’assistir a l’Ajuntament de València. Adjunta minuta de provisió reial i partida de naixement de don Fèlix FB, per la que sabem que va nèixer el 19 de maig de 1625, això és, estava per complir 89 anys.¹⁵⁵

MIQUEL (PERE MIQUEL) FB I CASPE (Benifaió, 10/7/1663, València, 9/8/1731)
SENYOR DE BENIFAIÓ (1714-1731) Herda el título su hijo

«Generalmente llamado don Miguel. Sucedió a su hermano don Francisco y tomó posesión del mayorazgo y señorío de Benifayó en 1714. Testó ante Mariano Martínez en 31 de mayo de 1731. **Había nacido en Benifayó, siendo bautizado el 10 de julio de 1663**, y murió en Valencia, bajo la parroquia de San Martín, el 9 de agosto de 1731, siendo enterrado en las Capuchinas de Valencia. Perteneció a la Cofradía de la Virgen de la Soledad.

m. (Desposorios en la parroquia de San Esteban de Valencia, 4 de mayo de 1693) con doña CLARA GARCÍA DE TARDAJOS SOTOMAYOR Y GENÍS que falleció intestada en Valencia, bajo la parroquia de San Martín, el 28 de marzo de 1732, siendo enterrada con su marido en el convento de Religiosas Capuchinas de aquella ciudad.»¹⁵⁶

1715, maig, 29. València (DHB 044)

BARONIA

¹⁵³ BV, Ms. 51.

¹⁵⁴ Publicat en J. S. BERNAT I M. A. BADENES, *Crecimiento... op. cit.*, p. 214.

¹⁵⁵ AHN, *Consell d’Aragó*, llig. 6810, nº 45.

¹⁵⁶ GFB.

Testament autògraf de don Fèlix FB i de Castro, fill del primer baró de Benifaió. Realitzat al dictat i per la mà del doctor Vicent Tomàs Tosca (1651-1723), prevere de la congregació de Sant Felip Neri, deixeble i amic del testador. Deixa hereu universal al seu fill Fèlix FB i Blanes.¹⁵⁷

1730 (DHB 045)

DEMOGRAFIA

Al “Padrón para el Equivalente” de 1730, a Benifaió apareixen anotats 63 veïns, aproximadament 280 habitants.¹⁵⁸

VICENT Salvador FB Y GARCIA DE TARDAJOS (València, 10/9/1697-1780). BARÓ I SENYOR DE BENIFAIÓ (1731-1780)
Hereta el títol el seu nebot, per no tindre descendència masculina.

«Bautizado en Valencia el 10 de noviembre de 1697. Sucedió a su padre como barón y señor de Benifayó. Aparece citado como tal en el acta matrimonial de su hermano don Antonio, en cuyo nombre casó por poderes con doña Rita Pujades. Heredó también el vínculo o Mayorazgo fundado por don Miguel en 1630, al morir sin sucesión don Félix Falcó de Belaochaga y Blanes. En 1773 sustuvo un caso de Corte contra el concejo, justicia y regimiento del lugar de Benifayó sobre observancia del Capítulo V de los de Buen Gobierno, concerniente a la regalía del horno. Está citado en dicho documento como “Dueño del lugar de Benifayó de Falcó”. En 1750 había sido admitido en la Muy Ilustre Congregación y Cofradía de la Virgen de la Soledad, en cuyo tiempo era preciso, para pertenecer a ella, probar la nobleza de padre y madre. Falleció en 1780.

m. a) Doña FAUSTA JULIÁ, hija de los barones de Benidoleig; b) Doña JACINTA BORRÁS Y RODRIGO, la cual testó en Valencia el 18 de febrero de 1763, nombrando heredera a su sobrina y ahijada doña Manuela de Santa Bárbara Falcó de Belaochaga y Pujades, y usufructuario a su marido don Vicente.»¹⁵⁹

Del primer matrimoni tingué tres filles: Vicenta, que heretà els títols de sa mare, Pascuala i Joaquina. Donat el caràcter agnatici del vincle fundat en 1623, heretà el senyoriu de Benifaió el seu nebot.

1734, Madrid i València (DHB 046)

BARONIA

¹⁵⁷ ARV, *Protocols*, n° 7789. Notari Francesc Sanchis.

¹⁵⁸ Publicat en J. S. BERNAT I M. A. BADENES, *Crecimiento... op. cit.*, p. 232.

¹⁵⁹ GFB.

Despatx i interlocutòria sobre declaració de la pertinença de penes de cambra i altres, del lloc de Benifaió, a favor del seu senyor, don Vicent FB i Garcia de Tardajos.¹⁶⁰

1742, setembre, 9. Benifaió (DHB 047)

BARONIA - REGS

Carta de pagament del sequiatge de la Séquia Reial d'Alzira a favor del senyor de Benifaió, don Vicent FB, com a consort de Jacinta Borràs. Se sap que el sequiatge de la Séquia d'Alzira el cobrava en 1741 el cavaller de València Carles Alòs i Baciero com a consort de Vicenta Borràs.¹⁶¹ Se cita com a “señor del lugar de Benifayó, vezino de la ciudad de Valencia”.

1744

BARONIA - NOMENAMENTS

Vicent FB, senyor de Benifaió, nomena un nou escribà en l'any 1744, a favor de Tomàs Bernat. El poble, considerant inadmissible esta ostentació del poder senyorial, recorre a posar un plet al senyor.¹⁶²

1749, juliol, 22, fins 1750, novembre. (DHB 048)

BARONIA - PLETS

Plet sobre el dret de nomenament del jutge de residència per al lloc de Benifaió i intromissió en el nomenament dels escrivans, entre el senyor, don Vicent FB i el poble de Benifaió. El senyor intentà el nomenament del jutge Josep Manuel Bas.¹⁶³

1749, octubre, 9 (DHB 049)

POBLACIÓ

Provisió de l'alcalde ordinari de Benifaió, Jaume Bosch, sobre requisa d'obratges feta a Josep Prades, mestre fuster de Benifaió.¹⁶⁴

1751, abril, 29. València (DHB 050)

BARONIA - PLETS

¹⁶⁰ ARV, *Reial Justícia*, n° 793, f. 270.

¹⁶¹ ARV, *Protocols*, 12499, p. 65.

¹⁶² A. BLASCO, *La lucha antifeudal... op. cit.*, citando ARV, *Escribanías de Cámara*, 1750, exp. 52, fol. 40 y ss, 61 y ss. 296 y ss. 339 y ss. y 40 y ss.

¹⁶³ AHN, *Consejos*, llig. 22471, n° 6(10).

¹⁶⁴ ARV, *Diversos*, *Gremis*, c. 640, n° 817 (document n° 1926).

Ordre perquè s'informe sobre la suprema jurisdicció, mer i mixt imperi, que pretén don Vicent FB sobre el lloc de Benifaió.¹⁶⁵

1767 fins 1768, març, 14. Sollana, València, Benifaió (DHB 051)

REGS

Tomàs Emperador, comerciant, veí de València, amb diferents veïns de Benifaió amb terres velles d'arrossars localitzades a la partida de la Punta Seca, demanen davant el Reial Patrimoni es construísca una sèquia des de la partida de la Llonga, perquè els hi arriben aigües suficients per a les seues explotacions.¹⁶⁶

1768 (DHB 052)

DEMOGRAFIA

Segons el conegut com "cens d'Aranda", a instància de Carles III, realitzat per l'administració eclesiàstica, a Benifaió queden registrats 902 habitants.¹⁶⁷

BARONIA - DRETS

Sentència que confirmava al senyor de Benifaió en les seues atribucions i li reconeixia el dret que, per la jurisdicció alfonsina, li corresponia de nomenar un escribà.¹⁶⁸

1768, febrer, 24 i ss. (DHB 053)

MOLINS

Francesc Alepuz, llaurador de Benifaió, presenta súplica davant la Batlia de València, demanant autorització per a la construcció d'un molí fariner a les seues terres, a la partida del barranc dels Algadins, terme d'Algemesí.¹⁶⁹

1768, febrer, 24 (DHB 054)

MOLINS

Plànols del barranc dels Algadins, entre els termes d'Alginet i Algemesí, on Francesc Alepuz, llaurador de Benifaió, es pretén construir un molí fariner i arrosser.¹⁷⁰

¹⁶⁵ ARV, *Real Acuerdo*, any 1751, f. 40.

¹⁶⁶ ARV, *Batlia*, lletra AA, exp. 98.

¹⁶⁷ Publicat en J. S. BERNAT I M. A. BADENES, *Crecimiento...* op. cit., p. 250.

¹⁶⁸ A. BLASCO, *La lucha antifeudal...* op. cit., p. 28.

¹⁶⁹ ARV. *Batlia*, lletra E, exp. 645.

¹⁷⁰ Publicat a E. GUINOT (dir.), *La Acequia Real del Júcar*. Generalitat Valenciana, Conselleria d'Agricultura, Peixa i Alimentació, València, 2000.

1769**BARONIA - PLETS**

Ratificación de la sentencia por la que se atribuye al señor, en uso de la jurisdicción alfonsina, de nombrar escribano de Benifaió, de 1768.¹⁷¹

1769, març, 1. València (DHB 055)**MOLINS**

Francesc Andreu, llaurador de Benifaió, demana autorització per a la construcció d'un molí fariner al terme de Benifaió, partides d'Arrabal i Rojosa, aprofitant les aigües de la font de la Carrasca.¹⁷²

1770, agost, 15**PARRÒQUIA - TEMPLE**

Primera pedra de l'actual temple parroquial de Benifaió.¹⁷³

1770, novembre, 9. Benifaió de Falcó**CONFRARIES**

L'ajuntament de Benifaió remet informe sobre les confraries, congregacions, germandats i gremis existents, la seua aprovació, les despeses ocasionades i la forma de recaptació. Està firmada per Pere Gomila "fiel de fechos" de l'Ajuntament de Benifaió i dirigida al corregidor d'Alzira i el seu partit, Francesc Berdún Espinosa de los Monteros, qui ho havia requerit a tots els pobles, a instància del comte d'Aranda, president del Consell de Castella.¹⁷⁴

1771, gener, 16**REGS**

Protocolo que contiene la cesión de riego por el duque de Híjar a propietarios vecinos de Algemesí, Alginet, Benifaió y València, por escrituras que autorizó D. Juan Antonio Catalá Ruiz.¹⁷⁵

---

¹⁷¹ A. BLASCO, *La lucha antifeudal... op. cit.*, p. 28.

¹⁷² ARV. *Batlia*, lletra E, exp. 677.

¹⁷³ *Las Provincias*, 15-8-1925, p. 3, sense citar la font. Citar per F. BELTRAN, *Aproximación..., op. cit.*

¹⁷⁴ AHN, *Consejos*, 7105, exp. 63, nº 2, ff. 32r-35r.

¹⁷⁵ ASX, c. 187. nº 2.

1771, setembre, 6

Denuncia hecha por el guarda de la Acequia Continuación del Proyecto, contra Manuela Grau y su hijo Félix Marí, vecinos de Benifaió, por regar tierras en Sollana, sin haberlas empadronado ni convenido.¹⁷⁶

1771, setembre, 6. València

Denuncia hecha por el acequero del duque de Híjar, contra Pascual Domingo, por haber regado sus tierras de Benifaió, sin escriturar la veintena.¹⁷⁷

1771, setembre, 6. València

Denuncia hecha por el acequero del duque de Híjar, contra Bautista Marí, de Benifaió, por usar el agua de su Acequia sin escriturar la veintena.¹⁷⁸

1771-1777

Índice alfabético de los propietarios de fincas regadas por la Acequia del duque de Híjar en el término de Benifaió, que contrataron el pago de la veintena ante el notario D. Juan Antonio Catalá y Ruiz.¹⁷⁹

1771-1832**REGS**

Índice alfabético de los propietarios de fincas regadas por la Acequia del duque de Híjar en término de Benifaió, que contrataron el pago de la veintena ante el notario D. Juan Antonio Catalá y Ruiz y jueces privativos de la Acequia.¹⁸⁰

1772, març, 25. Benifaió

Concesión de riego de la Acequia Real del Proyecto a favor de varias fincas en término de Sollana, Almussafes y Benifaió. (C. 1774)¹⁸¹

---

¹⁷⁶ ASX, c. 79. n° 8.

¹⁷⁷ ASX, c. 79. N° 4.

¹⁷⁸ ASX, c. 79. n° 6.

¹⁷⁹ ASX, c. 55. n° 5.

¹⁸⁰ ASX, c. 55. n° 1.

¹⁸¹ ASX, c. 59. n° 22.

1773 (DHB 056)**MOLINS**

Instància de Pau de Pedro i Pastor i el doctor Vicent Lluís Moya, pretenent el descobriment de certes aigües al terme de Benifaió de Falcó, partides de Rojosa i Marjaletes, i la seua condició als límits de l'Albufera.¹⁸²

1773, juliol, 22, fins 1773, agost, 7. València (DHB 057)

Expedient a instància de Pau de Pedro i Vicent Lluís Moya, davant el Reial Patrimoni, per tal d'establir un molí fariner i arrosser al terme de Sollana o Almussafes, sobre les aigües descobertes al terme de Benifaió.¹⁸³

1774, juliol, 6. Benifaió de Falcó (DHB 058)**BARONIA - DEMOGRAFIA**

Jacint Grau, alcalde de Benifaió, informa sobre el règim senyorial del poble, com senyoriu pertanyent a Vicent Falcó, constant de seixanta cases, i sobre la inexistència de despoblats al seu terme.¹⁸⁴

1775, juliol, 6. Benifaió. 1829, juny, 3. València**REGS**

Concesión de riego de la Acequia Real del Proyecto a favor de vecinos de Benifaió por sus fincas en dicho término y Sollana y los de Alginet y Algemesí.¹⁸⁵

1775, setembre, 27. Benifaió

Sumaria información de testigos, para acreditar que ciertas tierras de los límites de la Albufera, necesitan el agua de la Acequia Real del Júcar, en término de Sollana. ASX, c. 59. nº 11.

1776, juny, 23. València

Denuncia hecha por el acequero del duque de Híjar, contra Bautista Machi, de Benifaió, por regar sus tierras sin escriturar la veintena. ASX, c. 79. nº 10.

---

¹⁸² ARV. *Batlia*, lletra AA, exp. 227.

¹⁸³ ARV. *Batlia*, lletra E, exp. 839.

¹⁸⁴ Document publicat per Vicent Castañeda, l'any 1921.

¹⁸⁵ ASX, c. 59. nº 39.

1777, febrer, 17 fins abril, 4. València (DHB 059)

MOLINS

Francesc Andreu, llaurador veí de Benifaió, sol·licita modificació de la ubicació del molí, establiment de 1769, per haver-se quedat sense aigua, després de la construcció de la Séquia Reial del Xúquer. L'Ajuntament de Benifaió emet informe contrari, desestimat pel Reial Patrimoni.¹⁸⁶

1777, abril, 18 i ss. València, Benifaió (DHB 060)

MOLINS

Denúncia de la nova obra d'un molí fariner, instada pel Consell, justícies i regiment de Benifaió, contra Francesc Andreu, llaurador del mateix poble (relacionat amb l'anterior). Document incomplet, falta la sentència definitiva.¹⁸⁷

1777, maig, 15. València

REGS

Denuncia hecha por Juan Chovi, acequero, contra Raimundo Magraner de Almussafes, por colocación de parada en la acequia para regar.¹⁸⁸

1777, juliol, 13. València

Concesión de riego otorgado por el duque de Híjar, a varios vecinos de Algemés, Alginet y Benifaió, por escrituras que autorizó el escribano D. Juan Antonio Catalá Ruiz.¹⁸⁹

1777, setembre, 1. València

Denuncia hecha por el acequero del duque de Híjar contra Francisco Alepuz, de Benifaió, por haber regado sus tierras sin haber escriturado el pago de la veintena.¹⁹⁰

1777, setembre, 10.

---

¹⁸⁶ ARV. *Batllia*, lletra E, exp. 1038 bis.

¹⁸⁷ ARV. *Batllia*, lletra E, exp. 1079.

¹⁸⁸ ASX, c. 88. n° 28.

¹⁸⁹ ASX, c. 191. n° 4.

¹⁹⁰ ASX, c. 79. n° 15.

“Circular de 10 de septiembre de 1777 a los Párrocos del Arzobispado de Valencia y sus respuestas para adjudicar los Dotes ofrecidos en 20 de agosto del mismo año a los mozos y doncellas labradores de los pueblos del Reyno”.¹⁹¹

PASCUAL FALCO DE BELAOCHAGA i PUJADES (València, 16/11/1772 póstumo – Ontinyent, 1812) SENYOR DE BENIFAIÓ (1780/5-1812) TÍTOL DE BARÓ reconegut en 1798. Hereta el títol el seu fill

“Don **Pascual María** de la Concepción Antonio Vicente Joaquín Benito Estanislao Rufino Falcó de Belaochaga y Pujades, señor de las baronías de Cotes y de Vistabella y de la de Benifayó, en la que sucedió por defunción, sin descendencia masculina, de su tío don Vicente. Heredero del mismo en el vínculo fundado por don Miguel Falcó de Belaochaga y Monsonís, por ser ambas fundaciones de rigurosa agnación, y no ser por esta razón aptas a la sucesión las hijas de don Vicente, con las que parece hubo litigio, ganando sentencia de sucesión en dichos vínculos y mayorazgos ante la Real Audiencia de Valencia el 7 de octubre de 1785. Nació póstumo en Valencia el 16 de noviembre de 1772, siendo bautizado al día siguiente en la parroquia de San Esteban. Perteneció a la Muy Ilustre Congregación y Cofradía de Nobles de la Virgen de la Soledad desde 1782. Fue regidor perpetuo, en la clase de nobles, de la ciudad de Valencia, caballero de su Real Maestranza desde 1792 y teniente de hermano mayor de ella en 1801. Capitán de la Primera Compañía del Tercer Batallón de Voluntarios Honrados de Valencia. Testó en esta ciudad, ante Felipe Trillo, en 29 de diciembre de 1803, declarando su deseo de ser enterrado en el convento de Capuchinas de Valencia, en la sepultura propia de los barones de Benifayó. Volvió a testar en Onteniente, el 3 de abril de 1812, ante Vicente Palmero, escribano real, falleciendo al poco tiempo en la misma villa.

m. (Valencia, parroquia de San Esteban, 22 de agosto de 1794) doña **MARÍA DE LA CONCEPCIÓN VALCÁRCEL Y PASQUAL DE POVIL**,¹⁹² heredera en 1814 de las casas y títulos de Princesa Pío de Saboya, marquesa de Castel-Rodrigo y de Almonacid, duquesa de Nochera, condesa de Lumieres, etc., grande España de 1ª clase. Nacida en Orihuela el 7 de febrero de 1774, bautizada al día siguiente en la iglesia de Santiago, la cual, viuda, contrajo segundas nupcias, en 8 de diciembre de 1812, con don **LUIS TACÓN Y ROSIQUE**, caballero de la Orden de Santiago, hermano del primer duque de la Unión de Cuba. Doña Concepción testó en Cartagena, ante José-Antonio Alcaraz, el 23 de noviembre de 1825, falleciendo al día siguiente en la misma ciudad. Fue enterrada primeramente en Cartagena hasta que su cuerpo fue trasladado al panteón mandado construir por su hijo don

¹⁹¹ Real Sociedad Económica de Amigos del País de Valencia, 1777, C-2, C-3, C-4, C-5, C-6.

¹⁹² B. DE FINESTRAT, *Nobiliario alicantino*, Alicante, 1983 (segona edició ampliada, Madrid, 2003), p. 347.

Francisco en el cementerio de San Isidro, de Madrid, traslado ordenado por éste en su testamento de 3 de noviembre de 1874.”¹⁹³

Era filla de don Antonio Valcàrcel Pío de Saboya (1748-1808), compte de Lumiares desde 1766 y príncep Pio de Saboia i marqués de Castel-Rodrigo des de 1799, quan mor sa mare, Isabel. Erudit polígraf, epigrafista, numismàtic... se'l reconeix com ú dels iniciadors de l'arqueologia valenciana i alacantina.¹⁹⁴

1782, febrer, 10 (DHB 061)

BARONIA

Manuela FB va ser soterrada el 10 de febrer de 1782. Instituí hereva a Maria Carmela Falcó i Pujades, la seua neboda, la qual morí intestada el 20 d'octubre de 1792.¹⁹⁵

1782, abril, 9. Benifaió

REGS

Real Facultad para tomar a censo 1.263.500 reales, para las obras de la acequia titulada Continuación del Proyecto.¹⁹⁶

1782, juny, 16. Benifaió

Petición de Juan Bautista Chornet, arrendatario de los derechos dominicales de Alberic, para que se aumente la dotación de aguas del molino de Gabarda.¹⁹⁷

1782, juny, 16. Alginet. 1820, agost, 3. Benifaió

Concesiones de riego en la Acequia Real del Júcar a favor de varios propietarios en el término municipal de Sollana, a cambio del pago de la veintena.¹⁹⁸

---

¹⁹³ GFB.

¹⁹⁴ J. M. ABASCAL, R. DIE y R. CEBRIÁN, *Antonio Valcárcel Pío de Saboya conde de Lumiares (1748-1808). Apuntes biográficos y escritos inéditos*. Alacant, Real Academia de la Historia e Instituto Alicantino de Cultura Juan Gil-Albert, 2009.

¹⁹⁵ Notícia trobada a l'arxiu Cerveró de l'ARV, on apareix la signatura ACV, llig. 4438.

¹⁹⁶ ASX, c. 199. n° 10.

¹⁹⁷ ASX, c. 94. n° 20.

¹⁹⁸ ASX, c. 58. n° 1.

1783 (DHB 062)**DESCRIPCIONS**

Descripció de Benifaió per Josep Castelló.¹⁹⁹

1783, novembre, 30 – desembre, 4. Benifaió.**PARRÒQUIA - TEMPLE**

Es beneeix el nou temple de Sant Pere de Benifaió, segons notícia extreta de Las Provincias en 1925, sense citar la font, a continuació relata que el temple s'inaugurà solemnement el 4 de desembre del mateix any, festivitat de Santa Bàrbara.²⁰⁰

1785, octubre, 7 (GFB)**BARONIA**

Pascual FB i Pujades guanya el plet de successió de la baronia de Benifaió davant la Reial Audiència, per falta de descendència masculina de son tio.

“...y de la de Benifayó, en la que sucedió por defunción, sin descendencia masculina, de su tío don Vicente. Heredero del mismo en el vínculo fundado por don Miguel Falcó de Belaochaga y Monsonís, por ser ambas fundaciones de rigurosa agnación, y no ser por esta razón aptas a la sucesión las hijas de don Vicente, con las que parece hubo litigio, ganando sentencia de sucesión en dichos vínculos y mayorazgos ante la Real Audiencia de Valencia el 7 de octubre de 1785.”²⁰¹

1786 – Madrid (DHB 063)**DESCRIPCIONS**

Descripció de Benifaió de Bernat Espinalt i Garcia, on es registren 210 veïns.²⁰²

1786 (DHB 064)**DEMOGRAFIA**

¹⁹⁹ J. B. CODINA, *Descripción geográfica del Reyno de Valencia formada por corregimientos por Dn. Josef Castelló, de la Real Academia de la Historia (1783)*. València, Diputació de València, 2000, p. 161.

²⁰⁰ *Las Provincias*, 15-8-1925, p. 3.

²⁰¹ GFB.

²⁰² B. ESPINALT, *Atlante español, descripción general geográfica e histórica de España, por reynos y provincias: sus ciudades, villas y lugares más famosos: de su población, ríos, montes, etc.* Madrid, Imprenta de Hilario Santos Alonso, 1786. Vol X *Descripción del Reyno de Valencia*, parte III, pp. 84-87.

Al cens de Floridablanca, ordenat per Carles III el 25 de juliol de 1786, es recull la població de tots els municipis del territori peninsular i de les illes. Quedaren recollides les dades municipals ordenades per sexe, edat, estat civil i ocupació, segons una taula que registra 1.068 persones.²⁰³

1788

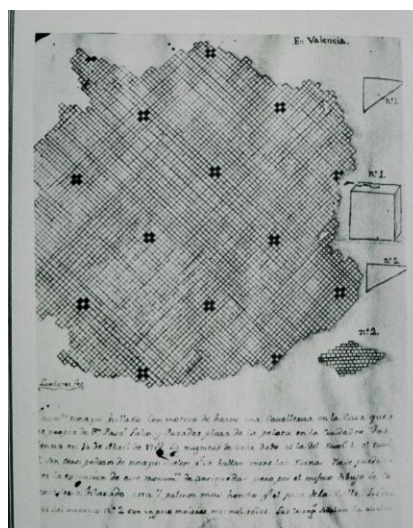
PARRÒQUIA

Almussafes es desmembra definitivament de la parròquia de Benifaió.²⁰⁴

1788, 10 d'abril – València (DHB 065)

BARONIA - ARQUEOLOGIA

Dibuix realitzat per don Antoni de Valcàrcel, Pío de Saboya i Moura, Príncep Pío, comte de Lumières, recollit al manuscrit titulat *Apuntamientos inéditos*, amb signatura 18-3-13 i número de registre 2.993 de la Biblioteca Provincial d'Alacant, sota epígraf *En Valencia* i signat al peu *Lumières fec.*, corresponent a un paviment mosaic romà trobat a la casa de don Pasqual Falcó i Pujades, situada a la plaça de la Pilota de València.²⁰⁵

Il·lustració 13.- Dibuix de paviment trobat a la casa del baró de Benifaió a València.

1788 ca. – València (DHB 066)

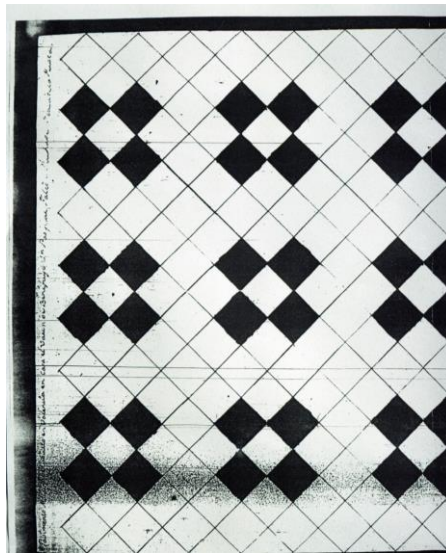
²⁰³ Publicat en J. E. CASTELLÓ, *El País Valenciano en el Censo de Floridablanca (1787)*. Institució Alfons el Magnànim, Diputació de València, València, 1978, p. 264.

²⁰⁴ L. DUART, *Señorío de Almusafes...*, op. cit.,

²⁰⁵ Publicat a E. A. LLOBREGAT, "Un mosaico valenciano inédito, descrito por el Conde de Lumières", dins *Homenaje a Guillermo Guastavino*. Madrid, Asociación Nacional de Bibliotecarios, Archiveros y Arqueólogos, 1974, pp. 77-84. S'ha presentat còpia en A. RIBERA (coord.), "Les intervencions arqueològiques al barri de la Universitat", dins V. M. ROSSELLÓ (dir.), *La universitat i el seu entorn urbà*. València, UV, 2001, p. 44.

BARONIA - ARQUEOLOGIA

Dibuix d'un paviment descobert a la plaça de la Pilota de València, a la casa del baró de Benifaió, don Pasqual Falcó i Pujades, i que es conserva a l'Arxiu Històric Nacional, on s'indica la data aproximada de 1745. Pel títol i el nom del personatge, pensem que la datació ha de considerar-se ca. 1788, en relació a un dibuix semblant, recollit pel comte de Lumiares a un manuscrit de la Biblioteca Provincial d'Alacant, de semblant autoria i localització.²⁰⁶

Il·lustració 14.- Dibuix de paviment romà trobat a la casa dels barons de Benifaió a Valencia, plaça de la Pilota.

1791, juny, 28. Silla

REGS

Denuncia hecha por Francisco Domingo, de Benifaió, acequero de la 2ª Sección de la Acequia Real del Júcar, contra vecinos de Benifaió, por ruptura del paredón de la fuente de Chechena.²⁰⁷

1792, maig, 11. València

POBLACIÓ

Testament de don Fèlix Escòrcia, qui havia estat prevere i rector de l'església de Benifaió, atorgat a la ciutat de València, davant el notari Doménec González. Entre les seues disposicions cal destacar la donació de terres perquè, a la mort de la seua germana (a qui llegà l'usdefruit d'aquestes terres), es funde al poble de Benifaió una capellania per tal d'instruir en les primeres lletres als infants de Benifaió, Almussafes i Picassent. Aquesta capellania es

²⁰⁶ AHN, *Estado, Mapas*, n° 192, procedeix del llig. 2921, sign. 644.

²⁰⁷ ASX, c. 89. n° 1.

va aprovar en 1812, després de la taxació dels béns vinculats i el corresponent pagament al Tribunal d'Amortització de València on es va traslladar la còpia d'aquest testament.²⁰⁸

1792, octubre, 20

BARONIA

Mor intestada Maria Carmela Falcó i Pujades.²⁰⁹

1793-1794. Madrid (DHB 068)

DESCRIPCIÓ

Descripció de Benifaió per Antoni Josep Cavanilles.²¹⁰

1794, maig, 23. Sollana

REGS

Reclamaciones de los vecinos de Benifaió y Sollana contra los de Alginet, por no observar el turno establecido para el cultivo del arroz en las partidas de Tancada y Ullals.²¹¹

1794, agost, 22. València

BARONIA

Pasqual Falcó i Pujades contrau matrimoni amb Maria de la Concepción Valcárcer Pasqual de Pobil en València.

1795, març, 6 i 9.

BARONIA

Carta del marqués de Sotelo admetent el nomenament de soci vocal en la Junta de Policia de la Reial Societat Econòmica d'Amics del Pais de València, i carta del baró de Benifaió de Falcó com a vocal en dita junta en ausència del marqués de Sotelo.²¹²

1796, novembre, 15. València. 1799, novembre, 28. Benifaió

REGS

²⁰⁸ ARV, *Batlia*, lletra A, exp. 1449.

²⁰⁹ ACV, llig. 4438.

²¹⁰ A. J. CAVANILLES, *Observaciones sobre la historia natural, geografía, agricultura, población y frutos del Reyno de Valencia*, Vol. I, Madrid, 1795, pp. 187 i Vol II, p. 360.

²¹¹ ASX, c. 89. n° 7.

²¹² Reial Societat Econòmica d'Amics del Pais, 1795, C-25, III Diversos, n° 1.

Inhibitoria instada por el duque de Híjar, para que la Audiencia de València, deje de conocer en el recurso de Vicente Marchí, sobre pago de la veintena de sus tierras nuevas de Sollana.²¹³

1797, febrer. València (DHB 069)

BARONIA

Expedient sobre el lliurament de certificació, instat pel baró de Benifaió, Pasqual FB, pel reconeixement de la senyoria directa de dues cases a la parròquia de Sant Joan del Mercat, carrer de Sant Vicent de la ciutat de València.²¹⁴

1797, maig, 24. València

REGS

Incompetencia de jurisdicción de la Real Audiencia de València, para entender en los autos promovidos por José Regal y otros, de Benifaió, sobre exención del pago de la veintena.²¹⁵

1797, juny, 5. València

Incompetencia de jurisdicción de la Real Audiencia de València, para entender en los autos promovidos por Vicente Machi, de Benifaió, sobre exención del pago de la veintena de los frutos.²¹⁶

1798. València (DHB 070)

BARONIA

Relació de títols de barons concedits a València. Es fa menció de don Pascual Falcón y Belaochaga, barón de Benifayó de Falcó, entre els títols de barons concedits a València, l'any 1798.²¹⁷

1798, juliol, 21. València (DHB 071)

BARONIA

---

²¹³ ASX, c. 133. n° 10.

²¹⁴ ARV, *Batllia*, lletra A, exp. 2209. Interlocutòria de vista a l'advocat fiscal, Lluís Vicent Salazar de 8 de febrer 1797, interlocutòria en conformitat de 14 de febrer, nota d'expedició de 18 de febrer.

²¹⁵ ASX, c. 133. n° 9.

²¹⁶ ASX, c. 134. n° 4.

²¹⁷ AHN, *Títulos y grandezas*, llig. 9270.

Es presenten al càrrec de regidor de la ciutat de València per la classe de nobles els següents pretenents: Pasqual FB (baró de Benifaió), Josep Maria Borràs, Antoni Felici March, Benet Ruiz i Arias, Agustí Abas i Vives de Portes, Marià Ginart i Vallterra, Lluís Escribà (baró de Beniparrell) Manuel Bernat Clemente i Luzan, Felip Amorós Chafrión (marqués de Sotelo), Pere Català de Monsonís, Ramon Vidal i Cavallero, Manuel Cerveró i de la Encina i Marià Rubio y Ferrer. L'Audiència de València va informar sota cada pretensió, i proposà una terna en la qual figurava el baró de Beniparrell en primer lloc, en segon el marqués de Sotelo i en tercer lloc Paqual Falcó en 4 de març de 1798. En resultà elegit finalment Marià Rubio. Consta que el senyor de Benifaió feia de renda 4.039 lliures anuals.²¹⁸

1799

PARROQUIA - ESGLESIA

Vicent López signa el quadre de la Immaculada per al temple de Sant Pere de Benifaió, que estava decorat amb altres quadres d'aquest pintor.²¹⁹

1799, maig, 30. Sollana. 1799, agost, 16. València

REGS

Petición de agua de la Acequia Real del Proyecto por vecinos de Benifaió, para sus propiedades en la partida del Pla de Sollana y oposición de vecinos de Almussafes.²²⁰

1800, juny, 6 a 24. Sollana i València (DHB 072)

POBLACIÓ - ACCIDENTS

Expedient d'ofici sobre la mort de Joaquim Piles, jove de tretze anys, fill de Pere Pasqual Piles, llaurador de Benifaió, produïda per haver estat alcançat per un raig de la tempesta del dia 5 de juny a la frontera de Sollana, partida de Romaní.²²¹

²¹⁸ AHN. *Consejos*, llig. 18353.

²¹⁹ F. BELTRAN, *Aproximación...*, *op. cit.*

²²⁰ ASX, c. 59. n° 16.

²²¹ ARV. *Batllia*, lletra AA, exp. 959.

SEGLE XIX

1801, març, 24. València. 1822, maig, 6. València

REGS

Concesión de riego en la Acequia Real del Júcar a favor de varios propietarios en el término de Benifaió, a cambio del pago de la veintena.²²²

1801, setembre, 22. Benifaió

POBLACIÓ - REVOLTES

Revolta del Tio Pep de l'Horta. Los sucesos de Benifaió se sucedieron el 22 de septiembre, después de que desde Alginet llegaran algunos revoltosos que aglutinaron a todos los habitantes del pueblo y se manifestaron en contra del señor, manifestándose frente a la casa del arrendador de los derechos señoriales, Francisco Albuixech. A resultas de estos altercados, se picaron los símbolos del escudo señorial de la Casa de los Falcó.²²³ Era alcalde José Prades, cuya pasividad le costó en juicio una multa y una condena de ocho años de inhabilitación. Existe un expediente a estudiar.²²⁴

1802, agost, 27. Benifaió

REGS

Reclamación instada por regantes de la partida de Colmenar de Sollana, contra cultivadores de arroz de la Horteta del mismo término, por los perjuicios causados.²²⁵

1802, desembre

PARRÒQUIA – E3SGLÉSIA

Amb motiu de la visita del rei Carles IV, el llenç de Sant Pere Apòstol de Vicent López de l'església de sant Pere de Benifaió és portat a València.²²⁶

1803, maig, 7. València

---

²²² ASX, c. 57. nº 2.

²²³ A. BLASCO, *La lucha...*, op. cit.

²²⁴ AHN. Consejos, leg. 51.534, exp. 1.

²²⁵ ASX, c. 89. nº 12.

²²⁶ F. BELTRAN, *Aproximación...*, op. cit.

Denuncia hecha por Bautista Gomis, acequero de la Continuación del Proyecto, contra dos vecinos de Benifaió, por rompimiento de la solera de piedra.²²⁷

1804, desembre, 13. València. 1805, maig, 21. Silla

REGS

Ejecución instada por el duque de Híjar, contra Manuel Rovira, Vicente Piles y Francisco Alepuz, vecinos de Benifaió, por abandono del riego de sus fincas en Almussafes con las aguas del Proyecto.²²⁸

1806, setembre, 9. Benifaió

REGS

Reclamación hecha por Bautista Gomis, labrador de Sollana, contra el acequero de la Acequia del Projector, por parcialidades injustificadas en la imposición de penas.²²⁹

1807-1808. València

BARONIA

Compte de Tresoreria de la Reial Societat d'Amics del Pais de València, pels seus tresorers senyors baró de Benifaió i Marià Canet, anys 1807 i 1808.²³⁰

1808, novembre, 14. Aranjuez

BARONIA

Mor a Aranjuez el príncep Pio de Saboya, Antonio Valcàrcel, en plena guerra del Francès.²³¹

---

²²⁷ ASX, c. 89. n° 15.

²²⁸ ASX, c. 80. n° 15.

²²⁹ ASX, c. 89. n° 25.

²³⁰ Reial Societat Econòmica d'Amics del Pais de València, 1807, C-48, VII. Comptabilitat.

²³¹ J. M. ABASCAL et alii, *Antonio Valcárcel... op. cit.*, pp. 50-59.

**PASQUAL MARIA FALCÓ Y VALCÁRCCEL PPS (1795-Florencia, 19-11-1839)
BARÓ DE BENIFAIÓ (1812-1839) Hereta el títol el seu germà, per falta de successió.**

“Nació en 1795. Primeramente XIII Conde de Lumiares. Guardia marina. Sucedió a su madre como Príncipe Pío de Saboya, XII marqués de Castel-Rodrigo, VII marqués de Almonacid y grande de España, por R. C. del rey don Fernando VII, 30 de agosto de 1827, X duque de Nochera, y a su padre como barón de Benifayó. Noble ciudadano de Ferrara, 3 de marzo de 1826. Consejero comunal de Ferrara. Muere sin sucesión en Florencia el 19 de noviembre de 1839.”²³²

1812 fins 1813, març., 24 Benifaió, Almussafes (DHB 073)

PARROQUIA – ESGLESIA – EDUCACIÓ

Expedient per a la concessió de privilegi d'amortització d'una capellania fundada per testament de 1792, instituït en temps de l'ocupació francesa (paper segell de Josep Napoleó I), -inclou còpia del testament de qui havia estat pàrroc de Benifaió i fundador de la capellania, Fèlix Escòrcia-, a instància dels rectors parroquials de Benifaió i Almussafes, Francesc Rodríguez i Antoni Ronda, davant primer la Batlia de València, a la qual es requereix que traspasse l'expedient a la Dirección de Bienes Nacionales de la província de València. Inclou la taxació dels béns usufructuats per la germana del rector, Teresa Escòrcia, i la concessió de la capellania a Vicent Martínez, estudiant de teologia, natural d'Almussafes.²³³

1814, febrer, 10. València (DHB 074)

BARONIA

Testament de Fausta Julià de Samper, viuda de don Vicent FB, senyor de Benifaió, davant el notari de València, Doménec Antoni Casañ. El modificà per codicil de 1 de juny del mateix any. Consta que contractà matrimoni amb el baró de Benifaió i a la seua mort, amb el militar Antoni Samper, de qui també havia enviudat en 1814 i de qui no tenia fills. Tingué tres filles de cognom Falcó, de les quals heretà principalment la major, Vicenta, baronesa de Santa Bàrbara, un vincle que sa mare havia heretat de Jeroni Ariño.²³⁴

1814 (DHB 075)

BARONIA

---

²³² GFB.

²³³ ARV, *Batlia*, lletra A, exp. 1449.

²³⁴ ARV, *Protocolos*, n° 8591, f. 35r i ss. I f. 117.

Certificació de mort d'Isabel Maria Pío de Saboya Espínola de la Cerda Moura Corte-Real Homo Dei i Pacheco, princesa Pío, marquesa de Castel-Rodrigo, gran d'Espanya de primera classe, viuda primer de Manuel de Velasco, comte de Fuensalida, i després d'Antonio Valcárcel Pérez Pastor, marquès de Castel-Rodrigo. Morí a Alacant en 1814.

Certificació de mort d'Antoni Valcárcel, comte de Lumiares, príncep Pío de Saboya. Morí a Milà en 1814. Vivia al carrer Burgonuevo, 1531 [antic, 11 modern]²³⁵

1815, desembre, 23 fins 1820, juliol, 24. Alzira i València (DHB 076)

FORNS

Petició (23-12-1815) i concessió d'establiment d'un forn obrat al carrer del Forn de Benifaió, per Agustí Vaquer, l'any 1813. Posteriorment s'inicia un judici (3-1-1817) pel senyor de Benifaió, el comte de Lumiares, don Pasqual Maria Falcó, fill del ja difunt Pasqual FB i Pujades i de la marquesa de Castel Rodrigo, donya Maria de la Concepció Valcárcel i Pasqual de Pobil, representat pel marquès de Castel Rodrigo, don Luis Tacón, veí de Cartagena, segon espós de la marquesa, tutor per minoria d'edat del baró de Benifaió, pretenent que es tancara aquest forn, pel fet que la casa on es va construir es trobava a la senyoria de la seua propietat i no havia obtingut el permís corresponent, a més que aquest forn es localitzava enfront de l'anomenat "forn vell", propietat del senyor, i per tant, tot i que hagués estat construït en temps en que havien estat abolides les regalies i demés drets dominicals i hagués obtingut el permís d'establiment per part del Reial Patrimoni, no podia mantenir-se aquesta obra, ja que incomplia les regulacions per les quals s'assenyalava que els forns que s'havien de construir de nou devien bastir-se guardant una distància de, al menys, seixanta cases del forn més pròxim. Actuaren en el plet per part del senyor, els procuradors Antoni de Luz i Ferrer, i posteriorment Francesc Pasqual Guillem, i per part del forner de Benifaió, l'inesgotable Salvador Carey. En data 10 de maig de 1820, la sentència definitiva ratificava i declarava vàlid i subsistent l'establiment del nou forn de Benifaió, obligant al pagament de les costes judicials, que superaren els dos mil rals, a parts iguals. Plet en el que se mostren les noves relacions entre els senyors feudals i el poble, en ple trienni liberal. En l'informe que alça l'Ajuntament de Benifaió, es remarca que "...esta población consta de numeroso vecindario que se aproxima a quinientos vezinos, y que además se aumenta una grandísima concurrencia de trabajadores de otros pueblos en los tiempos de plantío y siega de los arrozés..." així com que el forn de Vaquer, respecte als altres dos existents en el poble "... les lleva conocidas ventajas así en limpieza como en la calidad del pan y mejor servicio del público...".²³⁶

1816, desembre, 3. València

²³⁵ AHN. FFCC. FC M^o de Hacienda-Serie General, llig. 7311, exp. 25.

²³⁶ ARV. Batlia, lletra E, exp. 2883.

Reclamación por perjuicios de Tomàs Alepuz, vecino de Benifaió y otros de Almussafes por cultivo del arroz en la partida de la Alcaecia de Sollana.²³⁷

1819, abril, 13. Sollana

Denuncia hecha por Pascual Duart y Fort, labrador de Benifaió, contra Agustín Duart y Fort, por apertura de una regadera inutilizando la siembra de trigo.²³⁸

1819, noviembre, 8. Sollana

Elección de regadores para la partida del Boalar en los términos de Benifaió y Almussafes.²³⁹

1826, maig, 31. València

Nombramiento de subdelegado del baile general a favor de Cristóbal Rubio para Alginet, Almussafes, Benifaió y Sollana.²⁴⁰

1833, gener, 24. València

Nombramiento de regador del Boalar y brazal del Pinet en término de Benifaió, hecho por el baile general, con acuerdo del apoderado del duque de Híjar.²⁴¹

1837, agost, 8

CARLISME

“Ayer (5-8-1837) la ciudadela dio la señal de alarma, todo el mundo corrió con el mayor orden y entusiasmo a sus puestos y mientras que por las calles se batía generala, los buques del puerto hacían un fuego horroroso. La causa de este acontecimiento fue haber sorprendido los facciosos a Grao tan de improviso que a muchas gentes les cogió bañándose en el mar sosegadamente. A las 11 y media abandonaron a Grao y vadeando el Turia atravesaron el lazareto y se dirigieron hacia la Albufera. Según dice no han adelantado hacia

---

²³⁷ ASX, c. 94. nº 59.

²³⁸ ASX, c. 90. nº 18.

²³⁹ ASX, c. 139. nº 12.

²⁴⁰ ASX, c. 138. nº 19.

²⁴¹ ASX, c. 139. nº 25.

ella sino que han torcido a la derecha dirigiéndose a Benifayó. Ignoramos las particularidades de la sorpresa de Grao como igualmente la pérdida que haya podido causar a los rebeldes las hostilidades del buque inglés y de los españoles guarda costas.”²⁴²

1838, febrer, 5

BARONIA

Auto pel qual es neguen les pretensions de l'apoderat del príncep Pío, Tomás Martínez de León, qui havia sol·licitat el reconeixement a favor de l'hereu del príncep Pío, dels mateixos drets que pertanyien a son pare, ja que li corresponien per línia successòria. La petició venia acompanyada dels documents amb que la família comptava. Esta pretensió va ser denegada pel procurador del jutjat de Carlet, Domingo Balaguer, en nom del procurador síndic de l'Ajuntament de Benifaió, Marià Rovira Martorell, adduint que no s'havia acomplert amb les disposicions establertes en l'article seté de la Ley de 26 d'agost de 1837, tancant la qüestió de la presentació dels títols de fundació del senyoriu.²⁴³

1838, desembre, 8

CARLISME

El diari El Correo Nacional informa sobre el moviment de les tropes: “El enemigo ha hecho movimiento a las tres de la mañana en dos columnas; la primera, fuerte de 3.000 infantes y 200 caballos ha atravesado el rio, por la barca del Rey, y permanece acampada, según los últimos avisos, en la orilla opuesta. La segunda (sin duda el convoy con su escolta) ha movido a dicha hora de Algemesí y Carlet en dirección de Llobat. El general Borso con su división se hallaba a las dos y media de la mañana en Benifayó. Es la única noticia oficial que se ha recibido.”²⁴⁴

1839, novembre, 19. Florència

BARONIA

Mor a Florència, sense descendència, el príncep Pío, Pasqual Falco i Valcàrcel, baró de Benifaió. Heretarà el títol el seu germà Joan Falcó i Valcàrcel.²⁴⁵

JUAN FALCÓ Y VALCÁRCEL PPS (Valencia, 27/1/1797-Bayona, 4/11/1873)

²⁴² La Estafeta, 8-8-1837, p. 1. També es troba la notícia a Eco del Comercio.

²⁴³ A. BLASCO, *La lucha...*, op. cit. p. 43.

²⁴⁴ El Correo Nacional, Madrid, 8-12-1838, p. 1.

²⁴⁵ DHB 083.

BARÓ DE BENIFAIÓ (1839-1863)

“Nació en Valencia el 27 de enero de 1797. Guardia marina (1811). Chambelán honorario del infante duques de Luca (27 de marzo de 1825). Sucedió a su hermano Pascual en 1839 como XIII marqués de Castel-Rodrigo, VIII marqués de Almonacid de los Oteros y grande de España por R. C. de la reina Isabel II, Madrid, 22 de noviembre de 1846, barón de Benifayó. Príncipe Pío de Saboya por R. C. de la misma soberana, Madrid, 8 de febrero de 1850, XIV conde de Lumiares, etc. Gentilhombre de Cámara con ejercicio y servidumbre. Miembro del Consejo Superior de Agricultura, Industria y Comercio. Senador del Reino. Gran Cruz y Collar de la R. y D. Orden de Carlos III (1853). Maestrante de la R. de Valencia (1852). Muere en Bayona el 4 de noviembre de 1873.

m. a) (Milán, 28 de julio de 1822) doña CAROLINA D’ADDA Y KHEVENHÜLLER-METSCH, nacida en Milán el 7 de julio de 1803, + el 8 de abril de 1829, hija de don Febo d’Adda, marqués de Pandino y de Cassano, patricio de Milán, caballero de la Orden de Malta, consejero de Estado, chambelán imperial, vicepresidente del I. y R. gobierno austríaco de Milán (n. en 1772, + en 1836), y de Leopoldina, condesa de Khevenhüller-Metsch, dama de palacio de la emperatriz de Austria (1825), hija del conde Manuel de Khevenhüller-Metsch, caballero de la Orden del Toisón de Oro, y de Josefina Mezzabarba, de los condes de Corvino.

b) (Milán, 6 de mayo de 1833) doña ANNA D’ADDA Y KHEVENHÜLLER-METSCH, nacida el 31 de julio de 1814, muere el 24 de marzo de 1874, que era su cuñada. Dama de la reina doña Isabel II y dama noble de la Orden de María Luísa (junio 1848).”²⁴⁶

1840, gener, 29**ELECCIONS**

El diari El Correo Nacional detalla els resultats de les eleccions generals, on Benifaió va votar majoritariamente a la candidatura de progrés, enfront la candidatura monàrquica. Es registren 299 vots, dels que 272 foren progressistes i 7 monàrquics.²⁴⁷

1840, agost 29**CARLISME**

Benifaió de Falcó queda adscrit al districte militar d’Alberic: “Capitanía general de los reinos de Valencia y Murcia. El Exmo. Sr. general en jefe de este ejército se ha servido resolver que la provincia de Valencia quede dividida en los distritos militares que abajo se insertan, así como la demarcación de los pueblos que han de contribuir con bagages y demás a cada

²⁴⁶ GFB.

²⁴⁷ El Correo Nacional, 29-1-1940, p. 1.

punto de etapa, y rutas militares que deben seguir las tropas según los destinos que cada uno lleva”²⁴⁸

1841, setembre, 30.

REGS

Queixes per la manca d'aigua del Xúquer i la falta d'ampliació de la Acequia del Proyecto: “Aun en el caso de haber aguas sobrantes en el Júcar, tienen ya un destino no menos ventajoso a la agricultura, más fácil de conseguir, y sin perjuicio de los derechos de los antiguos regantes. En 1393 adquirió la ciudad de Valencia un privilegio para abrir un canal y extraer agua del rio Júcar por la parte de Tous, con el objeto de regar la dilatada llanura del llano de Cuarte y huerta de dicha ciudad, y aunque se hicieron las nivelaciones, se computó el coste y se calcularon los productos y aumento de población que necesariamente debía resultar de su realización, no se ha verificado por la desconfianza de que puedan las aguas del Júcar facilitar el riego. Y el duque de Híjar, se ha dicho ya, que por la misma razón no ha llevado más que a medias el proyecto del rey don Jaime, debiéndose esperar de su continuación innumerables beneficios por el aumento de riqueza y población que no podrían menos de tener los pueblos de Benifayó, Almusafes, Silla, Alcácer, Picasent, Albal, Beniparrell, Catarroja y Masanasa; siendo de tener presente, que para facilitar el riego a estos pueblos no se necesita otra cosa que continuar la acequia del proyecto del rey don Jaime hasta el punto del barranco de Catarroja, que es el que Su Majestad designó.”²⁴⁹

1842 (DHB 077)

DEMOGRAFIA

Segons els Datos Oficiales de 1842, basats en registres dels partits judicials i recollits al Diccionario de Pascual Madoz, Benifaió compta amb 393 veïns, que sumen 1.131 habitants.²⁵⁰

1842, febrer, 19. Benifaió de Falco / 1842, maig, 6. València (DHB 078)

REGS

Expedient pel qual s'accepta la mútua llicència que diversos veïns de Benifaió de Falcó, terratinyents de Sollana, es concedeixen entre ells per tal que puguin gaudir de les seues propietats en terme de Sollana, amb tal que envien una llista a l'Ajuntament de Sollana, dels subjectes als quals se'ls concedeix llicència, en contra del que havia disposat l'Ajuntament de Sollana, que pretenia entrebancar aquesta llicència, demanant-los diversos tràmits i obligacions, que per als demandants suposen límits al seu dret de propietat.²⁵¹

²⁴⁸ El Correo Nacional, 29-8-1840, p. 2.

²⁴⁹ El Eco del Comercio, 30-9-1841, p. 3.

²⁵⁰ J. S. BERNAT *et alii*, *Crecimiento... op. cit.*, p. 327.

²⁵¹ ADPV. E-3.1, llig. 37, exp. 572.

1842, octubre, 19. Madrid

TOPONIMIA

Al diari El Corresponsal de Madrid (i altres diaris de l'època) es publica la resolució del Ministeri de la Governació per la qual el poble de “Benifayó de Falcó” passa a intitular-se “Benifayó d'Espioca”.

“Ministerio de la Gobernación de la Península. - El Regente del reino accediendo a las instancias que le han dirigido los ayuntamientos de Benifayó de Falcó, en la provincia de Valencia, y Peraleda de Garvín en la de Cáceres, previos los informes oportunos, ha resuelto **que el primero de dichos pueblos se titule Benifayó de Espioca** y el segundo se denomine Peraleda de San Roman.”

1843, maig, 15

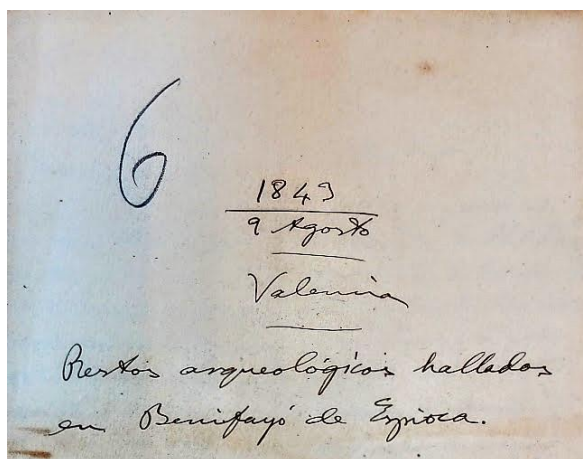
METGE

El *Boletín de Medicina, Cirugía y Farmacia* registra al metge resident en Benifaió, Mariano Rivera y Bau.²⁵²

1843, agost, 9. València i Benifaió.

ARQUEOLOGIA

Expedient a instància del governador de València sobre restes arqueològiques trobades a Benifaió (“Restos arqueológicos hallados en Benifayó de Espioca”). El document es troba a l'Arxiu de la Diputació de València, i va ser publicat per Enric Marí.²⁵³

Il·lustració 15.- Portada de l'expedient. Fonr: Arxiu General y Fotogràfic de la Diputació de València

²⁵² P. 151.

²⁵³ Programa de festes de Benifaió, 2002.

1846. Madrid (DHB 079)

DESCRIPCIONS

Descripció de Benifaió per Pasqual Madoz.²⁵⁴

1846, octubre, 14

DEMOGRAFIA

Cens electoral “División de las provincias en distritos electorales para el nombramiento de diputados á cortes” Benifaió compta amb 1.760 ànimes i està enquadrat dins del districte de Sueca. (Almussafes, 819; Sollana, 761; Alginet, 1.969; Alzira, 12.035...) ²⁵⁵

1846, novembre, 22

BARONIA

Reial carta de successió a favor de Joan Jaume Falcó i Valcárcel, en els títols de marqués de Castel-Rodrigo, amb grandesa d'Espanya, i marqués d'Almonacid de los Oteros.²⁵⁶

1847, octubre, 5

AGRICULTURA

El periòdic *La Esperanza*, dona notícia de l'extensió del conreu de la cotxinilla a la província de València “... Ruzafa, S. Vicente de la Raqueta, Cuarte, Manises, Bechí, Silla, Alcira, Carpesa, Benifayó y Torrente, y aun cuando este año no será gran cosa la cosecha por la crudeza del invierno sus resultados dejarán satisfechos al labrador”.²⁵⁷

1848, desembre, 29 (DHB 082)

BARONIA

²⁵⁴ P. MADDOZ, *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de ultramar*. Vol. IV, Madrid, 1846, p. 215.

²⁵⁵ *El Pensamiento de la Nación*, 14-10-1846, p. 653.

²⁵⁶ AHN. *Títulos y grandezas*, llig. 8.981, n° 8.

²⁵⁷ *La Esperanza*, 5-10-1847, p. 3.

Reial carta de successió, a favor de Francesc Falcó i Valcàrcel, en el títol de marquès de Almonacid de los Oteros, per la cesió que del mateix li fa el seu germà, el marquès de Castel-Rodrigo. És còpia de 1881.²⁵⁸

1849, febrer, 26. Benifaió d'Espioca / 1850, juliol, 29. València

AJUNTAMENT

Expedient a instància de l'Alcaldia de Benifaió per tal de comprar una meitat de la casa-castell del senyor de Benifaió i habilitar-la com a edifici per a ensenyament públic, casa-ajuntament i presó. Es pretén pagar amb els fons comuns existents i dels següents anys, i demanen autorització per tal que les obres es realitzen no per subhasta, que encarirà l'obra, sinó "per administració", ja que aprofita el treball dels veïns del poble. Per primera vegada s'empra la denominació de "Ayuntamiento constitucional de Benifayó de Espioca".²⁵⁹

1849, desembre, 22

PILOTA

El Heraldo de Madrid es fa ressò de la memorable partida de pilota que es jugà a Benifaió, de la que ja va donar en el seu dia notícia el Mestre Enric Soler i Godes, i que provenia de El Mercantil Valenciano.

1850, febrer, 8. Madrid (DHB 083)

BARONIA

Reial cèdula de successió en el títol estranger del príncep Pío de Saboya a Joan Falcó i Valcàrcel, marquès de Castel Rodrigo, amb grandesa d'Espanya de primera classe, per mort, el 19 de novembre de 1839 del príncep Pío, Pasqual falcó i Valcàrcel, el seu germà.²⁶⁰

1850, setembre, 20

INUNDACIONS - AGRICULTURA

"Leemos en el Diario Mercantil de Valencia: «Las fuertes lluvias de estos días han puesto de tal modo intransitables algunos caminos, que los coches de diligencia que atravesaron antes de ayer desde la fillola de Silla hasta el término de Benifayó, a la salida de Almusafes, se vieron inundados de agua hasta el interior de las arquillas, corriendo gravo riesgo los pasajeros y el tiro. Para cortar el paso de un puente roto que hay en medio de la fillola de Silla atraviesan los coches desde la Torre de Espioca hasta Almusafes por dentro de los campos de algarrobos. Hasta que los caminos se pongan en mejor estado,

²⁵⁸ AHN. *Títulos y grandezas*, llig. 8.981, n° 35 i 36.

²⁵⁹ ADPV. E-14.2, llig. 11, exp. 1444.

²⁶⁰ AHN. *Títulos y grandezas*, llig. 8983, n° 213.

por la retirada de las aguas, solo saldrá un coche de esta capital a las diez de la mañana.» Tomamos del periódico anteriormente citado: «La tempestad que estalló en la noche del 14 al 15 en esta vega, no solo causó los males que indicamos en nuestros números anteriores, sino que posteriormente hemos sabido que el fuerte aguacero ha destruido totalmente las grandes plantaciones de nopales con cochinilla que existen en la huerta de Ruzafa. Las esperanzas de esta productiva cosecha se han desvanecido completamente.»

1851

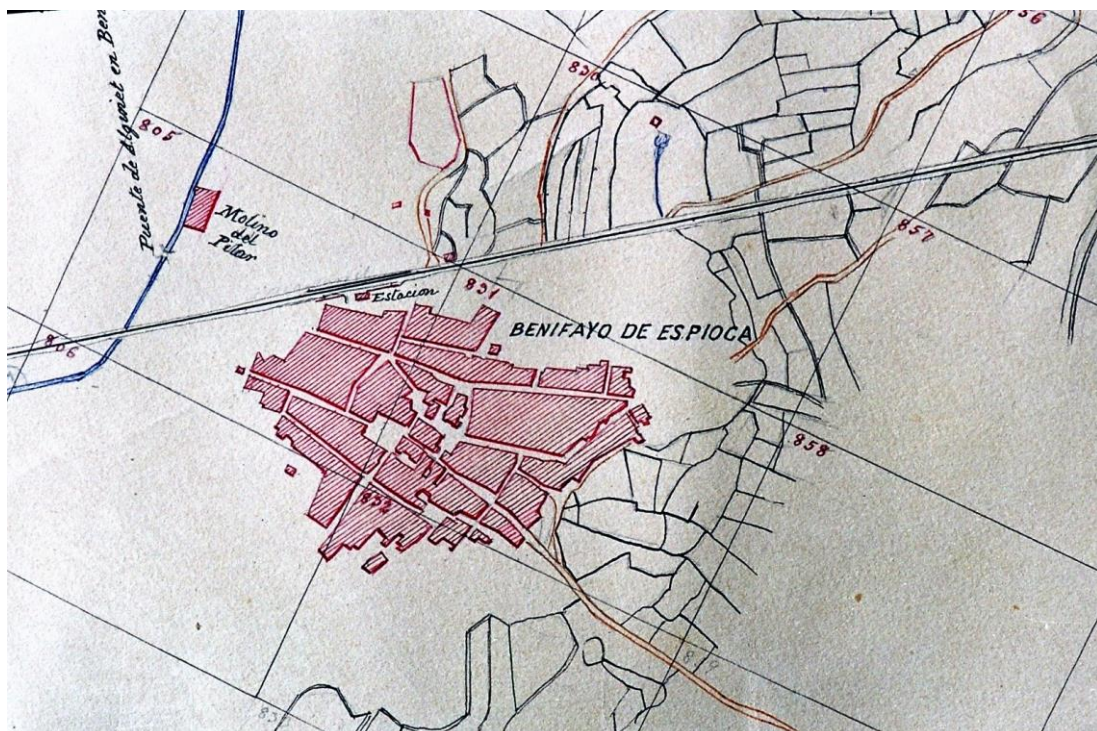
REGS

Libro-padrón de regantes de la Acequia Real del Júcar de los pueblos de Alginet, Benifaió, Almussafes, Picassent, Silla, Alcàcer, Beniparrell y Albal.
261

1852, desembre, 5 (DHF 01)

FERROCARRIL

Acta de reconeixement del trajecte del ferrocarril entre Silla i Benifaió, arran de l'article 21 del "*pliego de condiciones generales para las empresas de caminos de hierro*" pel qual els enginyers del govern devien reconèixer tant el camí com el material destinat a la seua explotació.²⁶²

Il·lustració 16.- Plànol de Benifaió amb el traçat del ferrocarril a l'oest.

²⁶¹ ASX, c. 228. n° 4.

²⁶² ADPV. E-6.1, llig. 1, exp. 4, ff. 177-180.

1852, desembre, 8 (DHF 02)**FERROCARRIL**

Arribada del ferrocarril a Benifaió.

1852, desembre, 9 (DHF 02 i 03)**FERROCARRIL**

Comunicació del gerent de la Sociedad del ferro-carril del Grao de Valencia a Játiva, José Campo, al governador civil de València, per la qual informa que el tram de Silla a Benifaió s'ha posat en explotació el 8 de desembre de 1852.²⁶³

Còpia de la carta del governador civil de València al Ministeri de Foment, per comunicar que el tram del ferrocarril entre Silla i Benifaió ha estat posat en explotació. Resulta curiós constatar que, malgrat no estar present en l'acte de reconeixement, el governador afegeix un comentari sobre l'afluència de públic.²⁶⁴

1853, gener, 1**FERROCARRIL**

El diari La España aportaba les dades de construcció de ferrocarrils a Espanya: “Los caminos de hierro en esplotacion eran antes de 1832 los de Barcelona a Mataró y Madrid a Aranjuez. Se han abierto a la circulación en este año las líneas del Grao & Valencia, en marzo, y en los últimos meses, sus continuaciones hasta Silla y Benifayó, que unidas forman una extensión de 25,192 metros, ó sean 4 1/2 leguas españolas; y la de Langreo, en el mes de agosto, la cual en su parte terminada cuenta 27,118 metros ó 4 7/8 leguas. De modo que hoy 1 de enero de 1853, tiene la Península terminadas las vías siguientes:

LÍNEAS.	Leguas.
1848 Barcelona a Mataró.	5
1851 Madrid a Aranjuez	8 3/4
1852 Grao a Benifayó	4 1/2
Id. Langreo a Gijon	4 7/8
Total.	23 1/8

²⁶³ ADPV. E-6.1, llig. 1, exp. 4, f. 183.

²⁶⁴ ADPV. E-6.1, llig. 1, exp. 4, f.182.

1853, abril, 9 (DHF 04)**FERROCARRIL**

Presentació del projecte de Josep Campo al governador provincial de València per tal de construir un ferrocarril entre Benifaió i Cullera, amb la intenció d'involucrar els Ajuntaments de Sollana i Sueca en el projecte de financiació. L'ajuntament de Sueca rebutjà l'oferta, atenent a la projectada carretera d'Alacant pel litoral.²⁶⁵

Al dia següent apareix al diari La Época, de Madrid: “Este proyecto completará el servicio de la poblada y productora Ribera del Júcar, y alimentará en gran manera la línea de Valencia a Játiva, con la cual deberá empalmar, sobre la estación de Benifayó. Su extensión será de unos 23 kilómetros, y pasará por los pueblos de Almusafes, Sollana y Sueca”.²⁶⁶

1853, juliol, 11 (DHF 07)**FERROCARRIL**

Ramón Rovira i Bosch, veí de Benifaió, demana ser indemnitzat pels danys causats a les seues terres en el terme d'Almussafes, per la construcció del ferrocarril. El governador oficià a l'alcalde d'Almussafes perquè revisés el padró i comprovara la propietat, i contestant aquest negativament, s'oficià a l'ajuntament de Benifaió perquè informara a l'interessat per tal d'aclarir la mateixa.²⁶⁷

1853, juliol, 30 (DHF 08)**FERROCARRIL**

Joan Baptista Andreu, veí de Benifaió, sol·licita a la companyia del ferrocarril de València a Xàtiva l'expropiació d'una casa d'arreus. La companyia no reconeix del dret, al·legant que ja va rebre una indemnització.²⁶⁸

1853, setembre, 13 (DHF 09)**FERROCARRIL**

Expedient de la Direcció d'Obres Públiques del Govern Provincial, pel qual consta que el pèrit de Benifaió, Josep Piles, havia remés una reclamació de Francesc Rovira per tal que la societat del ferrocarril expedira el certificat i

---

²⁶⁵ ADPV. E-6.1, llig. 1, exp. 5, ff. 3-7.

²⁶⁶ La Época, Madrid, 10-1-1853, p. 3.

²⁶⁷ ADPV. E-14.2, llig. 19, exp. 421.

²⁶⁸ ADPV. E-6.1, llig. 1, exp. 15.

pagara el preu de l'expropiació de tres fanecades de terra amb conreu d'alfals.²⁶⁹

1853, desembre, 12 (DHF 12)

FERROCARRIL - INUNDACIONES

Informe dels danys ocasionats sobre els camps que es troben al voltant del terraplé del ferrocarril a causa de les inundacions, produïdes a l'any de posar-se en explotació la línia.²⁷⁰

1853, desembre, 23

INUNDACIONES

Notícia sobre els estralls produïts pel temporal: "...Reparados los daños que causó la inundación en el terraplén del ferro-carril desde Catarroja a Benifayó, ayer corrieron los trenes hasta esta última estación, una de las más importantes del camino en razón a ser el punto por donde afluyen a él los habitantes de la Ribera baja del Júcar y de la Marina. Probablemente el miércoles llegarán los trenes a Algemesí, y solo quedará por reparar la última legua del camino. Los deterioros del terraplén entre Catarroja y Benifayó proceden del mal estado de los barrancos que desaguan en la Albufera y que tienen el cauce obstruido por haberlo aprovechado para el cultivo: el de Beniparrell tiene además cerrada su desembocadura y de aquí ha resultado que desbordando las aguas han roto el terraplén del ferrocarril por tres puntos, han arrancado la vía en una ostensión de mil varas, y han arrastrado los carriles a pesar de su gravedad a una distancia de diez o doce varas. Iguales daños ha sufrido el terraplén entre Benifayó y Algemesí, producidos por haberse desbordado cerca de Alcuña parte de las aguas que debían correr por la rambla de Algemesí y haberse abierto un nuevo cauce a campo travieso hasta chocar con el terraplén.»²⁷¹

1853, desembre, 27 (DHF 37)

FERROCARRIL

El director dels ferrocarrils informa al governador sobre el trasllat d'una tropa d'infanteria a Benifaió en la matinada del 21 de desembre, oferint-li de franc el servei de transport.²⁷²

1853

BARONIA

Notícia del pas per Benifaió en data desconeguda, del marquès d'Almonesir i duc consort de Fernan Núñez, Manuel Falcó i d'Adda, on emprén obres a

²⁶⁹ ADPV. E-14.2, llig. 20, exp. 425.

²⁷⁰ ADPV. E-14.2, llig. 20, exp. 430.

²⁷¹ El Clamor Público, 23-12-1853, p. 3.

²⁷² ADPV. E-14.2, llig. 20, exp. 434.

diferents propietats lliures de son pare, el príncep Pío de Saboia i baró de Benifaió, que acabarà comprant en 1859.²⁷³

1854, gener, 18 (DHF 10)

FERROCARRIL

Novament Ramón Rovira, llaurador de Benifaió, protesta davant el governador civil sobre una incorrecta taxació i errors del ferrocarril de València a Xàtiva, per a la construcció de la línia. El governador accepta traslladar a la direcció de la companyia el tema, si es verifica allò que s'afirma.²⁷⁴

1854, gener, 18. València / 1854, març, 9. València (DHB 084)

MOLINS

Josep Cortés i Castelló, veí de València, sol·licita permís per a la construcció d'un molí en el terme de Benifaió d'Espioca, sobre el llot de la Séquia Reial del Xúquer.²⁷⁵

1854, febrero, 20 (DHF 11)

FERROCARRIL

Protesta de Tomás Valero, jornalero de Benifaió a l'alcalde, davant l'expropiació d'una casa sense cap indemnització, per a la construcció de la línia del ferrocarril.²⁷⁶

1855, gener, 24 (DHF 05)

FERROCARRIL

Confirmada l'aprovació reial de la concessió del ferrocarril de Benifaió a Cullera a Josep Campo, aquest insta a la Diputació de València una resolució sobre la seua construcció.²⁷⁷

1856, gener, 6 (DHF 18)

FERROCARRIL

²⁷³ F. BELTRAN, "La baronia de Benifaió en els darrers anys: d'una senyoria rural a l'elit de la cort madrilenya". *Benifaió, festes 2019*, p. 66.

²⁷⁴ ADPV. E-6.1, llig. 2, exp. 19.

²⁷⁵ ADPV. E-10.1, llig. 41, exp. 1123.

²⁷⁶ ADPV. E-6.1, llig. 2, exp. 20.

²⁷⁷ ADPV. E-6.1, llig. 2, exp. 32.

Informe sobre el xoc d'un tren de balastatge produït a Benifaió, en el qual resultaren morts dos treballadors que viatjaven sobre un vagó-plataforma obert, probablement donada la circumstància de què estaven dormint en el moment de l'accident.²⁷⁸

1857 (DHB 085)

DEMOGRAFIA

Al cens de 1857, decretat per Isabel II el 14 de març d'aquell any, es registren a Benifaió 2.814 habitants.²⁷⁹

1857, juliol, 5 (DHF 19)

FERROCARRIL

Atropellament d'un veí d'Alginet al pas a nivell del camí de la Mocarra, i posterior trasllat amb tren al poble de Benifaió, on vivia un fill seu i on va morir el mateix dia a causa de l'accident.²⁸⁰

1857, setembre, 18 (DHF 13)

FERROCARRIL

La Societat del ferrocarril del Grau de València a Almansa, sol·licita es comuniqui als alcaldes dels pobles per on transcorre el ferrocarril que facen respectar els passos a nivell i les instal·lacions de barreres.²⁸¹

1858, gener, 12 (DHF 20)

FERROCARRIL

La societat del ferrocarril comunica al governador civil que han estat detinguts els empleats inculpats en un accident del ferrocarril a Benifaió, i retinguts a la presó d'eixe poble, posant-los sota la seua jurisdicció. El governador de València va oficiar al jutge de primera instància de Carlet, comunicant-li la detenció a les presons de Benifaió dels dos treballadors del ferrocarril, en raó a la Llei 15 de novembre de 1855 sobre policia de ferrocarrils, i per tant a l'article 480 del Codi Penal vigent.²⁸²

1858, gener, 25 (DHF 21)

FERROCARRIL

---

²⁷⁸ ADPV. E-6.1, llig. 3, exp. 47.

²⁷⁹ J. S. BERNAT, *Crecimiento...*, op. cit. p. 346.

²⁸⁰ ADPV. E-6.1, llig. 5, exp. 112.

²⁸¹ ADPV. E-14.2, llig. 32, exp. 721.

²⁸² ADPV. E-6.1, llig. 5, exp. 123.

La societat del ferrocarril demana al governador civil de València que se li comuniqui prèviament la presa d'algun empleat a causa d'accidents per poder substituir-lo, després que el guarda-agulla responsable d'un xoc a l'estació de Benifaió havia estat pres i conduït a la presó de Carlet perquè complira pena de set mesos, sense advertir-ho a la societat, motiu pel qual quedaven sense assistència les agulles de Carcaixent, on servia de moment.²⁸³

1858, juliol, 22 (DHF 14)

L'ajuntament de Benifaió, per mà del seu alcalde Jaume Beltran, demana que es respecte allò que ha estat aprovat pel municipi sobre la construcció del pont de ferro sobre el barranc del Tramusser. A la recepció de la queixa, el governador passà ordre a l'enginyer en cap de la divisió de ferrocarrils perquè informara i aquest ho va fer negativament.²⁸⁴

1859, octubre, 29. Madrid

BARONIA

Venda del príncep Pío de Saboia i baró de Benifaió, Juan Falcó i Valcárcel, al seu fill, Manuel Pascual Luis Falcó d'Adda, marquès d'Almonesir i duc consort de Fernan Núñez, de diferents propietats privatives a Benifaió “la casa, casita y huerto de los solares de las dos casas levantadas en el mismo; del solar de la casa botica y la casa horno nuevo... todo por la cantidad de treinta mil reales de vellón...”, sobre les que havia fet obres de consideració. Fa referència a la casa i hort del carrer de Cavallers, 22, dues cases alçades sobre dit hort, carrer de Cavallers, 26 i 28, el forn “nou” del carrer de l'Àngel, 8, i la casa alçada de nova planta a la plaça de les Ànimes, 3 “donde está establecida la botica”. Testimoniat per Tomàs Martínez de León, com a apoderat general del duc, segons el “*Testimonio de la escritura de venta de varias fincas otorgada por el excelentísimo señor príncipe Pío de Saboya a su hijo, el excelentísimo duque de Fernán Núñez*”.²⁸⁵

1860, noviembre, 14 (DHF)

FERROCARRIL

Informe sobre l'apedregada del tren en passar per les localitats de Benifaió i Algemesí. El governador provincial feia seguir als alcaldes d'Algemesí i Benifaió diligència perquè averiguaren els autors i els posaren en mans de la justícia, i advertia a l'enginyer de la divisió de ferrocarrils de què la demora de la notícia dificultava la detenció dels autors, requerint-li premura en la notificació de casos semblants.²⁸⁶

²⁸³ ADPV. E-6.1, llig. 5, exp. 137.

²⁸⁴ ADPV. E-6.1, llig. 6, exp. 158.

²⁸⁵ F. BELTRAN, “La baronia...”, op. cit., p. 67.

²⁸⁶ ADPV. E-6.1, llig. 11, exp. 291.

1861, setembre, 23 (DHF 28)**FERROCARRIL**

El director general de la companyia de ferrocarril Almansa-València-Tarragona denuncia l'alçament provocat d'un rail entre les estacions de Silla i Benifaió. Seguint les diligències, l'alcaldia de Silla es desentén del cas, ja que el fet ocorregué en terme de Benifaió. El governador insta insistentment en 24 de setembre i 5 d'octubre a l'alcalde de Benifaió notícia sobre les diligències, que varen ser refusades pel jutjat.²⁸⁷

1861, novembre, 25. València**BARONIA**

Data de la “*Relación de las fincas compradas y vendidas desde el año 1835 en adelante por la administración del excelentísimo señor Príncipe Pío*” confeccionada per l'administrador del senyoriu, Tomás Martínez de León.²⁸⁸

1861, desembre, 19 (DHF 29)**FERROCARRIL**

Informe de l'Ajuntament de Benifaió sobre l'apedregada de trens per mà de Vicent Verdeguer i Espert, i Ramon Domingo i Bosch, veïns de Benifaió, on apareix que, havent begut, havien fet porfia de parar el tren. El governador insta l'alcalde que faça seguir els fets al jutjat.²⁸⁹

1862, març, 27 (DHF 30)**FERROCARRIL**

Diversos comunicatrs de la companya del ferrocarril Almansa-València al governador civil, denunciant constants agressions contra els trens d'eixe recorregut, entre les quals es troba notícia d'una a Benifaió.²⁹⁰

1862, abril, 6 (DHF 31)**FERROCARRIL**

El director de la companya de ferrocarrils València-Almansa envia un comunicat al governador civil, notificant una agressió contra el tren al Pont de la Rambleta de Benifaió.²⁹¹

---

²⁸⁷ ADPV. E-6.1, llig. 16, exp. 438.

²⁸⁸ F. BELTRAN, “La baronia...” *op. cit.* , p. 66.

²⁸⁹ ADPV. E-6.1, llig. 15, exp. 397.

²⁹⁰ ADPV. E-6.1, llig. 5, exp. 123.

1862, novembre, 22 (DHF 22)

FERROCARRIL

Comunicacions sobre el descarrilament de diversos vagons del tren, entre Benifaió i Algemesí.²⁹²

**JULIO FALCÓ Y D'ADDA (Milán, 22/2/1834-San Pedro del Pinatar, 29/1/1899)
BARÓ DE BENIFAIÓ (1863 per cessió de son pare - 1899).**

“Nació en Milán el 22 de febrero de 1834. Sucedió a su padre, por cesión y R. C. de 1863, en el título de barón de Benifayó. Oficial de la marina. Ayudante del General Serrano, duque de la Torre, cuando era regente del Reino. Caballerizo mayor del rey don Amadeo I de Saboya. Senador del Reino.²⁹³ Murió en San Pedro del Pinatar, soltero y sin sucesión legítima, el 29 de enero de 1899.”²⁹⁴

1863, abril, 11 (DHB 086)

BARONIA

Pagament de la compensació a la Direcció General de Contribucions, fet per don Juli Falcó i d'Adda, per la successió transversal del títol de baró de Benifaió.²⁹⁵

1864, novembre, 16 (DHF 15)

FERROCARRIL

Informes del govern provincial sobre la sol·licitud de Pasqual Duart i Fort, veí de Benifaió, demanant autorització per a alçar junt a la via una construcció per a guardar collites, junt a una era de la seua propietat, contigua al ferrocarril. Informe negatiu de la Inspecció de l'empresa del ferrocarril per tractar-se de material inflamable, concedint-li autorització per a alçar-la a vint metres del

²⁹¹ ADPV. E-6.1, llig. 16, exp. 443.

²⁹² ADPV. E-6.1, llig. 14, exp. 369.

²⁹³ Polític, senador per la provincia de Madrid i després senador vitalici (1886-1899). L'arxiu del Senat d'Espanya guarda una bona documentació sobre el personatge.

²⁹⁴ GFB. El títol nobiliari (nominal) de baró de Benifaió recaigué, en no tindre descendència legítima, en Josep Falcó i Álvarez de Toledo, XVI Comte d'Elda, i posteriorment en Enrique Falcó i Carrión, Comte d'Elda, descendents de Manuel Falcó d'Adda, marquès d'Almonesir i duc consort de Fernán Núñez pel seu casament amb Maria del Pilar Osorio i Gutiérrez de los Ríos.

²⁹⁵ AHN. FFCC. FC del Hda. Madrid-Exento, llig. 878, exp. 34. (Índex de títols nobiliaris, custodiat a la secció de Fondos Contemporáneos, que correspon a la documentació producte de la gestió del pagament dels impostos de lanzas i medias anatas.

talús de la via, i traspàs de l'expedient a l'alcaldia de Benifaió, a qui correspon l'autorització, segons el reglament.²⁹⁶

1865, gener, 30 / 1872, gener, 4

BARONIA

Expedient per sentència, apel·lacions i executòria, a instància del senyor de Benifaió, per les quals es declara que el poble de Benifaió és propietat del senyor. Apareixen procuradors Joan Ribes pel poble de Benifaió i Antoni Ayala primer, i Josep Viche, després, pel baró de Benifaió. En sentència publicada per recurs, apareix citat el senyor de Benifaió, don Joan FB, príncep Pío de Saboya (12 de novembre de 1867).²⁹⁷

1865, noviembre, 23 (DHF 23)

FERROCARRIL

Expedient a instància de l'enginyer en cap de la divisió de ferrocarrils de València, pel mal estat de l'andana a Benifaió. Va ser reparada a petició del governador.²⁹⁸

1866

BARONIA

La impremta de Josep Rius de València imprimeix “*Apuntamiento del pleito que en grado de apelación se sigue entre el conde de Lumiares, príncipe Pío de Saboya, el Ayuntamiento de Benifayó y el fiscal de S. M. sobre continuación en el pago de prestaciones señoriales por los vecinos de la espresada villa de Benifayó*”.

1866, maig, 8 (DHB 16)

FERROCARRIL - INUNDACIONS

L'enginyer en cap de la divisió de ferrocarrils de València comunica que s'ha deteriorat la via a conseqüència de les inundacions, al terme d'Algemesí.²⁹⁹

1866, maig, 22 (DHB 088)

BARONIA

²⁹⁶ ADPV. E-6.1, llig. 27, exp. 779.

²⁹⁷ RPC. *Ajuntament de Benifaió*, vol. 30, f. 168 i ss. Publicat per A. M. BLASCO, *La lucha... op. cit.* p. 79.

²⁹⁸ ADPV. E-6.1, llig. 30, exp. 931.

²⁹⁹ ADPV. E-6.1, llig. 33, exp. 1020.

Reial carta de successió a favor de Joan Manuel Falcó i d'Adda, en el títol de marquès de Almonesir, per la cessió del mateix li fa son pare el príncep Pío de Saboya, marquès de Castel Rodrigo.³⁰⁰

1866, 5 d'octubre – València

BARONIA

“La sala tercera de la Audiencia Territorial de Valencia, dictó sentencia obligando a los vecinos y terratenientes del señorío territorial del pueblo de Benifayó a pagar al príncipe Pío de Saboya las prestaciones, censos y demás que corresponden en los términos acostumbrados y que consten en los títulos”³⁰¹

1867, març, 2 (DHF 24)

FERROCARRIL

Comunicació de la Inspecció administrativa i mercantil dels ferrocarrils d'Almansa-València-Tarragona, donant part del descarrilament del tren mixt a l'estació de Benifaió, provocant el retard d'altres trens.³⁰²

1867, agost, 29 (DHF 32)

FERROCARRIL

L'alcalde de Benifaió sol·licita al governador civil de València que es tallen quatre garrofers darrere de l'estació del ferrocarril (actual plaça de l'Estació). S'acompanya un croquis de l'emplaçament dels garrofers, a l'explanada entre l'estació i el carrer de Mussa.³⁰³

1868, maig, 1. Madrid (DHB 089)

BARONIA

Còpia simple del testament i memòria d'Anna d'Adda i Khevenhüller, princesa Pío de Saboya, marquesa de Castel Rodrigo, davant el notari Pablo de la Lastra. Nomena marmessor al seu espós Joan Falcó i Valcàrcel, i hereu universal al seu fill Juli Falcó d'Adda, baró de Benifaió.³⁰⁴

1869, abril, 29 (DHB 090)

BARONIA

³⁰⁰ AHN. *Títulos y grandezas*, llig. 8.989, n° 51.

³⁰¹ Benifaió, *Programa Oficial de Festes 1953*, sin autor.

³⁰² ADPV. E-6.1, llig. 36, exp. 1207.

³⁰³ ADPV. E-6.1, llig. 39, exp. 1281.

³⁰⁴ AHN. *Nobleza*, Fernán-Núñez, llig. 1676/3.

Reial carta de successió a favor de Juli Falcó d'Adda, en el títol de baró de Benifaió, per la cessió que del mateix li fa son pare, don Joan, príncep Pío de Saboya.³⁰⁵

1869, setembre, 25 (DHF 06)

FERROCARRIL

Expedient amb nota de l'autorització del Ministeri de Foment a Francesc de Paula Formosa, per a l'estudi de la construcció d'un ferrocarril entre Silla i Cullera, passant per Almussafes, Sollana i Sueca.³⁰⁶

1870, març, 22

BARONIA

“Don Tomás Martínez de León, como apoderado General de don Juan Falcó Valcárcel, príncipe Pío de Saboya, marqués de Castel Rodrigo y otros títulos, que la heredó de su padre don Pascual Falcó, por muerte de éste en 1812, VENDE a don Juan Urios Gómez, casado con Dolores Vaquer y Soler, de profesión cortante, por el precio de 50.000 reales de vellón, equivalente a 5.000 escudos, con las siguientes condiciones: 400 escudos al hacerse la escritura; 850 escudos el 1 de noviembre de 1870; 850 escudos el 1 de noviembre de 1871; 850 escudos el 1 de noviembre de 1872; 850 escudos el 1 de noviembre de 1873, quedando hipotecada la finca al vendedor hasta su total pago.”³⁰⁷

1870, març, 24 (DHB 091)

BARONIA

Juli Falcó d'Adda, baró de Benifaió, comunica a la secció de comptabilitat del Ministeri de Grandezas y Títulos, que posseeix aquest títol. En ella remarca que “... poseo el título con que firmo la presente comunicación, siendo la fecha de su concesión en 1360 (sic) y la carta de sucesión es del año 1863.”.³⁰⁸

1870, novembre, 16. Les Corts espanyoles elegeixen rei a Amadeu de Saboia, duc d'Aosta.

1871, juliol, 20 (DHF 25)

FERROCARRILS

³⁰⁵ AHN. *Títulos y grandezas*, llig. 8.986, n° 10.

³⁰⁶ ADPV. E-6.1, llig. 27, exp. 1459.

³⁰⁷ *Programa Oficial* 1953, sense autor.

³⁰⁸ AHN. *FFCC*. FC del Hda. Madrid-Exento, llig. 1388, exp. 87.

El governador de València remet al director gerent dels ferrocarrils d'Almansa-València-Tarragona, els oficis referents al xoc produït a l'estació de Benifaió entre un tren correu i uns vagons, i aquest contesta sobre la pertinència que les agulles estiguen en mans de peons conservadors, per les constants baixes dels responsables.³⁰⁹

1871, setembre, 28 (DHF 33)

FERROCARRIL

Davant les contínues agressions sofertes en els ferrocarrils a diversos pobles, entre els que es troba Benifaió, el Ministeri de la Governació, per mitjà de la Secció de Foment de València, remet una circular al governador i a l'inspector administratiu, disposant les mesures oportunes per evitar els atemptats.³¹⁰

1871, setembre, 11 (DHF 26)

FERROCARRIL

Expedient instat per la Inspecció administrativa dels ferrocarrils, sobre l'incendi ocorregut a Benifaió en un vagó de mercaderies. No hi ha culpabilitat de l'empresa.³¹¹

1872, febrer, 19 / 1872, febrer, 23. València (DHB 092)

BARONIA

Edicte de convocatòria a la junta general de veïns i propietaris de Benifaió, per a tractar la redempció de drets senyorials del poble i el repartiment del corresponent pagament. Alcalde: Josep Duarte. Secretari: Joaquim Blasco.³¹²

1872, febrer, 25. Benifaió d'Espioca "antes de Falcó" / 1872, març, 3. Benifaió d'Espioca. (DHB 093)

BARONIA

Actes de les juntes generals dels veïns i propietaris de Benifaió per tal d'acordar la redempció de prestacions, lluïsmes i censos del senyoriu que Joan Falcó i Valcárcel, príncep Pío de Saboya i marquès de Castel Rodrigo i els seus antecessors havien gaudit. És citat com a primogènit i immediat successor Antoni Falcó i d'Adda, compte de Lumiares. Alcalde: Josep Duarte. Secretari: Joaquim Blasco. Procurador del senyor: Tomàs Martínez de León. El senyor de Benifaió va exigir la supressió de la condició dècima de les

³⁰⁹ ADPV. E-6.1, llig. 47, exp. 1596.

³¹⁰ ADPV. E-14.2, llig. 20, exp. 430.

³¹¹ ADPV. E-6.1, llig. 47, exp. 1601.

³¹² BOPV 23-2-1872. Publicat per A. M. BLASCO, *La lucha... op. cit.*, p. 79.

acordades en la junta del 3 de març, per la qual el senyor no podria cedir els seus drets senyorials a un tercer sense la conformitat dels veïns i terratinents de Benifaió.³¹³

1872, abril, 6 (DHF 34)

FERROCARRIL

El director gerent dels ferrocarrils Almansa-València-Tarragona informa que ha estat apedregat un vagó de tercera classe en el tren de viatgers número 43 al seu pas per Benifaió, remetent-li la pedra com a prova del delictes. El governador fa seguir la notícia al jutjat de primera instància de Carlet “no remitiéndole la piedra de que se hace mención por ser muy crecida y ofrecer dificultades en el correo”.³¹⁴

1872, setembre, 22. València.

BARONIA

*Redención del señorío del príncipe Pío de Saboya, sobre el término jurisdiccional de Benifaió.*³¹⁵

1872

DEMOGRAFIA

Publicació de los “Itinerarios...” de Joaquín Pérez de Rozas.³¹⁶ En l'índex consta *Benifayó de Espioca* (p. 38) amb 2.814 veïns, seguint la font del cens de 1857, i està associat a la línia de ferrocarril 2043, citada com “Carcagente-València”, segons detall:

De Carcagente a Valencia. 40 kilómetros.

KM	C a r c a g e n t e	1 ^a	2 ^a	3 ^a
4	A l c i r a	1.41	1.37	80
8	A l g e m e s í	3.61	2.13	1.59
18	B e n i f a y ó	8.12	6.14	3.57

³¹³ RPC. *Ajuntament de Benifaió*, tomo 30, f. 175. Publicat per A. BLASCO, *op. cit.*, pp. 71-79.

³¹⁴ ADPV. E-6.1, llig. 48, exp. 1647.

³¹⁵ ASX, c. 213. n° 8.

³¹⁶ J. PÉREZ DE ROZAS, *Itinerarios de España, Baleares y Canarias, ferro-carriles, carreteras, caminos de carros, de herradura, sendas y veredas. Nombres de los pueblos, número de sus habitantes, provincia a que pertenecen, distancias entre cada dos puntos inmediatos, y total de kilómetros del camino. Tiempo que tardan los trenes en recorrer los ferro-carriles, fondas, precio de los billetes, puntos en que se cambia de vía. Disposiciones vigentes sobre el transporte de las tropas en las vías fñerreas. Noticia de los cuarteles de cavalleria y de infanteria de España y su capacidad. Mapa de Telégrafos, caminos de hierro y otros datos necesarios para la mejor inteligencia de la obra. Por el brigadier, antiguo capitán de Estado Mayor del Ejército, Joaquín Perez de Rozas. Madrid, establecimientos tipográficos de Manuel Minuesa, 1872. Es tracta d'una guia de viatge pensada per l'ús militar, es troba digitalitzada a la Biblioteca Nacional.*

27	Silla	12.18	9.21	5.25
32	Catarroja	14.44	10.92	6.24
34	Alfajar	15.34	11.60	6.64
40	Valencia	18.04	13.64	7.82

1873, febrero, 9. Benifaió d'Espioca / 1873, abril, 5. [València] (DHB 094)

AJUNTAMENT

L'alcalde de Benifaió d'Espioca remet al governador provincial l'expedient per a la construcció de la sala capitular, jutjat municipal i dependències, per a la seua aprovació.³¹⁷

Abdicació d'Amadeu de Savoia. Proclamació de la Primera República Espanyola, 1873, febrer, 11 – 1874, desembre, 29

1873, juliol, 1 (DHB 095)

BARONIA

Inventari de la documentació de l'arxiu del príncep Pío de Saboya, corresponent a València, Hellín i Oriola. S la coberta: "Príncipe Pío / Ad. Valencia / 1. Julio 1873 / Inventario de los documentos existentes / Archivo."³¹⁸

1873, noviembre, 4

BARONIA

Noticia del fallecimiento de don Juan Falcó Valcárcel, dada en el PROF de 1953.

1874, octubre, 27 (DHF 38)

FERROCARRIL

L'enginyer en cap de la divisió de ferrocarrils de València dona part del retard de dos trens arribats a València, per maniobres i encreuaments amb els trens de material per a tropes militars a les estacions de Benifaió i Silla.³¹⁹

³¹⁷ ADPV. E-14.2, llig. 55, exp. 1471.

³¹⁸ AHN. Nobleza, Fernán Núñez, llig. 2297/2.

³¹⁹ ADPV. E-6.1, llig. 52, exp. 1856.

1874, desembre, 29 Restauració monàrquica. Regnat d'Alfons XII. Final del denominat sexenni democràtic (1868-1874)

1875, 1, març. Madrid / 1875, juliol, 30. Madrid (DHB 096)

BARONIA

Inventari, liquidació, partició i adjudicació extrajudicial dels béns a Espanya i Itàlia, pertanyents al difunt Joan Falcó i Valcàrcel, príncep Pio de Saboya. La suma total dels béns supera els 3.088.000 pessetes, que encara varen sofrir una correcció a l'alça en la partició definitiva, atenent a la revalorització de la lira italiana i la incorporació del dot de Maria en el repartiment definitiu.³²⁰

“Finalment Juli, baró de Benifaió, qui rebia l'herència amb l'escreix del llegat matern per ser fill únic d'Anna d'Adda, segona muller del príncep, acumulava la impressionant xifra de **nou-centes cinc mil pessetes**, on s'inclouen tots els béns que posseïa el príncep en territori valencià tinguts sota administració de Tomàs Martínez de León, amb cases y terres a València, Aldaia, Alfafar, Picanya, Catarroja, Montcada, Albalat dels Sorells, Benifaió (vint-i-set fanecades)³²¹ Picassent, Alcàsser i Vilamarxant, així com joies, art, plata, censos sobre altres poblacions, etc. La part corresponent al ja nominal baró de Benifaió en l'herència paterna incloïa també el deute pendent per la redempció de censos del poble de Benifaió, valorada... en trenta mil pessetes.”³²²

1876, febrer, 17 (DHF 17)

FERROCARRIL

Expedient de Pere Duart Beltran, veí d'Espioca, pel qual sol·licita i resulta denegada la construcció d'un pas per a carro en substitució de la senda que utilitzava per a travessar la via del tren i accedir així a un camp de la seua propietat, en part secà i en part regadiu, a la partida de la Mota.³²³

1876, agost, 15

BARONIA

Reial carta de successió a favor de Manuel Felip Maria F. Osorio d'Adda i Gutiérrez de los Ríos, en el títol de marquès de la Mina, amb grandesa d'Espanya de primera classe, per cessió que del mateix li fa sa mare, la marquesa Maria del Pilar Loreto Osorio i Gutierrez de los Ríos, duquesa de

³²⁰ AHN. NOBLEZA, *Fernán Núñez*, llig. 2297/4.

³²¹ D'estes terres es detallen 14 fanecades, amb anotació que havien estat inscrites a nom dels Falcó en el Registre de la Propietat de Carlet en data 30 d'octubre de 1873, vol 34, Ajuntament de Benifaió, ff. 229 i 233, finques 1983 i 1984, inscripció 1031.

³²² DHB.

³²³ ADPV. E-6.1, llig. 58, exp. 1992.

Fernán Núñez, amb llicència del seu espós, don Manuel Pasqual Lluís Falcó d'Adda i Valcàrcel.³²⁴

1877, desembre, 13 (DHF 35)

FERROCARRIL

Expedient pel qual es comunica l'agressió amb pedres d'un tren a Benifaió, i s'ordena a l'alcalde que instruïska diligències per tal d'aclarir qui ha estat l'autor, donat que el fet ha ocorregut al seu terme municipal.³²⁵

1877, desembre, 21.

BARONIA

Reial carta de successió a favor de María del Rosario Falcó i Osorio, en el títol de comtessa de Siruela, amb grancesa d'Espanya de segona classe, per cessió de sa mare, la comtessa donya María del Pilar Osorio i Gutiérrez de los Ríos, duquesa de Fernán Núñez.³²⁶

1878, maig, 16

AJUNTAMENT

“Al morir Juan Urios Gómez, se le adjudica entre otras cosas a su viuda, doña Dolores Vaquer y Soler, la casa palacio para pago de deudas, ya que al príncipe Pío de Saboya no le habían pagado hasta entonces más que 5.200 pesetas de las 12.000 que valía la casa...”³²⁷

1879, gener, 13

BARONIA

Reial carta de successió a favor d'Albert Falcó i d'Adda, en el títol de marquès d'Almonacid de los Oteros, per renúncia que del seu dret fa el seu germà, el marquès de Castel Rodrigo.³²⁸

1879, juny, 17 (DHF 06)

FERROCARRIL

³²⁴ AHN. *Títulos y grandezas*, llig. 8.988, n° 1.269 (1876, 15 d'agost).

³²⁵ ADPV. E-6.1, llig. 5, exp. 123.

³²⁶ AHN. *Títulos y grandezas*, llig. 8.988, n° 25 (1877, 21 de desembre).

³²⁷ Programa Oficial 1953, sense autor.

³²⁸ AHN. *Títulos y grandezas*, llig. 8.986, n° 34 (1879, 13 de gener).

Expedient pel qual s'autoritza a Francesc Carreras, veí de Madrid, a realitzar els estudis d'un ferrocarril que, eixint de l'estació de Benifaió, en la línia de Xàtiva al Grau de València, enllaçaria amb la de Gandia a Dènia.³²⁹

1879, desembre, 22

AJUNTAMENT

Para pagar la deuda contraída por su marido en la compra de la casa palacio de Benifaió en 22 de marzo de 1870, muerto su marido en 16 de mayo de 1878, “... Dolores Vaquer Soler vende la casa palacio a don José Bosch Rovira y a su esposa doña Josefa Armengol Duart, por 9.500 pesetas, de las cuales recibe 3.200 y el resto o sean 6.250 pesetas las reservan para pagarle a don Juan Falcó Valcárcel que se le adeudan por hipoteca. Con esta escritura queda segregada de la casa palacio lo que hoy es Bar Palmero.”³³⁰

1880, setembre, 22

BARONIA

Reial Carta de successió, a favor de Felip Falcó i Osorio d'Adda i Gutiérrez de los Ríos, en el títol de marqués de Castel Moncayo, amb grandesa d'Espanya de segona classe, per cessió que del mateix li fa sa mare, donya Maria del Pilar Loreto Osorio i Gutiérrez de los Ríos, duquesa de Fernán Núñez.³³¹

1881, gener, 15

AJUNTAMENT

“Don José Bosch Rovira y su esposa pagan a don José Sanz de Gassull, apoderado general de don Julio Falcó y d'Adda, barón de Benifaió, hijo de don Juan Falcó Valcárcel, fallecido el 4 de noviembre de 1873, y del cual hereda la baronía de Benifaió, la cantidad de 6.250 pesetas, como saldo de la hipoteca que grababa la casa palacio.”³³²

1881, març, 26

AJUNTAMENT

“Don José Bosch Rovira vende al Ayuntamiento de Benifayó la Torre, desglosándola de la casa palacio.”³³³

³²⁹ ADPV, E-6.1, llig. 62, exp. 2156.

³³⁰ Programa Oficial 1953, sense autor.

³³¹ AHN. *Títulos y grandezas*, llig. 8.989, n° 16 (1880, 22 de setembre).

³³² Programa Oficial 1953, sense autor. Se cita “Estas escrituras se hicieron ante el notario don Francisco Pastor Alcina de Valencia.

³³³ *Ibídem*.

1881, desembre, 7**BARONIA**

Reials despatxos concedits a don Joan Falcó i Trivulcio, fill primogènit del marquès de Castel Rodrigo, gran d'Espanya de primera classe, i a donya Inés de la Gándara i Plazaola, filla del marquès de la Gándara, difunt, amb llicència per a contraure matrimoni.³³⁴

1882, juliol, 5**AJUNTAMENT**

“Don José Bosch Rovira y consorte venden la casa palacio a don Ramón Soler Micó por 7.500 pesetas, ante el notario don Francisco Genís y Cantó”.³³⁵

1883, octubre, 3**BARONIA**

Reial carta de successió en el títol de marquès de Castel Rodrigo, amb grandesa d'Espanya de primera classe, a favor de don Joan Falcó i Trivulcio, per mort, en 23 d'abril de 1883, del marquès don Antoni Falcó i d'Adda, son pare.³³⁶

1884, març, 26**BARONIA**

Reial despatx de conversió del títol estranger de comte de Lumiares en títol del regne, i carta de successió del mateix, a favor de Joan Falcó i Trivulcio.³³⁷

1884, agost, 18. Benifaió.**PLAÇA DE BOUS**

S'inaugura la plaça de Bous de Benifaió. Construïda en pedra i amb un sol pis, estigué en peu fins 1963.³³⁸

1885. Mor Alfons XII, és regent Maria Cristina del jove Alfons XIII

³³⁴ AHN. *Títulos y grandezas*, llig. 8.971, n° 35 i 36 (1881, 7 de desembre).

³³⁵ *Ibídem*.

³³⁶ AHN. *Títulos y grandezas*, llig. 8.989, n° 51 (1883, 3 d'octubre).

³³⁷ AHN. *Títulos y grandezas*, llig. 8.989, n° 27 (1884, 26 de març).

³³⁸ F. BELTRAN, “Centenario de la inauguración de la plaza de toros de Benifayó 1884-1984”, *Benifaió, festes 1984*.

1886, febrer, 13 (DHF 36)**FERROCARRIL**

La Inspecció administrativa i mercantil de ferrocarrils comunica al governador civil que el tren número 46 al seu pas per l'estació de Benifaió ha estat apedregat, resultant ferit un treballador.³³⁹

1886-1899 Documentació de l'Arxiu del Senat referent a Juli Falcó d'Adda, baró de Benifaió.**BARONIA**

Polític, senador per la província de Madrid i després senador vitalici.

“Senador por la provincia de Madrid 1886, 1887, 1887-1888, 1888-1889; Senador por la provincia de Madrid y vitalicio nombrado por la Corona 1889-1890; Senador vitalicio 1891, 1893, 1894-1895, 1896, 1898-1899. Expediente personal del senador Barón de Benifayó, D. Julio Falcó y D'Adda, por la provincia de Madrid y vitalicio. Fechas:1886-1899.”³⁴⁰

1887-1889 (DHB 098)**DESCRIPCIONS**

Descripció de Benifaió feta per Teodor Llorente.³⁴¹

1887.**REGS**

Padrón de regantes de la 2ª Sección de la Acequia Real del Júcar, en el término municipal de Benifaió, confeccionado por el secretario del Ayuntamiento.³⁴²

1889, setembre, 25. Benifaió.**REGS**

Proceso civil ordinario de mayor cuantía instado por la representación de Dª Carmen Canaleta, contra D. Vicente Blat Salcedo, de Sollana, por el pago de la veintena.³⁴³

³³⁹ ADPV. E-6.1, llig. 68, exp. 2359.

³⁴⁰ Archiu del Senat d'Espanya.

³⁴¹ T. LLORENTE, *España: sus monumentos y artes, su naturaleza e historia*. Barcelona, Ed. Daniel Cortezo y cia. Vol. II, 1889, p. 664 (el títol va ser canviat en l'edició facsímil d'edicions Albatros, de 1980, per *Valencia: sus monumentos y artes, su naturaleza e historia*.).

³⁴² ASX, c. 183. n° 3.

³⁴³ ASX, c. 193. n° 5.

1890, febrer, 27.

REGS

Sesión de la Junta de Gobierno de la Acequia Real del Júcar para el reparto de cequiaje, girados a los pueblos regantes desde Antella a Benifaió.³⁴⁴

1890, juny, 23.

REGS

Sesión de la Junta de Gobierno de la Acequia Real del Júcar para el reparto de cequiaje formado por su secretario en defecto del encomendado al Ayuntamiento de Benifaió.³⁴⁵

1890, juliol, 21. Carlet.

REGS

Proceso del representante del Dª Carmen Canaleta, contra D. Luis Barberá Duart de Benifaió, sobre pago de la veintena.³⁴⁶

1891, abril, 22.

REGS

Sesión de la Junta de Gobierno de la Acequia Real del Júcar, para los repartos que cubren los gastos de brazales en Benifaió.³⁴⁷

1891, juny, 12

BARONIA

Reial despatx d'autorització a favor de Joan Falcó i Trivulcio, per a emprar en Espanya el títol italià de príncep Pío de Saboya.³⁴⁸

1891, novembre, 7

BARONIA

---

³⁴⁴ ASX, c. 258. n° 2.

³⁴⁵ ASX, c. 258. n° 3.

³⁴⁶ ASX, c. 193. n° 8.

³⁴⁷ ASX, c. 258. n° 4.

³⁴⁸ AHN. *Títulos y grandezas*, llig. 8.992, n° 61 (1891, 12 de juny).

Reial despatx aprovant la cessió a favor de Felip Falcó i Osorio d'Adda i Gutiérrez de los Ríos, del títol de duc de Montellano, amb grandesa d'Espanya de primera classe, que li concedeix sa mare, Maria del Pilar Loreto Osorio, duquessa de Fernán Núñez, i carta de successió del mateix.³⁴⁹

1891

BARONIA

Reial despatx concedit a don Felip Falcó i Osorio d'Adda i Gutiérrez de los Ríos, marqués de Castel Moncayo, amb llicència per a contraure matrimoni amb Carlota Escandón.³⁵⁰

1897-1902.

REGS

Rectificación del padrón especial de regantes, con la inclusión de las nuevas adquisiciones para el término municipal de Benifaió.³⁵¹

1898, febrer, 15. Declaració de la Guerra de Cuba. Es perden les colònies espanyoles.

1899, gener, 29. San Pedro del Pinatar

BARONIA

Mor el baró de Benifaió, Julio Falcó d'Adda.

³⁴⁹ AHN. *Títulos y grandezas*, llig. 8.992, n° 48 (1891, 7 de novembre).

³⁵⁰ AHN. *Títulos y grandezas*, llig. 8.974, n° 109 (1891).

³⁵¹ ASX, c. 234. n° 3.

ÈPOCA CONTEMPORÀNIA (segles XX i XXI)

1901

PATRIMONI

S'instal·la a l'entrada de la Font de la Carrasca una creu en commemoració de l'entrada al nou segle.

1902, desembre, 8. Benifaió

REGS

Documentos remitidos al presidente de la Junta de Gobierno de la Acequia Real del Júcar, por el pueblo de Benifaió.³⁵²

1910, gener, 23

AGRICULTURA

La *Sociedad de agricultura, industria y comercio de Benifaió* s'adhereix a la *Federación Agraria de Levante* en la celebració d'un míting a Carcaixent per a "exteriorizar y concretar los deseos de la región levantina a favor de la celebración de conciertos inmediatos y tratados de comercio y, del abaratamiento de las tarifas de ferrocarriles".³⁵³

1910, febrer, 5

PARRÒQUIA

Notícia de la mort del vicari de la parroquial de Benifaió d'Espioca, Ramon Alabau Sabater.³⁵⁴

1910, març, 20

AGRICULTURA

Notícia dels treballs de preparació d'un nou camp experimental a Benifaió, on s'assatjaren cap a 25 varietats d'arròs. Se cita a l'alcalde Francisco Alepuz.

1910, març, 31

PARRÒQUIA

---

³⁵² ASX, c. 222. n° 3.

³⁵³ El Imparcial, 24-1-1910, p. 1.

³⁵⁴ Las Provincias, 5-2-1910, p. 2.

Notícia de la primera misa del nou prevere, Rafael Garcia Corella. Se cita al rector parroquial de Benifaió, Vicente Calatayud.

1910, octubre, 4. Benifaió

PROCESSÓ

Notícia luctuosa de l'accident (i posterior mort) del jove forner Eduardo Esparza, en prendre's foc els coets que portava a la cintura durant la celebració de la processó de la Divina Aurora.³⁵⁵

1910, octubre, 6. Benifaió

PROCESSÓ

“Tumulto en Benifayó. Valencia. (jueves noche). [6-10-1910] El pueblo de Benifayó había mostrado deseos de que fuese ampliada la carrera que había de recorrer una procesión. Antes de acceder a la demanda, el cura párroco prefirió suspender el referido acto religioso. Los vecinos de Benifayó, indignados por la determinación del párroco, se han amotinado, apedreando la iglesia. Ha intervenido la Guardia Civil, que ha logrado apaciguar los ánimos, y la procesión ha salido.”

“De la provincia. Motín clerical. - Por si los clavaros de las fiestas religiosas que se celebran en Benifayó, pretendían que en la carrera de la procesión se incluyeran determinadas calles y el cura párroco se negó a satisfacer estos deseos, surgió una cuestión que hubo de acabar el alcalde ordenando que la procesión recorriera lo que el pueblo soberano le viniera en ganas. El *pater* aguantó marea y siguió a la procesión como a quien llevan a ahorcar.”³⁵⁶

1912, agost

FESTES

Les festes patronals s'han traslladat ja al mes d'agost, en la huitena de la festa de la Mare de Déu d'Agost, calendari que s'ha mantingut fins a l'actualitat.³⁵⁷

Accident mortal a la pirotècnia de Salvador Costa. Qui havia participat activament en els concursos i focs de l'Exposició Regional de València, en 1909. A tenor dels comentaris periodístics de l'època, era un referent en la pirotècnia valenciana de principis de segle, que desgraciadament va vore truncada una exitosa carrera en 1912.

³⁵⁵ Las Provincias, 5-10-1910, p. 5; La Correspondencia, 6-10-1910; El Pueblo, 6-10-1910.

³⁵⁶ La Correspondencia, 7-10-1910, p. 4; El Pueblo, 7-10-1910, p. 2.

³⁵⁷ *Programa de fiestas que han de celebrarse en la villa de Benifayó de Espioca en los días del 14 al 21 de Agosto. Imprenta J. Vila Serra, València, 1912.*

“... se suspendió en señal de luto por el incendio y explosión de la fábrica de cohetes y explosivos, ocurrida el día 15 de agosto, propiedad de Salvador Costa, situada en la calle de Portelles, y que causó la muerte de siete personas, cinco de ellas trabajadores del taller de pirotècnia, y dos niños, hijos de uno de los trabajadores, desgracia que llenó de luto a toda la población, y el Ayuntamiento, con plausible acogida de todo el vecindario, suspendió las fiestas en señal de dolor.”

1914

REGS

Proyecto de D. Manuel García Sierra de una acequia para sustituir la del actual riego de la partida de la Macarra (sic) en término de Benifaió.³⁵⁸

Proyecto de D. Manuel García Sierra, de una acequia para sustituir la del actual riego de la partida de la Macarra (sic), en término de Benifaió.³⁵⁹

1914, abril, 30. Benifaió

REGS

Proyecto de D. Manuel García Sierra, de una acequia para sustituir la del actual riego en la partida de la Macarra en el término de Benifaió.³⁶⁰

1916, juliol, 2

TOPONIMIA

Se publica el decret pel qual “... Benifayó de Espioca o de Falcó, partido de Carlet, se llamará Benifayó”³⁶¹

1919

REGS

Altas para el censo de regantes en el término municipal de Benifaió.³⁶²

1921, abril, 26. Benifaió / 1933, novembre, 30. València

REGS

---

³⁵⁸ ASX, c. 265. n° 2.

³⁵⁹ ASX, c. 266. n° 2.

³⁶⁰ ASX, c. 229. n° 1.

³⁶¹ La Correspondencia de Valencia, 2-7-1916, p.3.

³⁶² ASX, c. 220. n° 3 (Sollana i Almussafes 232, 233).

Instancias remitidas al presidente de la Junta de Gobierno de la Acequia Real del Júcar por los señores regantes y que quedaron pendientes de resolución.³⁶³

1921

POBLACIÓ

Publicació de notícies sobre Benifaió, de Vicent Castañeda i Alcover, erudit i bibliotecari/arxiver (Madrid, 1884-1958).³⁶⁴

1922, gener, 20 (DHF 39)

FERROCARRIL

Aprovació de l'expropiació de terres al terme de Benifaió per la Companyia de Ferrocarrils del Nord, amb la finalitat de construir la doble via de Xàtiva a València.³⁶⁵

1922, juliol, 12.

ARQUEOLOGIA

Primera notícia de la troballa d'una ara roma amb inscripció mitraica, a la Font de Mussa de Benifaió, per José Martínez Aloy, President del Centre de Cultura Valenciana.³⁶⁶

1922, juliol, 19.

ARQUEOLOGIA

El diari La Época , en página 4 explica:

“Por primera vez desde hace más de quince años el gobernador ha reunido a la Junta Provincial de Monumentos, para tratar de realizar el servicio de vigilancia y custodia de monumentos y verificar excavaciones donde convenga, preferentemente, ocupándose la Junta del hallazgo de restos del monumento al Sol en Benifayó, conviniendo en realizar una detenida visita y solicitar el apoyo del Estado y de los particulares para emprender una excavación sistemática. También se harán excavaciones en otros puntos de la provincia donde existen vestigios interesantísimos antiguos.

1922, juliol, 23.

ARQUEOLOGIA

---

³⁶³ ASX, c. 306. n° 2.

³⁶⁴ V. CASTAÑEDA, *Relaciones geográficas, topográficas e históricas del Reino de Valencia, hechas en el siglo XVIII a ruegos de don Tomás López*. Madrid, tipografía de la Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos, 1921, pp. 59-60. Recull una notícia de 1774, amb interessants notes a peu de pàgina.

³⁶⁵ ADPV. E-6.1, llig. 96, exp. 2581.

³⁶⁶ Las Provincias, 12-7-1922, p. 2.

Nicolau Primitiu, comissionat pel Centre de Cultura Valenciana, viatja a Benifaió i documenta la peça amb un dibuix de Ramón Borrás i una fotografia de la seua autoría.

1922, agost, 6 y 8

ARQUEOLOGIA

Nicolau Primitiu, llavors director d'arqueología del Centre de cultura valenciana publica "El Mithreum de la fuente de Muza, en Benifayó de Espioca" a les portades respectives del Diario de Valencia.

1922

DESCRIPCIONS

Descripció de Benifaió pel canonge i historiador Josep Sanchis Sivera (València, 1867-1937).³⁶⁷

1923

DESCRIPCIONS

Publicació de *Levante* de l'advocat, polític i historiador de l'art Elies Tormo (Albaida, 1869 - Madrid, 1958) amb notícies de Benifaió.³⁶⁸ Dona notícia que el poble compta amb 5.000 veïns.

1923, setembre, 13. Cop d'estat de Primo de Rivera.

1924, març, 15. Benifaió

ARQUEOLOGIA

El diari Las Provincias publica la recent troballa de restes arqueològiques a Benifaió: "*En un campo propiedad de don Vicente Clérigues, situado a 500 metros de Benifayó de Espioca, han sido encontrados una moneda de cobre del emperador Diocleciano, ladrillos rómbicos de pavimento romano y otros objetos pertenecientes a la época romana, que han sido remitidos a estudio del Centro de Cultura Valenciana.*"³⁶⁹

1925, maig, 17, diumenge. Benifaió

CEMENTERI

³⁶⁷ J. SANCHIS, *Nomenclator geográfico-eclesiástico de los pueblos de la diócesis de Valencia*. València, tipografia de Miguel Gimeno, 1922, pp. 119-120.

³⁶⁸ E. TORMO, *Levante (provincias valencianas y murcianas)*. Madrid, 1923, pp. 198-199.

³⁶⁹ *Las Provincias*, 15-3-1924, p. 2.

Se celebra solemnement el trasllat de les restes humanes de l'antic al nou cementiri municipal.³⁷⁰

1925, juliol

LLAVADOR

Notícia de la inauguració del Llavador Municipal “se inaugura el Lavadero Municipal, sobre la denominada Font de la Carrasca, ahora rehabilitado como parque”.³⁷¹

Un aspecto del gran lavadero público que acaba de ser inaugurado en Benifaió, con asistencia de las autoridades

FOTS: DÍAZ CASARIEGO Y MARÍN

Il·lustració 17.- Inauguració del llavador de la Font de la Carrasca. Font: Las Provincias

1925, agost, 15

FESTES - ESGLÉSIA

El diari Las Provincias publica el programa de festes de Benifaió, junt amb un reportatge (anònim) sobre l'església de Benifaió d'Espioca, d'on s'han extret sempre les notícies sobre la seua construcció.³⁷² A més presenta diversa publicitat sobre comerços del poble i una foto del Molí de Pons, amb el panel ceràmic centenari.

³⁷⁰ *Las provincias*, 20-5-1925, p. 3.

³⁷¹ *Revista Nuevo Mundo*, 24-7-1925.

³⁷² *LP*, 15-8-1925, p. 3.

Il·lustració 18.- Imatge del Molí de Pons en 1925. Font: Las Províncias

1925, agost, 23

JOCS FLORALS

Se celebren Jocs Florals a Benifaió en honor d'Eduardo Palacio Valdés, secretari de *l'Asociación de prensa madrileña*. Maximiliano Flores va estar el poeta guardonat amb la “flor natural”. Cita la regina, Carmen Chanzá.³⁷³

1926, juny, 17. Benifaió

SAM

Lectura i aprovació dels estatus, i constitució de la *Sociedad Artístico Musical de Benifayó*, al carrer Portelles, 11.³⁷⁴

1926, setembre, 8. Benifaió

EPIDÈMIA

Es declara una epidèmia de “viruela en el ganado lanar” al terme de Benifaió, que finalitza en novembre del mateix any.³⁷⁵

³⁷³ El Heraldo de Madrid, 24-8-1925.

³⁷⁴ Arxiu de la Societat Artística Musical de Benifaió. J. GARCIA PERPIÑÀ, “La Sociedad Artístico Musical de Benifaió -1-“, *Benifaió, festes, 1983*.

³⁷⁵ LP, 14-11-1926, p. 2.

1928, novembre, 18**SAM - HIMNE**

“El día 18 del corriente se estrenó en Benifayó de Espioca el Himno a Benifayó, dedicado a esta población por el Director de la Banda y compositor don Bernabé Sanchis, con letra del poeta local don José Gadea. El Himno, que fué interpretado por un nutrido coro de la misma población, acompañado de la Banda y Orquesta, fue clamorosamente acogido por el vecindario, vitoreando a los autores y haciendo que se repitiera varias veces. Felicitamos a los autores por tan merecido éxito.” ³⁷⁶

1929, agost, 27**FESTES - PROCESSÓ**

Crònica de les festes al diari: “... Diremos que abundó muy mucho la pólvora aquí, a pesar de que se dio tanta, ha sido imposible complacer al público, a no ser que un año entero hubiera cohetes, tracas, castillos, y en fin, pólvora.” ³⁷⁷

“Día 20.- Fiesta a la Divina Aurora, que se celebra por un grupo de “fadrinets” que se les llama clavaros, y que ya años luchan por superarse unos a otros. Desde que amanece hasta el día siguiente no hay manera de abandonar el bombardeo. Muy bella y acertada la función religiosa, con música de Perossi, a toda orquesta, y ocupando la cátedra el muy ilustre señor doctor don Francisco Ibáñez Duart, canónigo arcipreste de Lérida e hijo ilustre de Benifayó. Y... para lo que no tenemos frases es para reseñar la procesión; podemos afirmar que con buena propaganda y bien organizada en España de esta procesión, tendría más fama que la de Semana Santa de Sevilla y la de la Virgen de los Desamparados de Valencia. Este año han sido “festeros” los señores don Arturo Pellicer, don Vicente Mompó, don Vicente Rovira, don José Rovira, don Alfredo Bosch, don Tomàs Màs, don Salvador Ruiz, don Enrique Gurrea, don José Martí y don Rogelio Martínez.” ³⁷⁸

1929, desembre, 1. Benifaió**MERCAT**

Davant un bon grup d'autoritats valencianes, s'inaugura el Mercat Municipal, edifici emblemàtic d'estil racionalista, obra de l'arquitecte Emili Artal, amb decoració escultòrica de Vicent Beltran Grimal, joia de l'art-deco. A més en una jornada festiva, es diposità la primera pedra del grup escolar i es descobriren els rètuls dels carrers de Marqués de Sotelo i places del Marqués de Estella (Major) i Comandant Rovira. Estigueren presents el governador de Valencia Hernández Malillos, l'alcalde de València, marqués de Sotelo i el rector de la Universitat de València, Joaquim Ros, entre d'altres autoritats

³⁷⁶ Boletín Musical dedicado a las Bandas de Música. Valencia, novembre 1928, p. 16.

³⁷⁷ LP, 27-8 1929, p. 7.

³⁷⁸ LP, 27 d'agost 1929, p. 7.

regnícoles.³⁷⁹ En el mateix acte s'interpretà com a presentació l'himne a Benifaió (hi ha notícia d'una presentació anterior en 1928) i es posà la primera pedra del Grupo Escolar "Hernández Malillos" (hui Col·legi Santa Bàrbara) també projectat per l'arquitecte Artal. Era alcalde Joan Fontabella.

1929, desembre, 15

FERROCARRIL

Queda inaugurada la doble via del ferrocarril entre València i Benifaió.³⁸⁰

1929

BARONIA

Publicació del *Diccionario...* dels germans Alberto i Arturo Garcia Carraffa, amb notícies dels orígens dels Falcó.³⁸¹

1930, agost

FESTES - PROCESSÓ

Descripció de les festes de Benifaió: "... Las procesiones, muy lucidas. La "dels fadrins" merece párrafo aparte. Sin que acierte a explicarme, no ha sido lo bastante difundida que deviera esta fiesta, a pesar de que pocas tendrán tanto color y tan vivo matiz. La ruta por donde desfiló la procesión presentó un animadísimo aspecto. La multitud se apresta a tomar las primeras filas para presenciar el paso "dels fadrins", que en sitio preferente van "els clavaris" aprisionando con las tenazas los cohetes que van disparando uno tras otro, centenares, hasta llegar a la iglesia, y bajo una lluvia de fuego y luces tiene que atravesar la imagen Divina de la Aurora, para llegar a su recinto."³⁸²

1931, abril, 14. Proclamació de la II República.

1933, febrer.

ARQUEOLOGIA

Josep Gadea Beltrán, director corresponent del Centre de cultura Valenciana, escriu a Nicolau Primitiu, ja director degà de la institució, donant notícia de

³⁷⁹ *Programa Oficial de Festes, Benifaió 1954. La Correspondencia de Valencia*, dilluns 2-12-1929, p. 5; *Las Provincias*, dimarts 3 de desembre de 1929, p. 5.

³⁸⁰ *La correspondencia de Valencia*, dilluns 16-12-1929.

³⁸¹ A. y A. GARCIA CARRAFA, *Diccionario heráldico y genealógico de apellidos españoles y americanos*. Madrid, Imprenta de Antonio Marzo, 1929. Vol. 33, pp. 52-70.

³⁸² LP, 2 de setembre 1930, p. 7.

noves troballes arqueològiques realitzades pels fills de Consuelo Clérigues Gadea, aporta diferents peces i pregunta si “Una excavación en debida forma ¿no podría mostrar algún mosaico como el del Pouaig, u otras agradables sorpresas?”³⁸³

1936, juliol 17 i 18. Cop d'estat de Francisco Franco. Inici de la Guerra Civil

1936, julio, 21

CAUSA GENERAL

Es cremen l'ermita i l'església de sant Pere de Benifaió.³⁸⁴

1936, agost, 16. Benifaió

CAUSA GENERAL

Data de les primeres morts violentes recollides a la *Causa General de Valencia (Ramo de Benifaió)*.³⁸⁵

1936, octubre, 3 i 4. Benifaió

CAUSA GENERAL

Es cremen diversos arxius, entre altres, els documents de l'Arxiu i del Jutjat Municipal de Benifaió.³⁸⁶

1939, abril, 1. Victoria franquista i instauració règim dictatorial

1940, octubre, 28 – 1967, maig, 17.

CAUSA GENERAL

Dates límit de la *Causa General de Valencia, Ramo de Benifaió*.³⁸⁷

1944, febrer, 20

ESCOLA-MONUMENT

S'inaugura el monòlit en memòria dels caiguts “Por Dios y por la Patria”, es realitza una parada militar al carrer Nou i s'inaugura el grup escolar “Santa Bárbara”.

³⁸³ Arxiu personal de Nicolau Primitiu, BV, Fons Personals i Institucionals.

³⁸⁴ AHN, FISCALÍA DEL TRIBUNAL SUPREMO, *FC Causa General*, 1372, exp. 7.

³⁸⁵ AHN, FISCALÍA DEL TRIBUNAL SUPREMO, *FC Causa General*, 1372, exp. 7.

³⁸⁶ AHN, FISCALÍA DEL TRIBUNAL SUPREMO, *FC Causa General*, 1372, exp. 7.

³⁸⁷ AHN, FISCALÍA DEL TRIBUNAL SUPREMO, *FC Causa General*, 1372, exp. 7, 369 ff.

1945, juliol, 21**SAM**

La banda de música de la SAM guanya el primer premi de la Primera Secció al Certamen Musical de València, durant la Fira de Juliol.

1947, agost, 20. Benifaió**ESCOLA, AJUNTAMENT, URBANISME**

El Programa Oficial de Festes i el Programa de Festes de la Divina Aurora anuncien la presència del Governador Civil de València, i la inauguració de la tanca del Grup Escolar, la façana, sala de plens i jutjat de l'Ajuntament i l'apertura de la placa del carrer Vicent Marí Hernández, entre el carrer Cavallers i carrer Nou. L'ajuntament encara presentava la façana d'ordenació clàssica.

1948**VERGE DESEMPARATS**

A Benifaió se celebren les Noces d'Argent de la coronació canònica de la Verge dels Desemparats, amb processó pels diferents carreres del poble i visita al Mercat Municipal.

1949, agost, 20**FALLES**

Regino Más, artista faller, rep l'homenatge del seu poble, amb el títol de fill predilecte i la rotulació d'un carrer, essent alcalde Enrique Galdón. Era així rehabilitat, després de les represalies que va sofrir per a ver col·laborat amb la República.

1950, juny**EFEMÈRIDES**

Se celebren a Benifaió les Bodes d'Or de l'Adoració Nocturna de Benifaió.

1952**MAIQUES**

El fotògraf José Maiques inicia la seua activitat professionalment. El seu arxiu, donat a l'Ajuntament de Benifaió, constitueix una font gràfica de primera qualitat tant des del punt de vista artístic com documental, històric, etnogràfic i urbanístic, sobre en nostre poble.

1953. Benifaió

DEMOGRAFIA

Al programa de festes se citen diverses dades interessants del poble, entre les quals, el cens de 7.668 habitants “no obstante, las últimas rectificaciones realizadas, dan un número ligeramente superior a 8.000 habitantes”.³⁸⁸

Es dona notícia també de la pavimentació de la carrera de Benifaió a Almussafes.

1954**CICLISTE**

S’enceta la celebració anual de les carreres ciclistas internacionals en homenatge a l’ídol benifaioner Salvador Botella, que tingueren continuïtat fins a la seua retirada en 1963.

1955, febrer**PLAÇA DE BOUS**

Se celebren a la Plaça de Bous de Benifaió els actes centrals de la “Santa Misión”.³⁸⁹

1956**PUBLICACIONS**

C. Romero publica “El mithreum de la Fuente de Muza”.³⁹⁰

1957, març, 24**FUTBOL**

Inauguració del nou camp de futbol, que substituï l’antic de la Font, a la carretera d’Almussafes, al costat mateix del trinquet.

1957, agost, 19**SAM**

A la porta de la seu del Musical se celebra un concert homenatge dedicat al soci d’honor de la SAM, Andrés Carreres López. El seu arxiu personal ha estat donat a l’Ajuntament de Benifaió, com a Fons incorporat a l’Arxiu Municipal de Benifaió, constitueix un magnífic fons personal.

---

³⁸⁸ M. MATEU, “Benifayó: su geografía natural y económica” Programa Oficial 1953.

³⁸⁹ BMG, p. 189.

³⁹⁰ *Benifaió, Programa oficial de festes*, 1956.

1957, octubre, 14**INUNDACIONS**

La riuada de València. Les plutges també tingueren conseqüències a Benifaió, a conseqüència del desbordament del barranc del Tramusser, que trencares les vies del ferrocarril i inundaren la zona Baixa del poble, amb resultat d'un mort ofegat.³⁹¹

1958, agost, 18**SAM**

Homenatge a Bernabé Sanchis Porta, que havia estat director de la banda de la SAM i autor de la música de l'Himne a Benifaió. Va rebre un pergamí de mans de Vicent Macià, president de la SAM de Benifaió.³⁹²

1959**CRIS REI**

Se celebren les Bodes d'Or del Col·legi de Cristo Rey de Benifaió.³⁹³

1960, març, 5**EFEMÈRIDES**

El governador civil, Jesús Posada Cacho entrega a Benifaió les claus als beneficiaris del grup de vivendes protegides "Francisco Franco". A la vesprada, es celebrà celebrar a Benifaió el trofeu "Francisco González" de motociclisme en honor al campió benifaioner.³⁹⁴

1961, agost, 12**EFEMÈRIDES**

És beneïda la nova ermita de la Mare de Deu dels Desemparats, i trasladada la imatge original, rescatada de l'incendi de 1936.³⁹⁵

1963**SOCIETAT**

---

³⁹¹ BMG, p. 192. Arxiu

³⁹² Arxiu Municipal de Benifaió. Fons fotogràfic José Maiques. BMG, p. 193.

³⁹³ Arxiu Municipal. Fons Francesc Marí Piles.

³⁹⁴ BMG, p. 194.

³⁹⁵ BMG, p. 195.

Es crea a Benifaió la “Confraternidad Católica de Enfermos” que agrupava a les persones que sofrien malalties i altres discapacitats.³⁹⁶

1967

CULTURA

Se celebra a Benifaió la I Gran Setmana de la Joventut, esdeveniment que va tindre continuïtat fins l'any 1972.³⁹⁷

1968

ESDEVENIMENTS - CULTURA

Amb la presència de les autoritats provincials, s'inauguren les 270 vivendes de renda limitada “Guillermo Salas Pombo”, la xarxa de clavegueram i el pavimentat dels carrers.

Se celebra un “Gran Festival Benéfico pro-ambulancia Cruz Roja”.

1969

ESPORTS - CULTURA

Es presenta al Programa de Festes el projecte de del nou poliesportiu, essent alcalde Arcadio Guillen.

1976

FESTES-FALLES

S'inicien les festes falleres modernes.

1975, noviembre 20. Mor al llit Franco, inici de la transició democràtica

1979-1987

ELECCIONS

Arran les eleccions municipal de 1979, les primeres de l'època democràtica moderna després de la dictadura, el govern municipal estigué en mans de Francesc Sanchis Baltasar (PSPV-PSOE).

1982. Constitució de la Comunitat Valenciana amb l'aprovació de l'Estatut.

³⁹⁶ BMG, p. 196

³⁹⁷ BMG, p. 197. AMB, Fons Francesc Marí Piles.

1983

PUBLICACIONS

Casimiro Romero, Cronista Oficial de Benifaió, publica “Benifaió, joya de la Ribera”.

L’Ajuntament de Benifaió edita “La romanización en las tierras de Benifaió. Una villa rústica en la Font de Mussa” de Francesc Beltrán López.

1983, desembre, 26 - 1984, gener, 28

BARONIA

Exposició pública de la reclamación de Enrique Falcó Carrión per la successió del títol de Baró de Benifaió, de 26 de desembre de 1983.

“RESOLUCION de 28 de diciembre de 1983, de la Subsecretaría por la que se anuncia haber sido solicitada por don Enrique Falcó Carrión la sucesión en el Título de Barón de Benifayó.

Don Enrique Falcó Carrión, ha solicitado la sucesión en el Título de Barón de Benifayó, vacante por fallecimiento de su padre, don José Falcó y Álvarez de Toledo, lo que se anuncia por el plazo de treinta días, contados a partir de la publicación de este edicto, a los efectos del artículo 6º del Real Decreto de 27 de mayo de 1912, para que puedan solicitar lo conveniente los que se consideren con derecho al referido Título.

Madrid, 26 de diciembre de 1983.-El Subsecretario Liborio Hierro Sánchez-Pescador”

1987

ELECCIONS

Les eleccions municipals de 1987 propicien la formació d’un govern municipal amb l’alcaldia de Vicent Choví Añó (UV).

1988

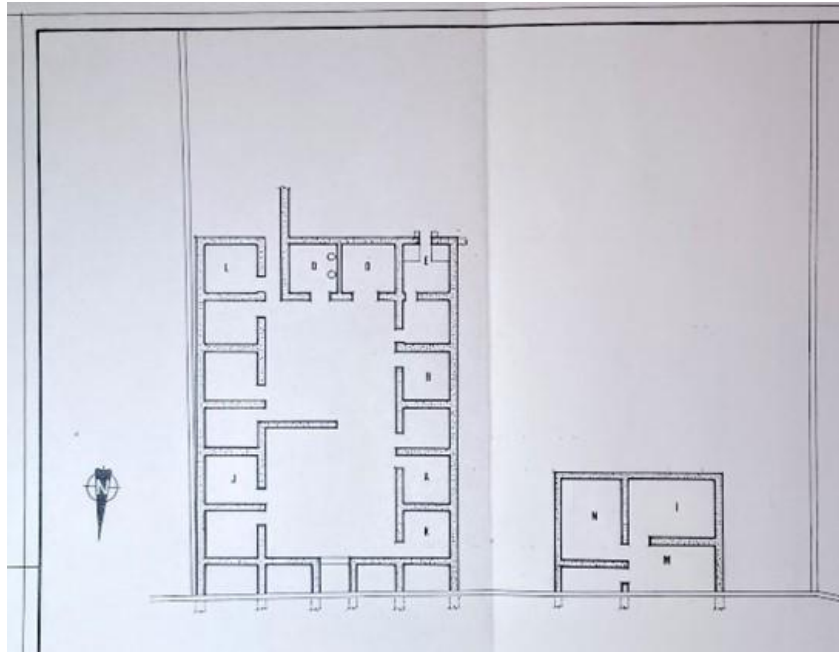
AGERMANAMENT

Agermanament de Benifaió amb Valmontone (Itàlia).

1989

ARQUEOLOGIA

Excavacions en l’àrea arqueològica de la Font de Mussa, per part de Conxa Cardete i Adriana Cardete, que dona per resultat l’aparició de diverses estructures i enterraments així com altres restes, algunes de les quals es poden vore al Museu de Prehistòria de València (vitrina 156).

Il·lustració 19,. Plànol de l'excavació de 1989. Font: Adriana Cardete.

1995-1999

ELECCIONS

Este període quadrienal estigué marcat per l'alcaldia de Vicent Fort Torregrosa (PP)

1998

NOMENAMENTS

Francesc Beltran López és nomenat per majoria absoluta Cronista Oficial de Benifaió.

L'Ajuntament de Benifaió edita "Benifaió: un segle d'història gràfica (1870-1970) de Francesc Beltran i López.

1999-2003

ELECCIONS

Els pactes municipals a Benifaió després de les eleccions de 1999 portaren a l'alcaldia a Matilde Ferrà (BLOC) i després a Jesús Tortosa Llopis (PSOE).

1999

PUBLICACIONS

L'Ajuntament de Benifaió edita el llibre "Bibliografia temàtica sobre Benifaió" de Francesc Beltran i López, Cronista Oficial de Benifaió.

1999, juny, 24. Benifaió

CULTURA

S'inaugura el Centre Cultural Enric Valor de Benifaió.

2000

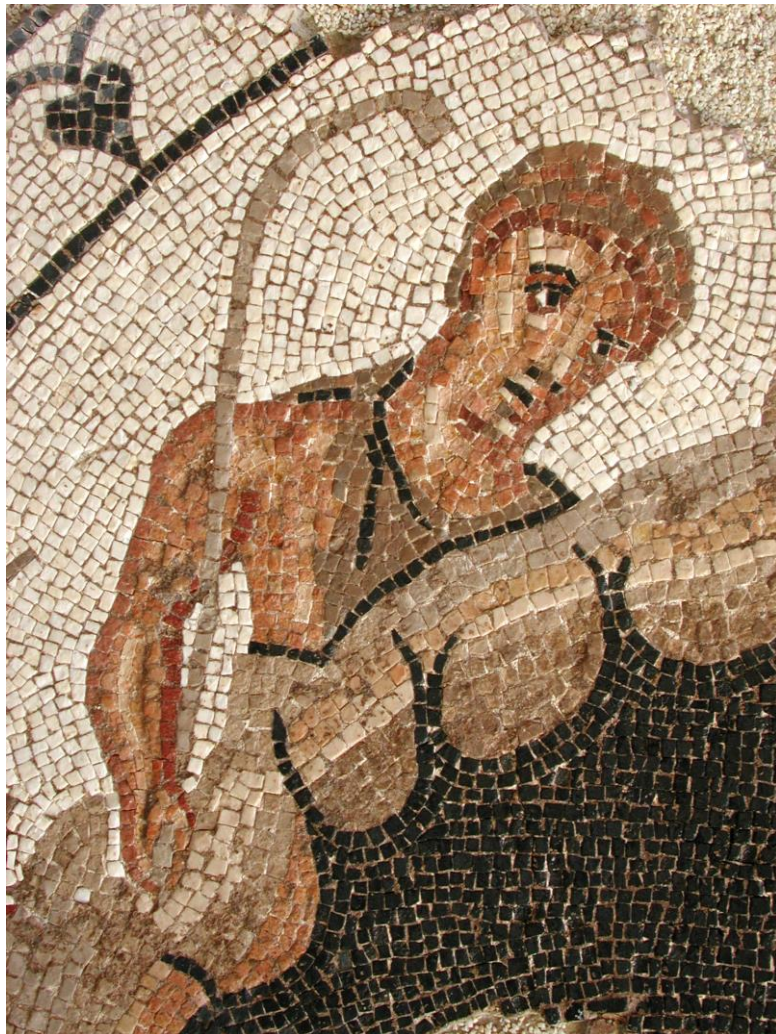
PUBLICACIONS

L'Ajuntament de Benifaió edita "La torre de Benifaió" de Francesc Beltran i López.

2001.

ARQUEOLOGIA

Durant unes excavacions del conducte de gas, apareix a l'entorn de la Font de Mussa un mosaic romà bicrome, amb medalló central polícrome, amb una representació al·legòrica de la fundació de Roma, en una habitació completa de la vil·la romana, actualment exposat al Museu de Prehistòria de València.

Il·lustració 20.- Mosaic de la Font de Mussa (detall) Font: Museu de Prehistòria de València.

2002

CULTURA

Se celebra a Benifaió la IX Assemblea d'Història de la Ribera.

L'Ajuntament de Benifaió edita "Papers de la Ribera (en una col·lecció privada benifaionenca)" de Francesc Beltran i López, Cronista Oficial de Benifaió.

L'Ajuntament de Benifaió edita "Documents per a la Història de Benifaió. Els Falcó de Belaochaga (1612-1872)" d'Enric Marí i Garcia.

2003-2007.

ELECCIONS

Arran les eleccions de 2003 és elegit alcalde Jesús Tortosa (PSPV-PSOE).

2003

PUBLICACIONS

L'Ajuntament de Benifaió publica "Benifaió i el ferrocarril: col·lecció documental" d'Enric Marí i Garcia.

2004

PUBLICACIONS

La Regidoria de Cultura de l'Ajuntament de Benifaió publica les "Actes de la IX Assemblea d'Història de La Ribera: Benifaió, 2002: volum miscel·lani", edició a cura de Francesc Beltrán i López, Cronista Oficial de Benifaió.

2005

ELECCIONS

Arran una moció de censura, és elegida alcaldessa Mª Desemparados Arcís Martínez (PP).

2006

PUBLICACIONS

L'Ajuntament de Benifaió edita la segona edició de "La torre de Benifaió" de Francesc Beltran i López.

2007-2011

ELECCIONS

Revalida l'alcaldia Amparo Arcís Martínez (PP).

2011-2015

ELECCIONS

Revalida l'alcaldia Amparo Arcís Martínez (PP).

2015, maig, 24

ELECCIONS

Arran les eleccions municipals de 24 de maig assolix l'alcaldia Marta Ortíz Martínez (PSPV-PSOE).

2017

PUBLICACIONS

Francesc Beltran López edita “Un recorregut pels Horts històrics de Benifaió”.

2018, juliol

NOMENAMENTS

Enric Marí Garcia és nomenat Cronista Oficial de Benifaió.

2019, maig, 28

ELECCIONS

Les eleccions municipals del 26 de maig donen la majoria absoluta al PSPV-PSOE, assolint novament l'alcaldia Marta Ortiz Martínez.

2022, abril

PATRIMONI – PROCESSÓ

La Processó del Foc es declarada Festa d'Interés Turístic Local de la GV.

2022, setembre, 22, Benifaió.

URBANISME

Amb motiu de la reforma de la plaça del Progrés, es desmantella el monòlit als caiguts, seguint les lleis autonòmica i estatal de memòria històrica.

2022, setembre, 30

PATRIMONI – PROCESSÓ

S'incoa expedient per a la declaració de la Processó del Foc de Benifaió com a Bé Immaterial de Rellevància Local.³⁹⁸

2022, novembre, 4. Benifaió.

CULTURA - ARQUEOLOGIA

Per primera vegada, l'ara romana amb inscripció mitraica, provinent de Font de Mussa, descoberta en 1922, s'exposa al Centre Cultural Enric Valor de Benifaió, en commemoració del centenari de la troballa.

S'inaugura l'exposició "La vila romana de Font de Mussa" amb motiu del centenari de la troballa de l'ara romana de Font de Mussa.

2022, novembre, 17. Benifaió.

PUBLICACIONS

Es presenta l'edició de l'Ajuntament de Benifaió "Fora baix! El teatre popular a Benifaió a través del fons personal de Francesc Marí" d'Enric Marí Garcia, Cronista Oficial de Benifaió.

2023, gener, 9

PATRIMONI, PROCESSÓ

La processó del Foc de Benifaió és declarada Bé Immaterial de Rellevància Local i registrada a l'Inventari General del Patrimoni Cultural Valencià.³⁹⁹

2023, març

AGERMANAMENT

Se celebra el 35 aniversari de l'agermanament de Benifaió amb Valmontone.

---

³⁹⁸ https://dogv.gva.es/datos/2022/10/11/pdf/2022_9104.pdf

³⁹⁹ https://dogv.gva.es/datos/2023/01/20/pdf/2023_164.pdf